

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

YIL: 3 SAYI: 10 NİSAN - MAYIS - HAZİRAN 2025

www.sanataka.com

ISSN NO: 2980-0161

knek

Dondurma

ahvaltı

hatala

asta

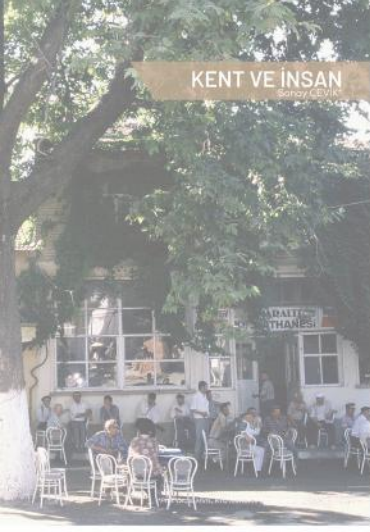
Salata

Test

KAHVE - KAHVEHANE - KAFE'LER ÜZERİNE • DEDEMİN KAHVESİ • KAVANOZDAKİ 25 KURUŞLAR BEŞİĞİ SALLAYAN DÜNYAYI SALLAR • ATATÜRK VE EMANSİPASYON • GÜZEL ÇOCUKTUM BEN ATİNA'DA BİR AMERİKAN DÜĞÜNÜ • BİŞE OLMAZ ABI • HAYATINI YAZMAYA HAZIR MISIN? HAYKIRIŞLAR • NADİR TOPRAK ELEMENTLERİ • YAŞAMSAL KAYNAĞIMIZ: SU • SARI YELEK AĞAÇ BAŞIYAYLATURBALIĞI • GEÇMİŞİNE KURŞUN ATANIN GELECEĞİNE GÜLLE ATARLAR • HEINRICH BÖLL KÖPEK SEVGİSİNİ O GİDİNCE DAHA İYİ ANLIYORSUNUZ • GELENEKTEN GELECEĞE TRABZON MUTFAĞI

KENT VE İNSAN

Sahay LEVİN

TRABZON'A DAİR

DENEME

EDEBİYAT

HEINRICH

BÖLL
Palyaço

7. BASKI
Şevki AHMET ARRAĐ

can
medya

KİŞİSEL GELİŞİM

MODA

MUTFAK

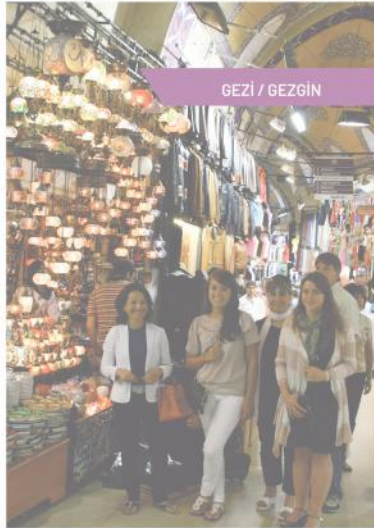
AKADEMİK | ARAŞTIRMA

BABALAR GÜNÜNE DAİR

15 HAZİRAN
BABALAR GÜNÜ
Kıtlık Olun

GEZİ / GEZGİN

2025

NE SAN - MAYIS - HAZİRAN

SAYI
10

KAHVE - KAHVEHANE - KAFE'LER ÜZERİNE • DEDEMİN KAHVESİ • KAVANOZDAKİ 25 KURUŞLAR BEŞİĞİ SALLAYAN DÜNYAYI SALLAR • ATATÜRK VE EMANSİPASYON • GÜZEL ÇOCUKTUM BEN ATINA'DA BİR AMERİKAN DÜĞÜNÜ • BIŞE OLMAZ ABI • HAYATINI YAZMAYA HAZIR MISIN? HAYKIRIŞLAR • NADİR TOPRAK ELEMENTLERİ • YAŞAMSAL KAYNAĞIMIZ: SU • SARI YELEK AĞAÇBAŞI YAYLA TURBALIĞI • GEÇMİŞİNE KURŞUN ATANIN GELECEĞİNE GÜLLE ATARLAR KÖPEK SEVGİSİNİ O GİDİNCE DAHA İYİ ANLIYORSUNUZ • HEINRICH BÖLL

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

İmtiyaz Sahibi ve Editör

Bahaettin KABAHASANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gökhan KELEŞ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sonay ÇEVİK	- Başkan
Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ	- Üye
Prof. Dr. Abdullah AKAT	- Üye
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ	- Üye
Prof. Dr. İpek FİTÖZ	- Üye
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN	- Üye
Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU	- Üye
Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN	- Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aydın SANCAROĞLU	- Üye

*Üç ayda bir yayımlanır.

*Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Ruhun Gemisi Şana Taka Dergisi
Yomra Belediyesi ve Yomra Vakfı iş birliğinde yayınlanmaktadır.

E-Posta:

info@sanataka.com

Kapak Foto: Sonay ÇEVİK

WEBLIFE REKLAM ORG. HİZ. İTH. İHR. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Ajans Başkanı
Gökhan KELEŞ

Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd. Sabırlar İş Merkezi B Blok
Kat: 1/ 4 61290 Yomra - TRABZON

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

İÇİNDEKİLER / INDEX

EDİTÖRDEN – Bahaettin KABAHASANOĞLU 05

**10-12 NİSAN RAMAZAN BAYRAMI
10 NİSAN POLİS HAFTASI**

KENT VE İNSAN 10
KAHVE – KAHVEHANE – KAFE'LER ÜZERİNE – Sonay ÇEVİK 11

TRABZON'A DAİR 20
KAVANOZDAKİ 25 KURUŞLAR – İsmail KANSIZ 21

**23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI
19-25 NİSAN DÜNYA KİTAP GÜNÜ VE KÜTÜPHANELER HAFTASI**

DENEME 25
BEŞİĞİ SALLAYAN DÜNYAYI SALLAR- Bahar KASTAN 26
BİŞE OLMAZ ABI- Haydar ÇORUHLU 28
ATATÜRK VE EMANSİPASYON – Bekir CEBECİ 33

**1 MAYIS İŞÇİ BAYRAMI
5-6 MAYIS HİDİRELLEZ VE KÜLTÜR BAYRAMI**

EDEBİYAT 37
HEINRICH BÖLL – KENDİNİ İNSAN HAKLARINA ADAMIŞ BİR AYDIN – Ahmet ARPAD 38
KÖPEK SEVGİSİNİ O GİDİNCE DAHA İYİ ANLIYORSUNUZ – Musa ALİOĞLU 43
GEÇMİŞİNE KURŞUN ATANIN GELECEĞİNE GÜLLE ATARLAR – Tahir ORHAN 46
DEDEMİN KAHVESİ – Emine ÇOLAKOĞLU 50
HAYKIRIŞLAR – Kemal ÇUMAN 51

KİŞİSEL GELİŞİM 55
HAYATINI YAZMAYA HAZIR MISIN? – Arzu GÜRLER SAĞLAM 56
GÜZEL ÇOCUKTUM BEN – Tuba GEDİKLİ 58

12 MAYIS ANNELER GÜNÜ

MODA 62
TRABZON/ ÇAL YAYLA ŞENLİKLERİNDE KADINLARIN YÜZYILLARDIR DEĞİŞMEYEN MODASI: SARI YELEK – Nazmiye AYDIN 63

16-19 HAZİRAN KURBAN BAYRAMI

MUTFAK 68
GELENEKTEN GELECEĞE TRABZON MUTFAĞI – M. Akif ŞEN 79

AKADEMİK / ARAŞTIRMA 71
NADİR TOPRAK ELEMENTLERİ- Sadettin KORKMAZ 72
YAŞAMSAL KAYNAĞIMIZ: SU – Fatma GÜLTEKİN 76
AĞAÇBAŞI YAYLA TURBALIĞI (KÖPRÜBAŞI/TRABZON) – Fatma HOŞ ÇEBİ 87

16 HAZİRAN BABALAR GÜNÜ

BABALAR GÜNÜNE DAİR 91
BABA – Şinasi HAZNEDAR 92

GEZİ 94
ATINADA BİR AMERİKAN DÜĞÜNÜ – Tevik KÜÇÜKÖMEROĞLU 95

EDİTÖRDEN

Bahaettin KABAHASANOĞLU*

Hayaldi gerçek oldu.

Üç yıl önce yola çıktığımızda "10. sayıya ulaşırsak Ruhun Gemisi dünyayı dolaşır" demiştik.

Çok şükür ki bugünleri gördük ve dijitalde bir Trabzon Dergisi olarak demir alan Ruhun Gemisi, okur ve yazarları sayesinde dolu dolu bir Türkiye Dergisi, Dünya Dergisi haline geldi.

Mutluluğumuzu ifade edecek sözcükler bulmakta zorlanmıyoruz.

"İyi ki Ruhun Gemisi var, büyük bir keyifle takip ediyoruz" sözlerinden daha değerli ne olabilir ki?

www.sanataka.com adresinden ulaşabileceğiniz dijital dergimiz, her geçen sayıda birbirinden değerli yazarlarıyla okurlarına keyifli okumalar sunmaktadır.

Dergicilik zor zanaat...

Her şey gönüllülük esasına dayanıyor çünkü.

Yayın Kurulu ve Yazarlarımızın özel çabasıyla onca zorluğun üstesinden gelmenin gurur ve heyecanı içindeyiz.

Yomra Şana'da "Şana Taka" olarak başlayan yolculuğumuz...

10. sayıdan itibaren yeni bir kurumsal yapıya kavuşuyor.

Yomra Belediyesi ve **Yomra Vakfı** işbirliğinde dijital dünyada sesini duyurmaya devam ediyor Ruhun Gemisi...

"Bölgemizde daha iyisi yok" mottosuyla yolda olmak hepimize güç veriyor.

Dijital dergicilikte adımızdan daha sıklıkla söz edileceğine inanıyoruz.

Yomra Belediye Başkanı **Mustafa BIYIK** ve Yomra Vakfı Başkanı **Yüksel AYAZ**'a, Ruhun Gemisi'nin yeni limanlara ulaşımı ve iş birliği için emeği geçen tüm arkadaşlarım adına teşekkür ediyorum.

Okur ve yazarlarımızla 11. sayıda buluşmak, görüş ve önerileri değerlendirmek istiyoruz.

29 Ekim 2025 tarihinde Ruhun Gemisi Ailesi olarak bir araya gelmeyi planlıyoruz.

Yine Yomra Şana'da, ilk günkü heyecan ve azimle ülkemizin seçkin kalemleriyle basını yeniden buluşturmanın gücümüze güç katacağına inanıyoruz.

Dünyanın en zor geçitlerinden geçtiğimiz günlerde...

Ruhun Gemisi olarak fabrika ayarlarıyla çok fazla oynanmaması gerektiğini düşünüyoruz.

Nesini Seviyorsun adlı şiirimden bir bölümle anlatmam gerekeni anlatmışım zaten.

Şiir; düne, bugüne, yarına yazılan bir mektuptur aslında...

Sayırsız rüyanın, kitabın, sohbetin, köşenin, ekranın damıtılmış halidir.

Zaman zaman da şifadır.

Şifa dolu bir mektup olması ve ömrümüze iyi gelmesi dileğiyle...

nesini seviyorsun

nesini sevmiyorum ki
ovasını yaylasını
içince pınarlarından
ciğerime çekince memleket havasını
ocak ateşinde nar gibi
hamsikuşu tavasını
üstümüzde turnalar telli telsiz
ayağımızda kara lâstikler
oyunlarımız taştan topraktan
elimizde yüzümüzde çizikler
bekleriz havanın kararmasını

köyümüz kıyısında değil denizin
cennetin ortasında
ne oniki ay yeter
ne oniki renk güzelliğine
ağustosta kar düşer
ocakta çiçek
seyrederiz iklim aldatmasını

nesini sevmiyorum ki
buralar benim
şu dağların ardındaki dağların ardı
kuşlar gibi üzerinden geçmişim
alabildiğine gökyüzü
koca bir dünyasın sen Türkiye
seni telli duvaklı gelin gibi sevmişim
yüreğime oturtmuşum arsasını
sınır boylarını ben beklemişim
"Türkiye'm canım" demişim
ateşine tozuna aldırmamış
nice soğuklar yemişim
kapılmışım büyüüne
kentlisine köylüsüne
çocuk gözlerimde anne
uyku öncesi türküsün ninnisin
yüzümü yalayan rüzgar
yatağa düşüren ateş gibisin
Türkiye'm alın yazım
güvendim dağlar
olta atarcasına demir attığım sular
bilsem ki zordasın
bilsem ki zordasın
ben neredeysem ordasın

nesini sevmiyorum ki
öncesini sonrasını
daha dünkü çocukların
gelin güvey olmasını
halay horon oynamasını
böyle sevdalanmazdım yok yere
kırk kere kırkbir kere
kırkbin kere
dualarım senin için Türkiye
"Tanrım bu ülkeyi koru"
başımıza bir hal gelse
korkmayın çocuklarım
gözlerim Ağrı Erciyes
damarlarım Fırat Menderes
kollarım Laz Kürt Çerkes
lodos poyraz soluklarım
neden kavgamız kendimizle
neden bekleriz birilerinin anlatmasını
hani süt kardeşlik kan kardeşlik
hani nehir nehir dağ dağ birleştik
ülkem baba ocağı ana kucağı
affetmeyiz kimselerin yan bakmasını

30 MART - 1 NİSAN
RAMAZAN BAYRAMI
Kutlu Olsun

10 NİSAN
POLİS GÜNÜ
Kutlu Olsun

KENT VE İNSAN

Sonay ÇEVİK*

Foto : Sonay ÇEVİK

*Prof. Dr., Y. Mim., KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAHVE - KAHVEHANE - KAFE'LER ÜZERİNE

Sonay ÇEVİK *

"Gönül ne kahve ister ne kahvehane, gönül bir sohbet ister kahve bahane..."

"Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır" deyişine ortam sunan, mekan olan kahvehaneler... Bir de o mekanın, o mekanda kahve içmenin sebebi ve sonucu olan sohbetler... Bu iki özdeyişin nesnesi, mekana ve sohbete asıl sebep olan "çekirdek kahve" ve onun bulunuşu/keşfedilişi ve sonrasında yaşanan ve bugüne kadar uzanan süreci hazırlayan keşif...

Özdeyişler pek çok açıdan konuya açıklık getiren, bilgi veren, içerik açıklayıcı özellikleriyle önemlidir. Bir duygu ve düşünceyi, ilkeleri kısa ve özlü şekilde anlatan sözler olarak tanımlandığı düşünülürse verilen, örneklenen özdeyişler de konuya vurgulu bir şekilde açıklama getirmektedirler.

Kahve çekirdeğinin/kahvenin keşfedilmesi ile birlikte insanoğlunun hayatına hem farklı bir tat hem de mekan oluşumu, ad veya adlandırmalar gelmiştir.

Kahvenin bulunuşundan günümüze kadar olan süreçte kahvenin çeşitli tatlarda denenmesi ve sunulmasının yanında, kahvehanelerin farklı mekanlara dönüşmesi de gözlenen bir olgudur. Farklı tatların denenmesi veya farklı mekanlara dönüşüm, aynı kültürel ortam içinde görülürken, farklı kültürlerde de farklı karşılıklar bulmaktadır.

Bu yazıda, bize, hayatımıza güzel özdeyişleri getirdiği ve hayatımıza kattığı her türlü tatlar ile hayatımızda özel bir yer bulan Kahve-Kahvehaneler-Kafeler / Cafeler özet bir bakış ve örneklendirmeye ele alınacaktır.

Kahvehaneler, toplumsal hayat için bir buluşma mekanı, tanışma mekanı, iletişim mekanı olma özelliğini sergileyen günlük yaşamın önemli bir parçası, toplumsal mekan/ toplumsal bir kurum olma başlığıyla kamusal ya da yarı kamusal mekanlar olmaları ile sosyalleşmenin yeri olarak ifade edilebilirler. Kent kimliğinin oluşmasında asal mekanlar arasında sayılabilirler.

Günümüzde çoğunlukla/genelde ulaştığı farklı içerik ve kullanımlarla gözlenirken hâlâ kent ve köy merkezlerinde, mahalle/parça yerleşim bünyesinde geleneksel sunumuyla hayata katılan kahvehaneler de çokça (iyi ki) görülmektedir. Kahvehanelerin idari, alışveriş, eğitim işlevleriyle birlikteliği vardır. Yani köy merkezinde muhtarlık ve bakkal bazen okul ile de buluşan yapısıyla kendini gösterirken bazen bir buluşma, bir araya gelme mekanı olan meydanlarda, meydancıklarda çeşme ve çınar ağacı birlikteliğiyle, bazen de bir iskelede, iskele meydanında bazen de cami bünyesinde veya birlikteliğinde konumlanabilmektedirler. Bu konumsal nitelikleriyle öne çıkan kahvehaneler ya da geleneksel oluşumlu kahvehaneler; köy kahvehanesi, mahalle kahvehanesi, sokak kahvehanesi, meydan kahvehanesi, iskele kahvehanesi, cami kahvehanesi, çarşı/pazar kahvehanesi, hanlarda, han avlularında han kahveleri, kapalı çarşıların meydancıklarında-odak noktalarında çarşı kahvehaneleri olarak izlenilebilmektedirler.

*Bu makale temelde, yazarın "Anadolu Türk Kentleri'nin de Kentsel Mekanlar ve Ögeleri" adlı araştırması kaynaklıdır ve yazar tarafından hazırlanmakta olan kitap kapsamında detaylı olarak yerini almaktadır.

Bir de tabii ki o kahvehanelerin sahipleriyle özdeşleşen adları da hoş, daha tanım getiren ve duygusal bağlanmayı ve duygusal ifadeyi yani sahiplenmeyi de birlikte getirmede önemli roller üstlenmektedirler. Kısacası söz konusu adlandırmalar olumlu bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkan istenen bir durumdur. Bunun yanında fiziki konumlarıyla ad bulabilmekte; köşe kahvehane, sokak kahvehanesi çardak kahve/ çardak altı kahve, çınar altı kahve, yer/semt adıyla anılan kahvehaneleri gibi de tanımlanabilmektedirler.

Küçük bir dükkan, büfe konumundan, bahçe ve meydana, sokağa bazen de pasaja açılan, yayılan mütevazı özellikleriyle görülmektedirler (Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde de az da olsa yorumlanarak oluşturulmuş örneklerinde bazen havuzlu, basamaklı zemin, parçalı mekan oluşumuyla görülen kahvehaneler dışında). Bununla birlikte kahvehane kullanıcıları ile kullananlarına/kullanıcılarına bağlı olarak da esnaf kahveleri, balıkçı kahveleri, memur kahveleri gibi nitelik ve ad bulabilmektedirler. Kısacası kahvehaneler yaşamın yüz bulduğu, somutlaştığı renkli, canlı mekanlardır.

Geleneksel kahvehanelerimizin içinde olduğu konumsal bağlamın getirdiği özellikleri dışında sunduğu hizmetler de farklılaşabilmektedir veya zamana bağlı olarak farklılaşabilmekteydi. Kitap, gazete okunan, şarkılar, şiirlerin paylaşıldığı, önemli idari veya sosyal konuların paylaşıldığı, çözüm arandığı, tiyatral gösterilerin gerçekleştirildiği ve hatta berber (gezici berberlere de mekan olan) ve dişi, idari - muhtarlık olarak da işlev bulmaktadır. Çoklu işlevli mekanlar olarak görülmektedirler. Bunun yanında seyyar kahvehaneler de vardır. Bu özellikleriyle sanat; edebiyat, temsil/tiyatral-eğlence, dinlenme, kıraathane, politika alanında roller üstlenebilmektedirler. Böylece kahvehaneler, edebiyat, siyaset ve sanat alanında, aktif etkinlikler ve katılımcı, icracı ve üreten sanatçılar için önemli mekanlar olmuşlar, üreten, paylaşan mekanlara dönüşmüşlerdir.

Kahvehaneler tarihsel süreç içerisinde yüz bulduğu şekliyle; sıradan halk kahvehaneleri, kıraathane kahvehaneler, aşıkların atıştıkları ve hikaye anlatılan kahvehaneler, çalgılı kahvehaneler, han kahvehaneleri ve mahalle kahvehaneleri, esnaf kahvehaneleri, yeniçeri kahvehaneleri, semai (çalgılı) kahvehaneler, imaret kahvehaneleri, meddah kahvehaneleri, seyyar kahvehaneler olarak çeşitlenebilmektedir.

Bursa-Koza Han Kahvehanesi'nden

Foto : Sonay ÇEVİK

Han Kahvehaneleri: Bursa Koza Han, Trabzon Sabirhan

Foto : Sonay ÇEVİK

Şirince' de Kahvehane

Kahvenin ve kahvehanelerin literatür kaynaklı tarihçesine ve çeşitlerine bakıldığında; kahve'nin Orta Çağ'da bilinen bir madde olduğu, fakat içecek olarak değil yiyecek olarak bilindiği, kahvenin ana vatani olan Etiyopya'nın guneğinde yani Habeşistan'daki yaylalarda yaşıyan yerli halk, un haline getirdikleri kahve çekirdeğinden yaptıkları ekmekleri yedikleri ifade edilmektedir. Bir rivayete göre 9. yüzyılda Etiyopyalı bir çobanın güttüğü keçiler tarafından keşfedildiği, kahve bitkisinin yapraklarını yiyen keçilerin daha enerjik olduğundan hareketle dikkat çekmiştir. Orta Çağ'ın sonlarında Habeşistan'dan Yemen'e giden gezginci dervişler yanlarında getirdikleri kahveyi burada yetiştirdikleri ve kahvenin içecek haline getirildiği yer de yine Yemen olarak belirtilmektedir. Kahve, 16. yüzyıldan itibaren dünyanın çeşitli yerlerine açılarak dünyaya mal olma yolunda adımlarının atıldığı bir içecek olarak kullanımı başlıyan bir nesne olarak açıklanmaktadır.

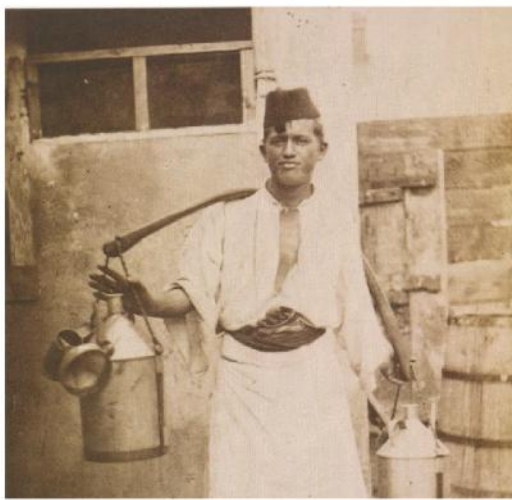
1519 yılında İstanbul'a getirilişinin ardından kahvenin tanınması 16. Yüzyılın ikinci yarısında olmuş ve 1554 - 1555 yıllarında Kanuni döneminde ilk kahvehanelerin Tahtakale'de açılmış olduğu ve bunun devamında Osmanlı Devleti'nde kahvehanelerin toplumsal talep doğrultusunda hem sayısal hem de çeşitlilik bakımından gelişim gösterdiği ifade bulunmaktadır. Dünyada ilk kahvehanelerin olduğu ilk kent 1511 yılı tarihi ile Mekke olarak açıklama bulunmaktadır.

Kahvehanelerin oluşumu ve yaygınlaşması konusunda geriye baktığımızda süreç, Anadolu'da coğrafya, kültürel bağlamda bizleri 400 yılı öncesine götüren bir tarihsel geçmiş ile ifade edilmektedir. Sözü edilen bu tarihsel süreçte, Osmanlı Dönemi'nde kahvenin yasaklanması, kahvehanelerin kapatılması da yaşanmış gerçekler arasındadır.

Başlangıçta cami ile olan birliktelik birçok yerde devam etmesine karşılık, camiden ayrı olarak farklı ölçek ve nitelikteki yerleşmeleri gündelik hayatın önemli bir parçası haline gelmiştir. Kahvehaneler zaman içinde farklılaşan türler ve konumlar içinde kendilerini göstermişlerdir.

Anadolu-Türk topraklarındaki tarihçesine bakıldığında kahvehanelerin farklı kaynaklarda benzerlik gösteren, kullanıcılarına, ait oldukları költürlere- alt költürlere, sundukları etkinliklere, buldukları yerlere vb. kalitelere bağlı olarak farklı çeşitlenmeler içinde literatürde; Mahalle Kahvehaneleri, Esnaf Kahvehaneleri, Yeniçeri Kahvehaneleri, Aşık Kahvehaneleri, Semai (Çalgılı) Kahvehaneler, Meddah Kahvehaneleri, Tulumbacı, Aşık, Seyyah Kahveleri; Hemşeri, Balıkçı, Arabacı, Ermeni, Arnavut Kahvehaneleri; Mahalle Kahvehaneleri, Çalgılı Kahvehaneler, Esrarkeş Kahvehaneleri, Tiryaki Kahvehaneleri, İmaret Kahvehaneleri, Seyyar Kahvehaneleri gibi ifade edilmektedir.

Kamusal mekan olarak kahvehanelere ek olarak çayhaneler ve pastaneler de önemli sosyalleşme mekanları olarak görülmektedir. Çayhaneler, kahvehanelerin öncü olduğu kamusal mekanlar olarak görülmektedir. İran'dan İstanbul'a gelen Türkmenlerin burada çayhaneler açtığı ve açılmasını teşvik ettikleri ifade edilmektedir. Zamanının çayhaneleri de kahvehaneler gibi bilim, sanat ve sanatçı katılımları ile bazen bu mekanların çalışma, üretme mekanı olarak gözlenebilmektedirler. Türleri de yine kullanıcılarına, kullanıcılarının niteliklerine bağlı olarak; fikre, edebiyata ve müziğe önem verenler, devlet memurlarının gittiği çayhaneler, esnaf ve halk tabakasının gittiği çayhaneler, mirasyedilerin vakit geçirdiği çayhaneler, ayak takımı ve külhanbeylerin vakit geçirdiği çayhaneler şeklinde adlandırmalar bulunmaktadır. Literatürde yer aldığı şekliyle tarihsel süreçte "...Çayhaneler, toplanma mekanı olarak kahvehaneler költür kulübü niteliği taşır..." şeklinde adlandırmalarda kahvehane ve ek olarak çayhane olguları özetle açıklama bulunmaktadır.

Cumhuriyet'e, 1960'lı yıllara uzanan süreçte sürdürülen, günlük hayatın önemli bir parçası olan kahvehane/ çayhane geleneği günümüzde genelde; küçük kentle, kasabalar, köyler dışında görülebilir bir olgu olarak görülememektedir. Günümüzde kahvehaneler ya da Kafe'ler/Cafe'ler hem işlevsel hem de anlamsal açıdan hem de mekânsal açıdan farklılaşma göstermektedir. Kafelerin çoğu büyük alışveriş merkezlerinde veya işhanlarının/büyük binaların bünyesinde yer almakta, bir dizi kafe zincirinin diğer bir deyişle anonim bir kahve oluşumunun temsilcisi olma durumundadırlar. Artık adları Kahvehane değil Kafe'dir. Kafeler; kafe sahipliği, kafeye gelenler, kullanıcı sayısındaki artış, kafeye gelmedeki amaçlar vb. başlıklarda pek çok şey değişmiş, tanımsız daha doğrusu özgün bir tanımlanamayan mekanlar olmuşlardır. Kısacası burada değişim yanında bir de dönüşüm yaşanmıştır. "Yeni Nesil Kafeler" olarak ad bulan kafeler çok yönlü bir değişim ve dönüşümün somut örnekleri olarak ortadadırlar. Söz konusu değişim-dönüşümün farklı sorularla araştırılması da ayrıca önemli bir konuyu oluşturmaktadır.

Buluşma mekanı, tanışma mekanı, iletişim mekanı, sanat mekanı olma özelliğini sergileyen, günlük yaşamın önemli bir parçası, toplumsal mekan/ toplumsal bir kurumsal oluşum başlığıyla kamusal ya da yarı kamusal mekanlar olmaları ile sosyalleşmenin yeri olarak ifade edilebilen ve kent kimliğinin oluşmasında ve kimliklendirmede asal mekanlar arasında sayılabilen kahvehanelerin insan yaşantısına, kent ve kentli yaşantısına sundukları, sunacakları merkezi kaliteleri nedeniyle gelenekleri içerisinde korunmalarına, günümüz ortamına ve ihtiyaçlarına karşılık verebilecek şekilde uyarlanarak geliştirilmelerine, kısacası sürdürülebilirlik başlığında varlıklarını korumalarına destek verecek araştırma ve uygulamaların gerçekleştirilmesi umudu ile...

Bursa-Cumalıkızık, Köy Kahvesi

Foto : Sonay ÇEVİK

TRABZON'A DAİR

KAVANOZDAKİ 25 KURUŞLAR

İsmail KANSIZ*

Tarihi ismi ile Hacıkasım Mahallesi, çocukluğumuzun geçtiği ilkokul ve ortaokulu okuduğumuz mahallemiz...

Aldıkaçtı Sokak, Kilise Bayırı, Kayalık, Muhittin Sokak, İdmanocağı Kulübü, Hacıkasım Camii, Kuzgundere'ye, Tabakhane'ye, Kirkmerdivenler'den Pazaryeri'ne uzanan, Uzunsokak ve Zeytinlik Mahallesi ile komşu, Boztepe'ye yakın bir yerde yaşadık.

Haliyle, Mahallemizin okuluna kaydolduk. Beş yıl eğitim öğretim gördükten sonra ayrıca bitirme sınavına da girip beşinci sınıftan mezun olduk.

Okulumuz Hacıkasım Fırını'na çok yakındı

Şimdilerde ne fırın ne de Kurtuluş İlkokulumuz var. Yıkıldı. Yol geçecek diye okulumuzla birlikte çok değerli tarihe tanıklık etmiş bahçeli evler de yok edildi.

Kurtuluş İlkokulu'nda iken kooperatif koluna seçildik bir arkadaşımızla birlikte.

Yapacağımız iş Hacıkasım Fırını'ndan yeni çıkmış taze taze mis kokulu simitleri alıp okulun kantininde satmak.

Simitlerin tanesi o güne göre 25 kuruştur.

İş kolay görünse de hiç de öyle değildi.

Simitleri fırından alırken sayacaksınız.

Sattığın simitlerin parasını hesaplayıp kooperatiften sorumlu öğretmenine hesabı eksiksiz teslim edeceksin.

İşler güzel gidiyordu.

Problem olmadan satışlar ve hesaplar düzgün bir şekilde tutuluyordu.

Öğretmenimiz de bizden memnundu.

Bir gün nasıl olduysa simitleri kantinden satarken birer tane de biz yedik.

Derken satışlar bitti.

Her zaman olduğu gibi iş hesaba geldi.

İki simit parası noksan.

Önceden de birkaç kere yemiştik simitlerden ama parayı kasaya koyardık.

Ben ve arkadaşım şaşkın bakışlarla birbirimize ne olacak şimdi diye sorar gibiydik.

Kolay dedik iki 25 kuruş bulunmayacak mıydı ki...

Elimi cebime attım bir 25 kuruş vardı.

* Gazeteci ,Yazar

Arkadaşım mahcup şekilde, "Bende para yok." dedi.

Karar verdim.

Yalan söylemeyecektik.

Olanı öğretmenimize anlatacaktık.

Boynumuz bükük öğretmenimizin yanına gittik.

Olanı anlattık.

Arkadaşım, "Öğretmenim parayı yarın getiririm." deyince, müşfik bir sesle, "Şu masanın üstündeki kavanozu görüyor musunuz çocuklar." dedi öğretmenimiz.

Evet diye başımızı salladık.

"O kavanozun içindeki 25 kuruşlar sizin."

Nasıl olur demeye kalmadan öğretmenimiz açıklamaya başladı:

"Sizi kooperatifte görevlendirirken belki unuttunuz, demiştim ki 'Çocuklar günde bir simit yeme hakkınız var. Ama siz hesabı hep tamam getirdiniz. Yemediniz ya da yediğinizin parasını kasaya koydunuz. Ben de hakkınız olan günde bir simit parasını ikinizin adına bu kavanozda biriktirdim. Eve gidip de para isteyip kasaya koymanıza gerek yok. O sizin hakkınızdı."

Bir kavanoz bozuk para masanın üstündeydi.

25'er kuruşları kavanozda biriktirmişti.

Biz öğretmenin odasından rahatlamış bir şekilde çıkarken o kavanozdaki paralar ne oldu biliyor musunuz?

23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı'nda okul süslemelerinde kullanıldı.

Bir simitten biz de neyi öğrenmiş olduk, dürüstlük her zaman kazanır.

Yine bir simit parası da olsa beytülmalaya ait alışverişlerde çok dikkat etmek gerekir.

Büyüdük.

Okullar bitirdik.

Yönetici olduk.

Devlette söz sahibi olduk.

O 25 kuruşu hiç unutmadık.

19-25 NİSAN
**DÜNYA KİTAP GÜNÜ VE
KÜTÜPHANELER HAFTASI**

Kutlu Olsun

DENEME

BEŞİĞİ SALLAYAN DÜNYAYI SALLAR

Bahar KASTAN*

Hikayemiz Trabzon Kadın Eğitim ve İstihdamı Artırma Derneği olarak Mardin'den Trabzon'a derneğimizi çeyizimizi taşımakla başladı. Maçka ilçemiz ile başlayarak Trabzon ilinde 18 ilçede yöre el sanatlarını modernize ederek 612 kadına her ilçede üretim tesisi kurduk. Kurulum aşamalarımızda İç İşleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, DOKAP idaresinden hibeler alarak belediyeler işbirliği ile Trabzon İpekyolu kooperatifimizi kurduk. 2014 yılından bu yana aktif olan çalışmalarımızı bölgeye yayma kararı aldık. Artvin'den Amasya'ya kadar Dokap illeri sınırında bulunan en iyi kadın kooperatifleri ile Karadeniz kadın kooperatifleri birliğimizi Trabzon'da kurduk. Her ilde birliğimizin temsilcisi bulunmakta ve el sanatları, gastronomi, hijyen başlıkları altında üretim yaparak 1078 kadını istihdam etmekteyiz.

Karadeniz Kadın Kooperatifleri Birliği 7 ilden 8 kooperatifimiz ile kurulmuştur. Kooperatifimizi temsil eden il ve kooperatiflerimiz Amasya Misket Eller Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi, Artvin Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi, Giresun Ortak Bahçe Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi, Gümüşhane Gümüşeller Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi, Ordu Çamaş Hanımeli Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi, Rize Ardeşen Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi, Rize Pazar Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi ve Trabzon İpekyolu Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifinden oluşmaktadır.

Birliğimizi kurmamızın amacı kooperatiflerimiz kendi illerinde ve alanlarında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve yerel yönetimlerin destekleriyle üretim tesisleri kurmuş sürdürülebilir şekilde kadın istihdamına yönelik önemli adımlar atmıştır. Fakat bölgede kooperatifçilik alanında bilgi ve deneyim eksikliği sebebiyle birçok kooperatif bu alanlardan faydalanamadığından yerelden bölgeye sürdürülebilir kırsal kalkınmanın birliktelikle hareket edilirse kurulan kooperatiflere gönüllü mentörlük desteği sağlama kararı ekipçe aldık. Birlik kapsamında ihtiyaçları dahilinde kurulan kadın kooperatiflerimizin proje yazma, sosyal medya hesaplarını yönetme, kooperatifçilik eğitim, finansal okur yazarlık, kamu kurum ve kuruluşlardan sağlanacak destekler, projelerin sürdürülebilirlik stratejileri, liderlik, e-ticaret, girişimcilik ve iş planı gibi kısa, orta ve uzun vadeli kalkınma planlarının gönüllülük esasıyla birlikte düzenlenmesi sağlanacaktır.

Birlik çatısı altında olan kooperatiflerimizin üretim alanları gastronomi, el sanatları, tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği ve hijyen başlığı altında hizmet sağlamaktadır. Ana amacımız sahadan masaya kooperatiflerin sorunlarını çözüm üretmek yerelden ulusala kırsal kalkınmanın stratejik eylem planlarını hazırlarken bir yandan da yerel kamu-stk -özel sektör yönetim modeliyle Anadolu'da var olan kadın gücünü, kültürel miras ve değerlerimizi, unutulmaya yüz tutmuş eserlerimizi 3. adım ile dünya pazarına girerek geleceğe bırakacak emanetlerimiz için kültür ve değerlerimizi aktarmış olacağız.

Kadın girişimcilere güveniyoruz çünkü beşik sallayan dünyayı da sallar.

* Karadeniz Kadın Kooperatifleri Birliği Başkanı

S.S. KARADENİZ BÖLGESİ KADIN GİRİŞİM, ÜRETİM VE İŞLETME KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ

BİŞE OLMAZ BE ABİ

Haydar ÇORUHLU*

“Tedbir kuldân, takdir Allahtan” diye boşuna söylememiş atalarımız. İş kazalarında maalesef dünya birincisiyiz. Meslek hastalıkları ve trafik kazalarında da öyle. Yeterince almadığımız tedbirler ve iş güvenliği önlemleri nedeniyle, binlerce insanımız hayatını kaybederken, geride kalan sakatların tedavi ve rehabilitasyonları da toplumsal yaralar olarak ortada kalıyor. Bütün bunların yanında uğranılan maddi kayıplarda, ülkemiz kalkınma ve gelişme çabalarına en büyük engel olarak karşımızda durmaktadır.

Günümüzden yüzlerce yıl önce yaşayan Sokrates’e göre kimse bilerek kötülük yapmaz. Kötülük bilmeyerek yapılır. Sokrates, bilgi eksikliğini tüm kötülüklerin sebebi olarak görmüştür. Doğruyu bilen insan yanlışla düşmez. Kendisini bilgi ile donatan insan hatadan korunur. Erdemli olmanın yolu bilgiden geçer. Bilgi sayesinde kişi iyiye ve kötüye vakıf olacak, bilgi kişinin yaşantısı üzerinde aklı egemen kılacak ve bu da insanı mutlu yapacak ve insana sağlık, esenlik getirecektir.

M.Ö. 399 senesinde tanrı tanımazlıkla ve gençleri yozlaştırmakla suçlanarak, Atina halk mahkemesinde ölüme mahkûm edilmiş ve baldıran zehiriyle hayatına son verilmiştir. Ölümünden önce hanımı ile konuşur. Hanımı, “Sokrates, haksız yere öldürüleceksin. Buna çok üzüleceğim” deyince hanımına, “ya hanım, haklı yere öldürülsem daha mı iyi olurdu?” diye cevap vererek, son yolculuğunda bile doğruluğun, haklılığın savunuculuğunu yapmıştır. Zehri içmeden önce celladına, “zehri içince nasıl davranmalıyım?” diye sorar. O da ona cevap verir. “Hemen yere uzanırsan, zehir vücuduna çabuk yayılır ve kısa zaman da can verir, fazla acı çekmezsin”. Ve Sokrates son sözlerini söyler. “Artık ayrılık zamanı geldi, yolumuza gidelim. Ben ölmeye, siz yaşamaya. Hangisi daha iyi? Bunu da Tanrı’dan başka kimse bilemez”.

BİŞE OLMAZ ABİ

Sabah Akçaabat Mersin’deki evimizden çıktım, Trabzon merkezdeki işyerime gidiyorum. Baktım arabada yakıt azalmış. Hemen evimizin yanındaki istasyondan oto gaz almaya karar verdim. İstasyona girdim. Arabayı pompanın önüne yanaştırdım. Görevli genç arkadaş geldi. Topraklama hattını çekmeden, gazı depoya doldurmaya başladı. Uyardım. Topraklamayı yine de bağlamadı. “Bişe olmaz” dedi. Biraz sonra doldurma işi bitti. Eğilip pompa hortumunu çıkardı. Bu esnada boruda kalan gazın bir kısmı etrafa yayıldı. Sonra depo dolmuş ağzının kapağını yerine taktı. Çoğu kere bu kapağı yerine takmayı unuttuklarından, bu kapağı bir kablo parçasıyla şasinin bir tarafına bağlamıştım. Artık takmayı unutsalar da kapak kaybolmuyordu. Bu yüzden birkaç kez yeni kapak aramak zorunda kalmıştım. Kapağı yerine takarken geçen süre içinde pompa hortumundan yayılan gazın da bir kısmını nefes yolu ile içine çektiğini gördüm ve kendisini “evladım kapağı yerine takarken nefesini tutsaydın bari. Yoksa her doldurmada bir miktar gaz yutarsan akşama doğru akciğerlerinde epey gaz birikir ” dedim. Bana döndü gülümseyerek yine, “Bişe olmaz abi” dedi.

Bu sözü yıllardır o kadar çok işitmişim ki ister istemez 40 yılı aşkın meslek hayatımda yaşadığım anılarım aklıma geldi. “Bişe olmaz” mantığıyla yaşanan onca acılar, mal ve can kayıpları geldi.

Döndüm ve “bak delikanlı yaşın daha genç. Ne olup olmayacağı konusunda belli ki yeterli tecrüben yok. Ben bu tecrübeleri, yıllar içinde yaşayarak öğrendim. Dilerim sen bunları yaşamazsın” diyerek yaşadığım bir iki örnek verdim.

*Makine Mühendisi / Yazar

onuçta; ülkemizin iş kazalarında, trafik cinayetlerinde ve meslek hastalıklarında verdiği kayıplar ortada. Maalesef her üç konuda da dünyanın en kötü örnek ülkelerinin başında geliyorduk. Bu durumdan mutlaka kurtulmalıydık.

Bu düşüncelerle yaşadığım tecrübelerden yarım asırda birikenlerden, meslektaşlarıma ve ülkem insanına kısa notlar halinde derleyerek bir kitap hazırlamaya karar verdim.

Sabah saatlerinde, yaşadığım bu olaydan sonra, gün içinde yaşadığım benzer iki olayda da yine aynı şekilde usta arkadaşlarımdan "bişe olmaz abi" karşılığını aldım. Aynı gün içinde, uyarılarıma karşı üç kez üst üste verilen bu umursamazlık deyimini, "**BIŞE OLMAZ ABI**" cevabını, yazacağım kitaba isim olarak koymaya karar verdim.

Dilerim yararı olur. Ülkem insanına ve özellikle de genç kardeşlerime, kazasız belasız, sağlık ve huzur içinde çalışıp geçirecekleri uzun ömürler dilerim.

BABAMIN DOKTORLUK MACERASI

Kardeşimin dişi ağrıyordu. Yaşımız daha küçük. Babam takım dolabından kerpetenini alıp geldi. "Oğlum aç bakayım ağzını" dedi. Çocuk çaresiz açtı. Babam kerpeteni kardeşimin ağzına soktu. Gayesi elbette ağrıyan dişi çekip almaktı. Ama öyle olmadı.

Babamın kardeşimin ağzında taş gibi sert gördüğü dişin aslında dışı sert, içi yumuşaktı. Kerpetenle kuvvetli şekilde sıkılınca, kardeşimin dişi de kırıldı. Dişin bir kısmı kerpetenle birlikte alınırken, kökü yerinde kalmıştı. Babam sonradan pişman olmuştu tabii bu olana ama artık olan da olmuştu. Ve kardeşim sonraki yıllarda o dişinin tedavisi ile uğraşıp durmak zorunda kalacaktı. Tabii babam da o günden sonra bir daha kimsenin dişini çekmeye falan kalkmadı.

Elbette, hayatta yaşadıklarımızdan gerekli dersleri çıkarmalıyız. Tecrübeler edinmeliyiz. Ama bütün tecrübeleri de üzerimizde denemeye kalkarsak buna ne ömrümüz ne de gücümüz yeter. İşte bu nedenle diyorum ki okumalıyız. Gençlerimizi, çocuklarımızı okutmalıyız. Başkalarının yaşadığı tecrübeleri de bu yolla okuyup öğrenmeliyiz ki aynı hatalara, aynı yanlışlara, zaman içinde bizler de tekrar tekrar düşmeyelim. Üzülmeyselim. Gereksiz can ve mal kayıplarına uğramayalım.

BİLYELİ ARABAM

Çocukluğumuzda bugünkü gibi oyuncaklar yoktu. Mahalledeki hemen herkes birbirine benzer şartlarda yaşıyordu. Zengin diyebileceğimiz insanların diğerlerinden farkı, ya evlerinde bulunan bir lambalı radyo ya bir fotoğraf makinası ya siyah beyaz bir televizyon ya da Almanya'dan getirilmiş bir teypli radyodan fazla bir şey değildi. Çocuklar da aynı, hep birbirimize benzer durumlardaydık.

Genelde çocuk oyuncaklarını ebeveynler daha çok kendileri yapardı. El arabaları, sapanlar ve hele de bilyeli arabalar. Yerlerinden sökülmiş, kullanılmayan üç adet bilye, bir tahta etrafına monte edilir, bunlardan önde bulunan bilye, direksiyon görevi görecek bir tekerlek şeklinde, hareketli hale getirilir, böylece bilyeli arabanız yola çıkacak vaziyete gelmiş olurdu.

Becerikli sayılabilecek bir çocuktum. Elime geçirdiğim 3 bilye ile hemen bilyeli arabamın imaline başladım. Kısa zamanda montaj işlerini tamamladıktan sonra arabamızla ilk seferimize çıktık.

Evimizin bulunduğu Kahramanmaraş Caddesi, o zaman da bugünkü gibi, Trabzon'un işlek bir caddesiydi. Cadde düz bir zeminde olduğundan bilyeli arabam burada fazla sürat yapamazdı. Bu nedenle eğimi daha fazla olan Nümune Hastahanesi'nin güneyinde bulunan arka yola yöneldik. Rampanın başında arabamı yola yerleştirdim. Yolcular da hazır. Küçükten büyüğe doğru bütün erkek kardeşlerim ve bir kuzenim. Önce onları arabaya sırayla yerleştirdim. Sonra da ben şoför olarak en öne, direksiyon başına geçtim.

Ayaklarımı yerden kaldırıp, bilyelinin üzerine koyunca, yol eğiminin de katkısıyla arabamız rampa aşağı hareket etmeye başladı bile. Hemen bir kaç saniye sonra yolun aşağı tarafından bize doğru bir minibüsün gelmekte olduğunu gördüm. Çaresizdim o an. Yapacak fazla bir şey kalmamıştı. Ayaklarımı yere uzatarak kendimce bilyeli arabanın durmasını sağlamaya çalışıyordum. Ama ne fayda! Üzerindeki dört çocuğun ağırlığı ile hızlanan arabamız yokuş aşağı adeta uçuyordu. Minibüste bize doğru yaklaşırken, şoförü bizi gördü ve ani bir frenle durmaya çalıştı.

Sonuçta her iki araç da durmuştu. Ama nasıl bir duruş? Yüreklerimiz ağızımıza gelmişti. En küçük kardeşimin başı minibüsün tamponunun altında. Bir diğeri, tampona dayanmış vaziyette. Benim gözlerim de tamponun hemen önünde. Faciaya ramak kala durmuşuz. Daha yaşayacak günümüz, çekecek çilemiz varmış demek ki.

Arabadan inen şoförün ilk işi, ön tarafa doğru koşarak, tamponun altında kalan çocukların durumuna bakmak oldu. Çok şükür ki hiç birimizde bir yara bere yoktu. Korkunç bir kazayı yara almadan atlattığımız. Adam yanıma geldi. Belli ki beni bir güzel dövecekti. Ama nedense, ya araçtakilerin uyarısından ya da kazayı ucuz atlattıktan sonra sevinç ve şükürü ile bundan vaz geçerek minibüsün altında duran bilyeli arabama yöneldi. Onu bulunduğu yerden alarak, iki eliyle sıkıca kavradı ve havaya kaldırarak, çok sert bir şekilde hastahanelerin taş duvarına doğru savurdu. O sapasağlam bilyelerin içindeki, yuvarlak demir masketlerin, saçma taneleri gibi birer ikiye etrafa savrulduklarını gördüm. Şoför büyük bir hiddetle, hiç durmadan arabamızı taş duvara arka arkaya çarpıp duruyordu. Arabamın direksiyonu da dağılmış, ana taşıyıcı gövde olan tahtalar da parçalanarak, öteye beriyeye savrulmuştu.

Çocuk aklımla o gün, cadde üzerinde bilyeli araba sürmenin çok tehlikeli bir oyun şekli olduğunu anlamıştım. İçimden de daha büyük bir kaza olmadığı içinde Yaradan'a şükrediyordum.

Ve o günden sonra da bir daha hiç bilyeli arabam olmadı. Yapmak için de hiçbir girişimde bulunmadım. Çünkü bu olay, çocuk yaşta da olsam, bana yeterince büyük bir ders olmuştu.

İSKELEDE ÖLÜM

Trabzon merkez Çukurçayır beldesinde inşaatlar hızla devam ediyordu. Genelde bu mahalledeki binalar hep yüksek katlı yapılıyordu. Çünkü sonradan belde ve belediye olan Çukurçayır, kendi imar planlarını kendi yapar durumda olunca bu mücavir alan, 1990'lı yılların sonunda Trabzon'un yüksek katlı binalarının boy gösterdiği bir belde haline gelmişti. Müteahhit arkadaşımız birçok işini taşeron firmalara yaptırıyordu. Dış cephe kaplamasını yapacak olan imalatçı firma da çoktan iskelesini kurmuş, işe başlamıştı bile. Ancak daha işe başladıkları gün, işçilerin iskele ayaklarının altına yerleştirdikleri briketler dağılmış ve koca iskele yerle bir olmuştu. Maalesef o anda iskele üzerinde bulunan 2 işçi de iskeleden zemine düşerek, feci şekilde hayatlarını kaybetmişlerdi.

Hemen olay yerine gelen mantolamacı usta arkadaşları, "kardeşim bu iskele nasıl böyle çöker? Belli ki briketin çimentosundan çalmışlar. Yoksa iskele neden çöksün?" diye feryat ediyorlardı. Oysa ustalarımızın hesaba katmadığı şey, inşaatlarda duvar yapımında kullanılacağı düşüncesiyle üretilen cüruf briketlerin, ağırlık taşıyıcı bir özelliklerinin olmamasıydı. Kat sayısı arttıkça doğal olarak iskelenin ağırlığı da katlanarak artıyor ve sonunda bu ağırlığı taşıyamayan briketler dağılıp, iskelenin çökmesine neden oldular. Ve bu ihmal 2 genç insanın hayatına mal oluyor.

Çalışmalar duruyor. Dosyalar, davalar, mahkemeler aylarca sürüp gidiyor. Sonunda karar veriliyor tabii. Ama hiçbir tazminat veya ceza, giden canların geri gelmesine yetmiyor. Küçük bir ihmal ve tedbirsizlik, onca cana ve mala sebep olabiliyor.

KALORİFER KAZAN PATLAMASI

Şehrin merkezinde, İnönü mahallesinde bir sitenin kazan dairesi. Mevsim sonbahara dönmüş. Havalarda yavaş yavaş soğuyor. Site görevlisi, henüz izinli gittiği köyden dönmemiş. Site sakinleri, her zamanki çocuksu telaşla, yöneticiden havalarda soğuduğunu, kaloriferlerin yakılmasını istiyor. Yönetici de ne yapsın? Yanındaki yardımcılarıyla oturup karar veriyor. "Kapıcı yoksa da biz de bu işi biraz biliyoruz. Kömür var, kazan var. Birkaç gün kapıcımız gelene kadar, kazanları yakar, durumu kendimizde idare edebiliriz", diye düşünerek, kalorifer kazanını yakmaya karar veriyorlar.

Kazan ızgarasının üzerine kömürler boşaltılıyor. Daha sonra üstüne kolay tutuşacak odun, çalı, çırpı ilave edilerek bunlar tutuşturuluyor. Kazan kapakları kapatılıyor. Aradan bir süre geçtikten sonra kazan kapakları açılarak, yanma gözleniyor. Her şey yolundadır. Kazandaki kömürler tutuşmuş, artık, kazan yanmaya devam ediyor. Bir süre daha bekledikten sonra aralarından birkaçı evlere haber salıp, evlerin ısınıp ısınmadığını kontrol ediyor. Isınmadığı cevabı gelince, yeniden hep birlikte kazan dairesine dönüp bunun nedenini araştırmaya koyuluyorlar. Uzun bir aradan sonra bir tanesi, kazanın üzerinde bulunan hidrometre göstergesinden, sistemde suyun dolu olmadığını anlıyor. Ve ısınamamanın buradan kaynaklanmış olabileceği kanaatiyle, sistemde eksik olan suyun tamamlanmasına karar veriyor. Ardından kazana su basmaya yarayan musluk açılarak, kazan su doldurulmaya çalışılıyor.

Arkasından meydana gelen büyük bir patlamayla, tonlarca kilo ağırlığındaki kazan patlayıp, etrafa dağılıyor. Parçalarının savrulmasıyla, kazan dairesini çevreleyen, duvarlar, camlar, çerçeveler, borular, pompalar vs. etrafa yayılıyor. Etraftaki binaların pencere ve camları paramparça oluyor. Mahallede bir sokak, savaş sonrası manzarası alıyor.

Yaralananlar yanında büyük mal ve eşya kayıpları meydana geliyor.

Kitabı yazarken amacım; kitabın önsözünde de belirttiğim gibi bir nebze de olsa ülkem insanına, özellikle de usta, çırak, işçi, teknisyen, mühendis genç kardeşlerime, iş hayatlarında daha sonra karşılaşabilecekleri tehlikeler konusunda dikkatlerini çekerek onları tehlikelere karşı önceden uyarabilmek, onlara yardımcı olabilmektir.

Zira Nobel Ödüllü Ünlü Rus Yazar Tolstoy'un da günümüzden bir asır önce ifade ettiği gibi, "insan ömrü karşılaşabileceği tüm hataları yaşayabilecek kadar uzun değil".

Bu yüzden geçmişte yaşanan benzer hataları öğrenerek, bunlardan kendimize dersler çıkarmak zorundayız.

Elbette bunun da birkaç yolu var.

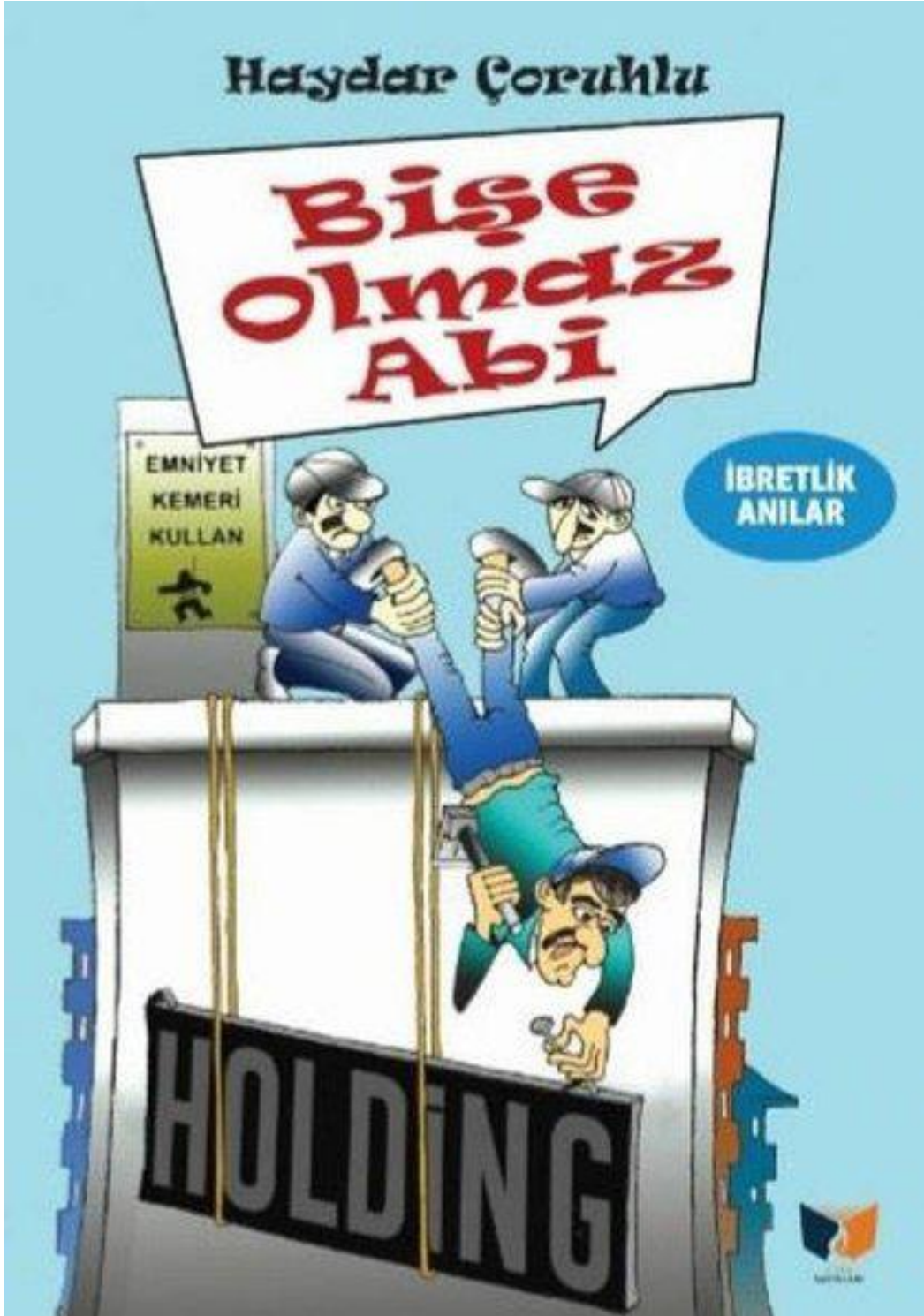
Öncelikle toplum olarak çokça uyguladığımız sına yarıma yolu bunlardan birincisi ve belki de en pahalısı. Bedeli en ağır olabileni.

İkincisi bir başkasının deneyimlerinden, onun aktarımlarından, anlattıklarından yararlanabilmek... Bu yöntemde de birçok konuyu, eksik ya da hatalı öğrenme, uygulama riskiniz vardır.

Bizim önerimiz ise okumak, çokça okumak ve okuyarak öğrenmek. Hiçbir risk almadan, geçmişte yaşanmış ya da günümüzde yaşanabilecek tüm tehlikeli işleri, hataları önceden okuyarak onlardan haberdar olmak.

Aradan altı yılı aşkın bir zaman geçti. Dönüp arkaya baktığımda, geçen bu kısa zaman aralığında bile toplum olarak ne çok tehlikeler yaşamış, ne acılar çekmişiz?

Doğal afet diyerek geçiştirmeye çalıştığımız seller, heyelanlar, depremler...
Trafik kazaları, otel yangınları, orman yangınları...
Ve daha yaşanan onca iş kazaları...
Kaybedilen canlar. Zıyan edilen mallar, araziler... Çekilen sıkıntılar, üzüntüler...
Belki zamanında alınabilecek birkaç önlemlle ta baştan önlenebilecek hatalar...
Lütfen! "BİŞEY OLMAZ ABİ" demeyin artık.
Gerekli önleml almadıkça hep bir şeyler oluyor, olabiliyor.
Hayat kısa... Can değerli...
Unutmayın. Hayatta birçok şeyin telafisi yok.
Hepinize kazalardan, belalardan uzak, sağlıklı, huzurlu, mutlu, uzun ömürler diliyorum.

ATATÜRK ve EMANSİPASYON

Bekir CEBECİ*

Her 10 Kasım'da yurdumuzun kurtarıcısı, Cumhuriyetimizin kurucusu büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ü büyük bir saygı ile anıyoruz. Anmaya da devam edeceğiz. Çünkü Atatürk demek; vatan, Cumhuriyet, tam bağımsızlık, eşit vatandaşlık, özgürlük ve çağdaşlık demektir.

Kurtuluş Savaşı öncesi millet büyük bir yoksulluk içindeydi.

"Ordu yok!" Dediler: "Kurulur" dedi.

"Para yok! Dediler: "Bulunur" dedi.

"Düşman çok! Dediler: "Yenilir!" dedi.

Ve Atatürk bu dediklerinin hepsini yaptı.

Çünkü O hiçbir zaman umudunu yitirmedi. Bir sözünde şöyle diyor: "Umutsuz durumlar yoktur! Umutsuz insanlar vardır. Ben hiçbir zaman umudumu yitirmedim."

Atatürk, Cumhuriyeti kurduktan sonra da birçok devrim yapmıştır.

Atatürk, devrimlerinin amacını şöyle açıklamıştır: "Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını bütünüyle çağdaş ve bütün anlam ve biçimiyle uygar bir toplum durumuna getirmektir."

Demek ki temel hedef toplumu cahillikten, geri kalmışlıktan kurtarıp, uygar toplumların seviyesine ulaştırmaktır. İşte bunun adı da emansipasyondur.

EMANSİPASYON NEDİR?

Emansipasyon hareketi, sanayi devriminden sonra özellikle Fransız devriminin ve de aydınlanmanın etkisiyle ortaya çıkmıştır. Böylece özgürlük, eşitlik gibi değerlerin ve kavramların merkezine yerleşmiştir. Başta Hollanda olmak üzere Batı dillerinde özgürlük ve eşitlik yerine genellikle emansipasyon kavramı kullanılır ki bu da tutmuştur.

Örneğin Hollanda 1 Temmuz 1863 tarihinde çıkardığı Emansipasyon Yasası ile köleliği kaldırmıştır.

Emperyalizme karşı verilen ve kazanılan milli kurtuluş savaşları da emansipasyondur. Öyleyse Fransız Devriminden etkilenip, insanları padişahın egemenliğinden kurtarıp, eşit vatandaşlar haline getirmek Cumhuriyetin kuruluşu ile mümkün olmuştur.

Atatürk'ün yaptığı bütün devrimlerin, sosyal hareketlerin hepsini emansipasyon kavramı altında görüp değerlendirebiliriz.

Çünkü emansipasyon demek; özgürlük, eşitlik, kurtuluş demektir. Emansipasyon demek bir ülkenin vatandaşlarının çağdaş ülkelerin vatandaşlarıyla eşit haklara sahip olması, kanun önünde eşit olmaları, özgürlük ve güven ortamında yaşamaları demektir.

Emansipasyon bağımsız bir vatana sahip olmak, her türlü baskıdan ve engellerden kurtulup özgür ve bağımsız bir vatandaş olarak yaşamaktır.

Emansipasyon, bir ulusun kendi kendini yönetmesidir. Yani Atatürk'ün dediği gibi: "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."

* Kokartlı Avusturya Rehberi

Atatürk ve arkadaşları, Türk ulusuna bu vatani sağladı, Cumhuriyet yönetimi ile vatandaşlarına eşit haklar getirdi, kadınlara seçme ve seçilme hakkını getirmekle kadınların emansipasyonunu gerçekleştirdi.

Çünkü O, birlik ve beraberliğin bir milletin kurtuluşunu yani emansipasyonunu sağlayacağına inanıyordu. Avrupa bugünkü çağdaş uygarlık düzeyine emansipasyon mücadelesi ile ulaşmıştır. Öyleyse emansipasyon mücadelesinde durmak yok devamlı ileri doğru gitmek vardır.

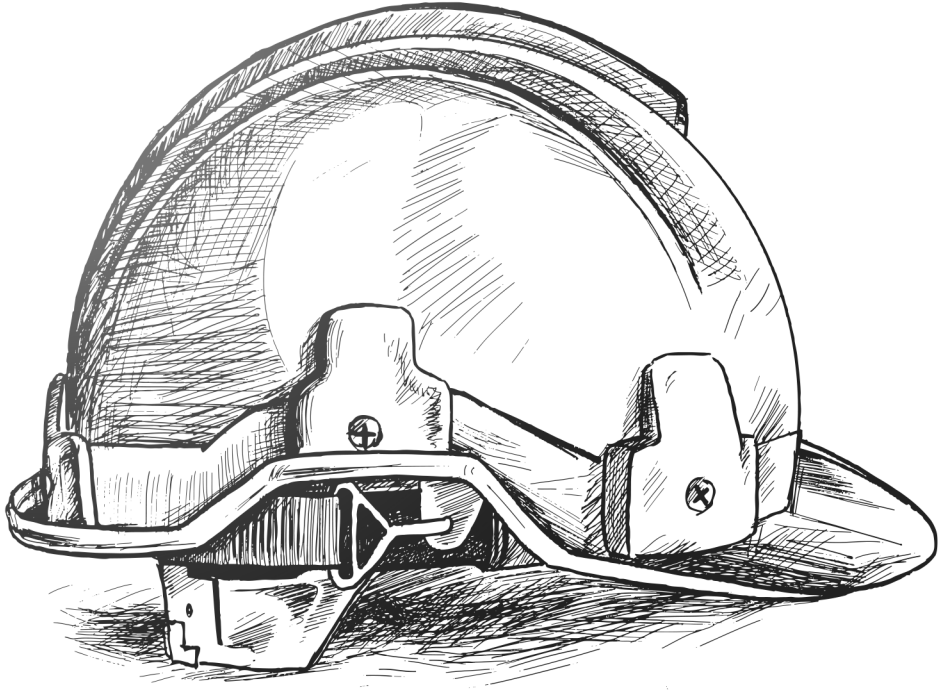
Cumhuriyet aydınlanmadır. Aydınlanma ise emansipasyondur.

Bu bakımdan Türkiye Cumhuriyetinin dünyada bir başka eşi yoktur.

Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti; çağdaş, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir. Bunların tümü birer emansipasyondur.

1 MAYIS
İŞÇİ BAYRAMI
Kutlu Olsun

5-6 MAYIS
HIDIRELLEZ
KÜLTÜR VE BAHAR BAYRAMI

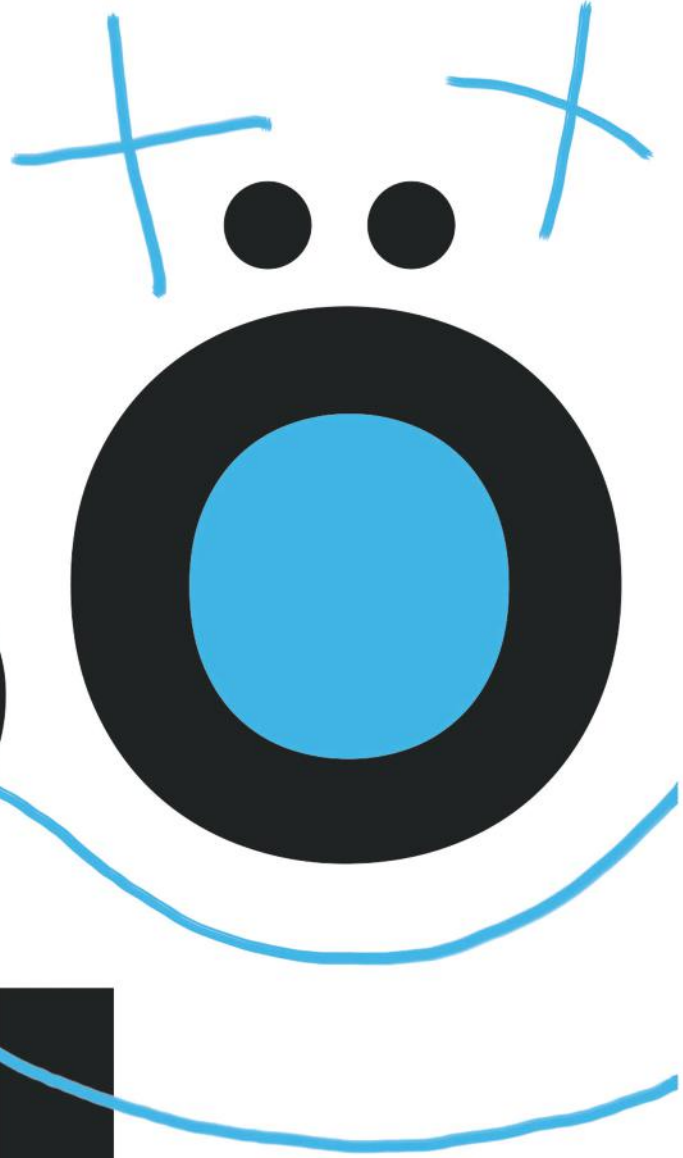
Kültür" Olsun

EDEBİYAT

HEINRICH

B

LL

Palyaço

7. BASKI
Çeviri: AHMET ARPAD

♥ can
modern

HEINRICH BÖLL - KENDİNİ İNSAN HAKLARINA ADAMIŞ BİR AYDIN

Ahmet ARPAD*

16 Temmuz 2025 Alman edebiyatının en önemli yazarlarından Heinrich Böll'ün ölümünün 40. yılı

Savaş sonrası Almanya'sının çıkardığı edebiyatçılardan belki de en ünlüsü olan Heinrich Böll 1917 yılında Köln'de bir heykeltıraşın oğlu olarak dünyaya geldi. Gençliğinde kitapçılık yaptı, Alman edebiyatı öğrenimi gördü ve II. Dünya Savaşı'nın ardından yazdığı: "Wanderer kommst du nach Spa?" öyküsüyle ünlendi. Savaşları eleştiren ilk romanı "Wo wardst du Adam" ile 1951 yılında "Gruppe 47" ödülünü kazandı. Böll'ün öykü ve romanlarının yanı sıra sayısız televizyon oyunu, çeviri ve makaleleri de vardır. "Ein Schluck Erde" ilk tiyatro eseridir.

20. yüzyıl Alman edebiyatının en önemli yazarlardan biri kabul edilen Heinrich Böll yapıtlarında gerçek hayatı, gerçek insanlığı, toplumsal eleştiriyi, toplumculuğu yansıtırken temiz ve yalın bir dil kullanır. Onun Almanya'dan çok dış ülkelerde sevilip tutulmasının nedenleri bunlardır. Birkaç yıl üst üste Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmesinin ardından 1972 yılında bu ödüle kavuşmuştur. O günden sonra okurları hızla artan Böll'ün kitapları kısa sürede kendi neslinden hiçbir yazarın ulaşamadığı tirajlarda satmıştır.

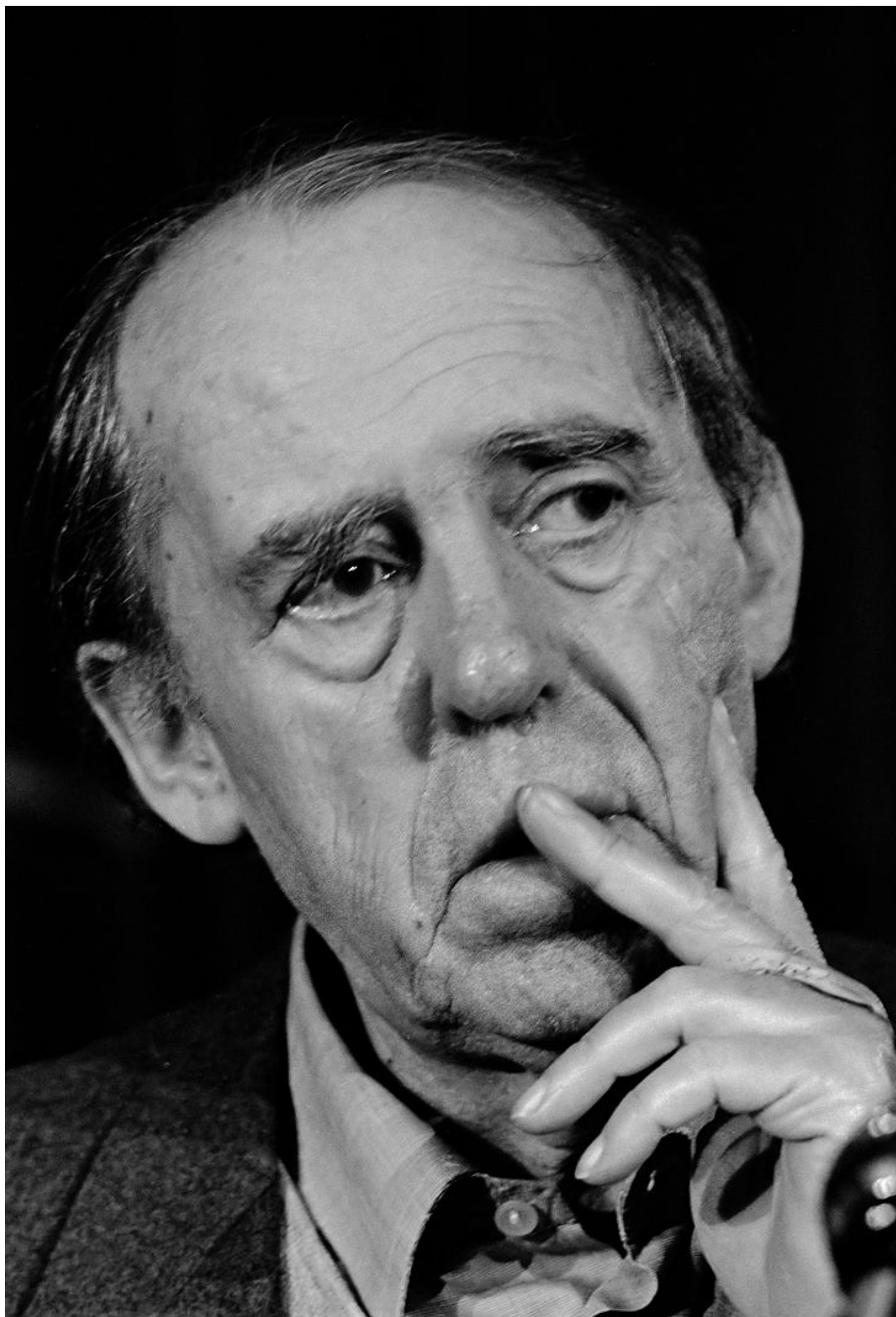
„Palyaço“

Heinrich Böll'ün "Palyaço" romanı (CAN Yayınları. Türkçeye çeviren: Ahmet Arpad) bir "ben" anlatımıdır. Bu başyapıt ikiyüzlülük ve toplumsal geleneklerle dolu savaş sonrası Alman toplumunda başarısızlığın eşliğinde olan genç palyaço Hans Schnier'in yaşam öyküsünü anlatıyor. 'Palyaço' acı gerçekleri söyleyen biridir. Donuk beyaz makyajlı bir yüz, birkaç siyah çizgi ve boş gözler. Palyaço tüm kişiliğini, arzularını, ümitlerini ve acılarını bu pudralı yüzün arkasına gizliyor. Böll, bir palyaçonun maskesi ardında en büyük gerçekleri söylüyor.

1963 yılında çıkan „Palyaço“ sinemaya da uygulanmış en önemli Böll romanlarından biri. O Katolik çevrenin "kültürlü" kişilerinin suratına gerçekleri haykırıyor. Bir aşkın gerçekleri ile Katolik topluluğun ahlak ve hayat anlayışı romanın ana konusu. "Palyaço" Böll'ün modern Alman edebiyatının en güzel, en güçlü ve en duygulu aşk hikâyesini dile getiren yapıtlarından biri. Yazar bu romanında Katoliklere ve bütün Hıristiyanlara karşıdır. Okur, palyaçonun topluluğun ortasında kaldığını, makyajının kuruyup dökülmeye başladığını, boş gözlerinin korku, mutluluk, istek ve özleyişle dolduğunu ve atlıkarıncanın gitgide hızlandığını görüyor. Kilise evliliğine karşı çıktığı için kendisini terk eden sevgilisi Marie'den ayrıldıktan sonra Hans alkole bağımlı biri olur ve toplumdan dışlanır. Roman, Katolisizm'in çifte standartlarının ve kilisenin toplumsal yaşam üzerindeki etkisinin bir eleştirisi. Böll okura eski Nazilerin ve kilisenin egemen olduğu bir toplumu anlatıyor.

„Palyaço“ 1963 yılında yayınlandığında Almanya'da büyük tartışmalara yol açmış, Heinrich Böll din karşıtı olmakla suçlanmıştı. Oysa o "Palyaço"da İkinci Dünya Savaşı sonrası burjuva toplumunun dar kafalılığı ve çarpık ahlakı nedeniyle "ayrık" bir bireyin içinde yaşadığı dünyada kendine yer bulamadığını anlatmaktadır. Yazar, bir palyaçonun maskesi ardında en sarsıcı gerçekleri dile getiriyor, günlük hayatın acımasızlıklarını, boş kurallarını okurun yüzüne bir tokat gibi çarpıyor. Savaş sonrası Almanya'sının en ünlü yazarı o günlerde şöyle demişti: „Son zamanlarda bu ülkede şiddetin her türüsünü görmeye başladık. Birilerinin gözünde şiddet – sanki aralarında anlaşmışlar – bombalar, silahlar, sopalar, taşlar, tazyikli su ve göz yaşartıcı gaz bombaları...“

* Çevirmen, fotoğrafçı, gazeteci ve yazar

HEINRICH

**Katharina
Blum'un
Çiğnenen
Onuru**

14. BASKI
Çeviri: AHMET CEMAL

can
modern

„Katharina Blum’un Çiğnenen Onuru“

1974 yılında çıkan “Katharina Blum’un Çiğnenen Onuru” adlı romanı (CAN Yayınları, Türkçeye çeviren: Ahmet Cemal), savaş sonrası Almanya’sında basının rolünü ve önyargı ile iftiranın etkilerini ele alır. “Katharina Blum’un Çiğnenen Onuru” Springer medya grubunun enformasyon pratikleriyle bir hesaplaşma olduğu kadar, enformasyonun gücü ve medya dilinin kötüye kullanımıyla ortaya çıkabilecek şiddet üzerine de yazılmış bir yapıttır. Böll’ün bu romanıyla Springer basın grubunu eleştirdiği bir sır değildir. “Katharina Blum’un Çiğnenen Onuru” hep heyecan yaratan haberleri yeğleyen bir magazin gazetesinin (“Zeitung”) yayınları sonucu iftira ve şiddet girdabına kapılan genç ve masum Katharina Blum’u konu alıyor. Genç kadın kaçak suçlu Ludwig Götten’i evinde sakladıktan sonra medyanın hedefi haline geliyor ve onurunu yitiriyor.

Roman, medyanın, özellikle de magazin basınının gücünü ve bireylerin yaşamları üzerindeki yıkıcı etkisini ele alıyor. Böll, aşırı haberleri seven birçok gazetecinin sorumsuzluğu ile polis bu dinamiği pekiştirmedeki rolünü eleştiriyor. Roman 1970’lerde geçse de medya manipülasyonu ve özel yaşamın gizliliği konuları bugün de güncelliğini koruyor. Böll’ün barışa olan bağlılığı ve nükleer savaşa karşı onurla duruşu bu yapıtında çok dikkati çekiyor. O yıllarda Rus yazar Soljenitsin’le sosyalist görüşlü şair ve şarkıcı Wolf Biermann’i desteklemiş, barış hareketinde aktif rol oynamıştır.

Nobel Edebiyat Ödülü

Stockholm akşam gazetesi Expressen, 21 Haziran 1972 tarihli haberinde, İsveç Akademisi içindeki “güçlü odakların” o yıl Nobel Edebiyat Ödülü’nün Heinrich Böll’e verilmesini savunduğunu bildirmişti. Nürnberger Nachrichten gazetesi de aynı haberi 22 Haziran 1972’de yayınlamıştı.

Dortmund’daki iki günlük olağanüstü SPD parti kongresinde 12 Ekim 1972 tarihinde yaptığı konuşmasında Heinrich Böll son birkaç aydaki gözlem ve deneyimlerinden söz etmişti: “Son yıllarda bu ülkede çok fazla şiddet görmeye başladık. Şiddet üzerine çok şey söylendi ve yazıldı. Şiddetin yalnızca görünür biçimi olarak anlaşılması konusunda bence üstü örtülü bir anlaşma var: Bombalar, tabancalar, sopalar, taşlar, tazyikli su ve göz yaşartıcı gaz bombaları. Ben sizlere, sosyal-liberal koalisyonun başardığı bir başka şiddet biçiminden söz etmek istiyorum: Bazı basın kuruluşları acımasız propagandalarıyla gazetecilerin işlerini zorlaştırdı, iftira atmaktan hiç çekinmedi...”

Heinrich Böll o günkü konuşmasında savaş sonrası Alman toplumunun yaşadığı sorunları, ülkenin Nazi geçmişini, militarizmi ve kilisenin rolünü eleştirel bir şekilde ele almıştı. O, yapıtları ve siyasi girişimleriyle toplumun yaşadığı sorunlara ve haksızlıklara karşı çıkan, içinde yaşadığı zamanı eleştiren bir düşünürdü. Böll yapıtlarını kaleme alırken çoğunlukla kendi savaş deneyimlerin de yararlanmıştı. O roman ve öykülerinde içinde yaşadığı dönemin toplumsal ikilemlerini ve iç çatışmalarını yansıtır.

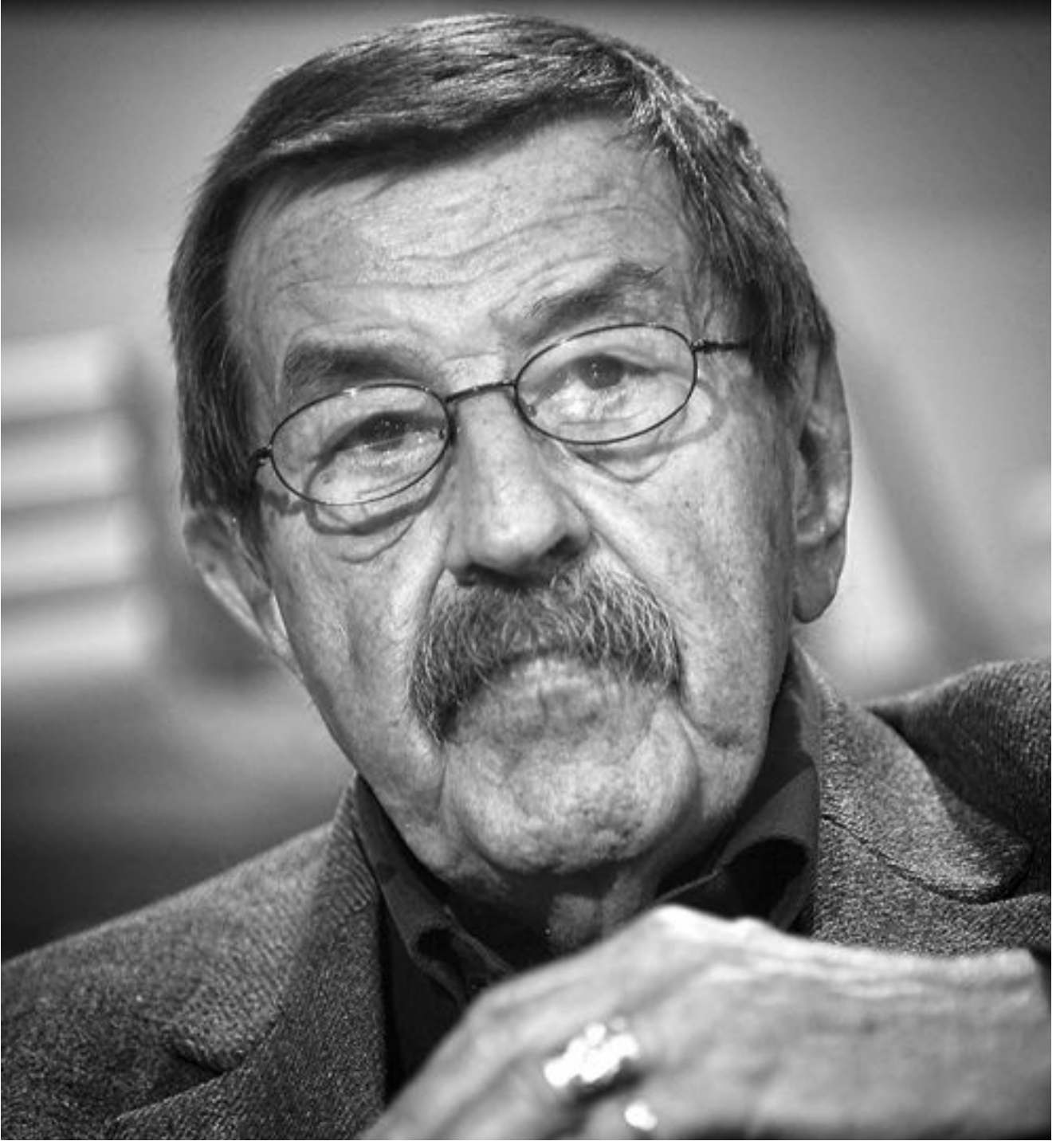
Heinrich Böll eserleri ve siyasi girişimleri aracılığıyla toplumsal şikayetlere ve adaletsizliklere karşı çıkan, zamanının eleştirel düşünürlerinden biri olarak kabul edilir. Böll savaş sonrası toplumunu, Nazi geçmişinin baskısını, militarizmi ve kilisenin rolünü eleştirel bir şekilde ele alır. Onun yapıtları genellikle kendi savaş deneyimlerinden etkilenir, savaş sonrası dönemin iç çatışmasını ve ahlaki ikilemlerini yansıtır. Kahramanları genellikle toplumun beklentileriyle mücadele eden ve günün geçerli koşulları altında başarısız olan sıradan insanlardır.

Böll’ün barışa olan bağlılığı ve nükleer savaşa karşı oluşu çok dikkat çekicidir. Onun eleştirileri sadece iktidarın kötüye kullanılmasına değildi. O aynı zamanda eski suçların üzerlerinin örtülmesi ve geçmişle yüzleşme eksikliğine de dikkatleri çekmişti. Böll Nazi döneminin dürüst bir şekilde yeniden değerlendirilmesini istemiş, toplumsal adaletsizliği kınamıştı. Çabaları günümüzde de yankı bulmaya devam ediyor ve toplumsal koşulların eleştirel bir incelemesinin bugün de gerekli olduğunu gösteriyor.

Böll okuyucularını uyarır ve düşündürür. Yapıtlarıyla toplumsal haksızların üzerine gider, azınlıkları savunur. O hep düşünce özgürlüğü için hep savaş vermiş, gerektiğinde akıntıya karşı yüzmüştür. Böll haksızlığa karşı çıkan bir toplum için sesini yükseltmiştir. İnanıklarını ve toplumsal değerleri insanlara iletmek için yerine göre kavgacı olmasını bilmiştir. Savaş sonrasında toplumun başında olanların geçmişle yüzleşmesini talep etmiştir. Güçlerini kötüye kullananları, geçmişte olup bitenleri çabucak unutmak isteyenleri acımasızca eleştirmiştir.

Heinrich Böll okurlarını düşünmeye teşvik eden bir uyarıcı sestir. Yapıtları savaş ve adaletsizliğe karşı sürekli bir çağrıdır. Böll evrensel kardeşliği, barışı ve sevgiyi talep eder. 1985'teki ölümünden günümüze, Almanya'da onunla kıyaslayabileceğimiz toplum sever başka bir aydınla göremeyiz! O güncel siyasi olaylara yorum yapan, barış için savaş veren, kendini insan haklarına adanmış bir aydınlı. Böll hem siyasi sol hem de siyasi sağla, Katolik Kilisesi'yle ve basınla çatışmıştı. Nobel Ödüllü yazar Vietnam savaşından kaçan sığınmacıları, Doğu Avrupa'daki yönetim karşıtlarını savunmuştu. O insancıl bir yazardı!

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından edebiyata ilk adımlarını atmış olan toplumcu, solcu ve de biraz kavgacı Heinrich Böll bundan tam kırk yıl önce,16 Temmuz 1985 tarihinde Köln yakınlarındaki Kreuzau-Langenbroich'da vefat etmiştir.

KÖPEK SEVGİSİNİ O GİDİNCE DAHA İYİ ANLIYORSUNUZ

Musa ALİOĞLU*

LADY

Ben, 20'inci yüzyılın ikinci yarısında medeniyetten nasibini çok az almış dünyevi nimetleri henüz tadamamış Trabzon'un bir köyünde doğuldum. (Azerbaycan Türkleri bu kelimeyi en doğru haliyle böyle kullanır.) Oradan Doğu Anadolu'nun köy kadar olan bir kasabasına göç etmişiz. Köyümde ve bu kasabada insanlar kadar hayvan diye adlandırdığımız dostlarımızla da haşır neşirdik. Renklerine ve davranış biçimlerine bakarak onları adlandırır ineğimize "sarı kız", çoban köpeğimize de "duman" derdik. Soframızda yerleri yoktu ama bizler yediklerimizi onlarla paylaşırdık. Çünkü aileye dahildiler.

Çocukluğumun bir kısmının geçtiği yer olan Araklı'ya bağlı Dul Köyü'nde (Köylüm olan Mehmet Akif Bal Hocam'a göre doğrusu Tul: Uzun) sonraki yıllarda bir kaç yıl yaşadığım Ağrı'nın Eleşkirt ilçesinde ve daha sonra 15 yılımın geçtiği, Doğu'nun Paris'i denilen Erzurum'daki toprak damlı evlerin ara sokaklarında korktuğumuz köpeklerden ben hiç bir kötülük görmedim. Korumakla görevli oldukları evlerin bahçelerinden arada bir havladıklarını duyar, korkardık ama bize zarar verdiklerine şahit olmazdık.

* Gazeteci ve yazar

Sanki onlarla aramızda gizli anlaşma var gibi barış içinde yaşar giderdik. Ne zaman ki büyük şehirlere geldik uysal zararsız köpekler bize düşman, biz de onlardan korkar olduk. Aramızdaki bu gizli barış bozuldu. Kapısından köpek eksik olmayan köy evlerinden gelen bizlerin ne kapısında ne bahçesinde ne de evlerin baş köşesinde onlara hiç yer vermedik. Ben evime köpek almayı hiç düşünmedim. Köpeği "mekruh" diye öğretmişlerdi bize. Fakat dini bütün bir mümin olan rahmetli kayınvalidemin oğlumun ısrarıyla bir köpek almasıyla başladı benim köpek hikayem.

2000'li yılların başıydı. Akşam yorgun argın eve gelince sebebini bilmediğim bir gizemli hava var gibi geldi bana. Aradan bir süre geçtikten sonra ayak dibimde bir karaltı görür gibi oldum. Önce kedi midir acaba derken minik bir köpecik bana doğru gelince bir an panikle kalktım. Uzun yıllar sonra ilk kez bir köpek bana dokunmuştu. Meğer bana sormadan oğluma Mısır Çarşısı'nda bir köpek satın almışlar. Bağırıp çağırınca o gece evimizde istenmeyen bir misafir olan bu köpeği ertesi gün aldıkları yere geri verdiler.

O canlının kaderini değiştirmiştim. Aradan yıllar geçti. Oğlum, eşiyle bir Bursa seyahatinde bir köpek almadan önce eşime telefon açarak "Biz bir köpek alsak, ara sıra bakar mısınız?" diye sormuş. Eşim de "Olur" deyince henüz üç aylık olan Amerikan Cocker cinsi dişi köpeği İstanbul'a getirdiler. Bir iki derken Lady adını verdikleri bu 'can'ın bakım ihalesi bize kalmış oldu. Çünkü oğlum da eşi de çalışıyorlardı. 2012 yılında başlayan bu misafirlikte bakımı eşim yaparken, gezdirmeyi de zorunlu olarak ben yapar olmuştum. İlk ayların acemiliği geçtikten sonra yanıma su ve kakası için poşet almak gerektiğini öğrendim. Florya gibi bir yerde Lady'yi başıboş sahipsiz koca köpeklerden korumak için bir de sopa taşımak gerekiyordu. Onu da aldım. Önceleri yerde, sonra koltukta yatan Lady, ilerleyen yıllarda benim yattığım yatağa terfi etti. İlk yıllarda acemilik yapıp mamasını fazla verince, onun 15 kiloya kadar çıkmasına neden olduk. 10 kiloya inmesi için yıllar boyu saman gibi diyet mama yedi, sabah akşam da Vetmedin adlı kalp ilacını kullandı.

Sonra onu bir ameliyatla kısırlaştırdık.

Üç ayda bir traşa, yılda 12 kez aşıya ve hasta olduğu zaman Cerrahpaşa Veteriner Fakültesi'nin Avcılar'daki Hayvan Hastanesi'ne gittik geldik. Son gidişimiz bir ay kadar önce oldu. Kan tahlili, röntgen ve MR çekiminden sonra "Lady'nin akciğerinde yumurta büyüklüğünde bir kitle var" dediler ve raporları elimize verdiler. Rahmetli arkadaşım Volkan Konak'ın babası için söylediği "Ey gidi Cerrahpaşa" şarkısındaki o sözleri geldi aklıma.

Biopsy dedikleri parça tahlilinin sonucunu veteriner hanım üç satırlık bir maille gönderdi.

"Merhaba, hepatoselüler karsinom sonucu çıkmış. Onkoloji hocamız var burada, size randevu ayarlayabilirim. Gidişat ve kemoterapi hakkında konuşabiliriz".

Fakat, konuşamadık.

İlk satırdaki kelimenin ne anlama geldiğini anlamadık ama onkoloji ve kemoterapi gibi kelimeleri görünce acı gerçeği öğrendik. Cerrahpaşa'nın kapısından bir daha gelip geçmemek için mutlak gittiğimiz veterinerlerin kapısını çaldık. O yumurta kadar olan kitle 10-15 günde portakal kadar olup Lady'nin kilo kaybına, su içmemesine yemek yememesine ve ishal olmasına neden oldu. Ya böyle devam edecek ya da bir operasyona tabi olacaktı. Nefes alamayan kızımın ameliyat olmasına karar verdik. Bir gün önce zaten bir şey yemeyen ve su içmeyen kızımızı bir de 12 saat aç susuz bırakıp ameliyat masasına ellerimle koydum.

* Gazeteci ve yazar

Dediler ki "Açar bakarız. Kötü huylu olan kitleyi alabilirsek bir kaç ay daha yaşar. Yok temizlenmeyecek gibi bir durum varsa size kararınızı sorarız." Ailece açık havaya çıktık. Sanki boğuluyor gibiydim. En son babamın cenazesinde kana kana ağlamıştım. Orada da doya doya ağlayıverdim.

Bir yerde oturup, gelecek iyi haberi bekliyorduk. Çok geçmeden o telefon geldi ve bu işin tıbbi olarak mümkün olamayacağı, kararımızın ne olduğu soruldu. Ona veda etmemiştik çünkü onu geri alacağımızı ümit ediyorduk.

O zor kararı ailece verdik ve Lady'mizi sonsuz uykuya sevk eden iğnenin vurulmasını kabul ettik. İki saat sonra Lady'imizi kefenlenmiş olarak karton bir kutu içinde teslim aldık ve kara toprağın bağına teslim eyledik. İki hafta içinde melek oldu uçtu gitti. Uçtu derken aklıma geldi, senelerce havacılık yazan birisi olarak Lady'yi 13 yıllık ömründe bir kez bile uçakla bir yere götüremedim. Kargo bagajına vermeye de gönlüm asla razı olmadı. Kabinde bizimle uçması için bir kez başvurduk "Köpeğiniz kafesiyle birlikte 10 kilo olmalı" diye kesip attılar. Almadılar Lady'imizi uçağa.

Koli içinde teslim aldığım kızım Lady 10 kilodan azdı, bir kuş kadar hafifti.

Getirseydiniz alır mıydınız uçağınıza?

İyi uykular meleğim.

BAHTİYAR VAHAPZADE GEÇMİŞİNE KURŞUN ATANIN GELECEĞİNE GÜLLE ATARLAR

Tahir ORHAN*

Konumuz, daha doğrusu konuğumuz, Kardeş Azerbaycan'ın ünlü şairi merhum Bahtiyar Vahapzade...

Yazının başlığı, onun bir cümlesi...

Vahapzade, 1987 yılında İstanbul'da konuk olduğu bir kitap fuarında şöyle diyordu:

"Ben Yunus Emre ve Fuzulî'nin dilini anlıyorum. Siz dilinizi yitirmişsiniz. Bir millet dilini nasıl değiştirir? Yazdıklarınızı anlamayan halk, sizi niçin okusun? Dili bozmak, yenilik değil, en büyük eksiklik. Siz kökünüzdən kopmuşsunuz. Geçmişine kurşun atanın geleceğine gülle atarlar."

84 yıl dolu dolu yaşadı. Aynı zamanda büyük çileler çekti.

16 Ağustos 1925 tarihinde Azerbaycan'ın Şeki kentinde doğdu. Babası, evlat hasreti çeken büyük oğluna verdi onu ve Bahtiyar, bunu çok sonraları öğrendi. Üzüldü ama bu seçim onun değildi ve yapacağı bir şey yoktu. Öz ağabeyini baba, yengesini de ana bildi. 9 yaşında ailesiyle beraber Bakü'ye göç ettiler. İlk ve orta öğrenimini bu şehirde tamamladı. 1947 yılında önce Tıp eğitimine başladı ama sonra Tıp Fakültesini bırakıp Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Bölümüne kaydoldu ve buradan mezun oldu. Aynı bölümde öğretim üyesi olarak ders vermeye başladı. 1964 yılında tamamladığı Samet Vurgun'un Hayat ve Yaratıcılığı isimli monografisi ile Filoloji Doktoru unvanını aldı. 1980 yılında Azerbaycan İlimler Akademisi üyeliğine seçilen Vahapzade, 1990 yılında emekli olana kadar üniversitede ders verdi.

Çok sayıda ilmi kongrelere katılan, seyahatler yapan Vahapzade, Almanya'daki Türk işçileri üzerinde araştırma ve incelemelerde bulundu. Birçok defa Türkiye'ye geldi. Türkiye'den Bakü'ye giden pek çok ilim ve sanat heyetiyle görüşüp, fikir alışverişinde bulundu. Bahtiyar Vahapzade, 1960'larda başlayan özgürlük hareketlerinin öncülerinden biri oldu.

* Gazeteci ve Yazar

40'ın üzerinde şiir kitabı, 11 ilmi eseri, 2 monografisi, piyesleri, çevirileri ve yüzlerce makalesi bulunan Azerbaycan ve Türkiye'nin bağıri yanık şairi Bahtiyar Vahapzade, 13 Şubat 2009 günü Bakü'deki evinde hayata gözlerini yumdu.

Türkiye'yi çok sever ve sık sık gelirdi. Azerbaycan'la kardeşliğini en çok vurgulayanlardan biridir Vahapzade...

Dinimiz bir, dilimiz bir
Ayımız bir, ilimiz bir
Eşqimiz bir, yolumuz bir
Azerbaycan-Türkiye

Bir milletik, iki devlet
Eyni arzu, eyni niyyet
Her ikisi cumhuriyet
Azerbaycan-Türkiye

Vahapzade, aynı zamanda çok içli bir şairdir. Annesinin ölümü onu çok sarsar. "Anam Öldü mü" adlı şiirinde;

"Anam tapşırıldın ana torpağa,
Bu ölüm, sineme çekti dağ benim.
Sen benim arhamda benzerdin dağa,
Ele bil arhamdan uçtu dağ benim."

Ey anne! Sen öldün ve ana toprağa emanet edildin. Bu ölüm, kızgın demir parçasını sineme çekerek, ateşiyle beni dağladı. Sen kurtuldun ancak, ölümün çektiği dağla yanıp yakılan benim. Sen benim arkamda bir dağ gibiydin, ölümünle sanki o dağ arkamdan yıkıldı.

Artık senin için dayanan zaman
Menim çün dolandır gün olur akşam
Vakit geçir sen menden uzaklaşırsan
Men sene günbegün yakınlaşıram

"Ne tez ellerini üzdün dünyadan,
Balanı tek goyup hara gettin sen?
Nece yoh olurmuş bir anda insan,
Ele bil dünyada heç yoh imişsen."

Vahapzade'nin, bu şiiri onu doğuran değil, büyüten anası için yazdığını da hatırlatmamız lazım.

O her zaman bir mücadele içindeydi. Özel hayatı neredeyse yoktu. Daha 25 yaşında iken Rusya ve İran arasında bölünen Azerbaycan için mücadele verecek ve bu bölünme için yapılan Gülistan anlaşmasına atfen Gülistan isimli şiirinden dolayı 1962 yılında Ruslar onu ders verdiği üniversiteden iki yıl uzaklaştırmıştır. Şiirin bir yerinde şöyle diyecektir:

Kuş iki kanadıyla uçar, yükseler
Ben nece yükselim tek kanadıyla
Yürekler bu dertten tuğyana gelir
Akar gözümüzden yaş damla damla

Düşünen beyinler söner zulmette
Yalanla hakikat üzbe üz olar
Azatlık olmayan bir memlekette
Düz eğri adlanar, eğri düz olar

1918'deki Azerbaycan – Ermenistan savaşı sırasında Türkiye'den de yardıma giden askerler vardır. Bunlardan birinin mezarı, Şemahı yakınlarındadır. Onun mezarını gören Vahapzade, buna da sessiz kalmaz ve şunları yazar:

Yolun kenarında تنها bir mezar
Üstünde ne adı ne soyadı var
Yolcu arabayı durdur bu yerde
Bir sor kimdir yatan تنها kabirde

Bu isimsiz Türk şehidin buraya defni de, onun "Nerede yaralanırsam beni oraya gömün" vasiyeti üzerine olmuştur.

Ve 20 Yanvar 1990... Kara Ocak yani...

O gece o kadar büyük bir acı yaşadı ki bunu mitinglerle, şiirlerle dile getirdi. Rus tanklarının insanların üzerinden geçtiği o kara gece için şiirinin bir dördlüğünde şöyle diyecekti:

Ne adavet ne gerçek
Vallah yoktu o gece
Zulüm zalim eliyle
Hakkı boğdu o gece

Azerbaycan Türklerine bu zulmü yaşatan Sovyet lider Mihail Gorbaçov'a bir mektup yazarak hem teessüflerini bildirdi hem de Komünist Partiden istifa ettiğini açıkladı. Onun için artık geri dönüş yoktu. Hep halkının yanında olacaktı. Öyle de yaptı. 155 kişinin şehit edildiği, 744 kişinin de yaralandığı o karanlık geceden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Azerbaycan'ın çilesi yine dolmamıştı. Bu olaydan üç yıl kadar sonra bu kez Ermenistan, Karabağ'a saldırdı. Bundan sonraki yıllar da bu çatışmalarla geçecekti. Yine çok şehit verildi, çok insan yaralandı. Topraklarının dörtte biri işgal altında kaldı yıllarca. Nihayet birkaç yıl önce Türkiye'nin de yardımıyla Azerbaycan'ın Ermeni işgali altındaki toprakları geri alındı.

Vahapzade'nin en çok kızdığı şeylerden birisi, kendilerine "Azeri" denilmesiydi. "Biz Azeri değiliz Türk oğlu Türk'üz" derdi.

Bu yüzden en kısa sürede İstanbul Türkçesine dönmeli, isimlerinin soy isimlerinin sonlarındaki "-ev,-av" gibi Rusçadan kalma ekleri de biran önce Türkçe "-oğlu" ekiyle değiştirmelidirler. Bu onlar için bir egemenlik sorunu olarak algılanmalıdır. Rus egemenliğinden kurtulup kendi özüne dönmek başka yolla olmaz çünkü.

Eserlerinde geçmişten ders çıkarıp geleceğe bakmayı, geçmişe sahip çıkmayı öğütlemekteydi. O yüzden geçmişine kurşun atanın geleceğine gülle (top) atarlar diyordu.

Büyük şairin şiir kitapları yanında oyunlarının da olduğunu yazmıştık. Bir oyunundan aldığımız şu şiirle yazımızı sonlandıralım.

ALLAH

İdrakte yol açmış geceden gündüze Allah
Güldürmesen öz gönlünü gülmez yüze Allah
Dünyaya şafaklar gibi Tanrı'm sepelenmiş
Kalbin gözü yanmazsa görünmez göze Allah

Allah! Biliriz cisim değil, ya nedir Allah?
En yüksek olan hakta, hakikattedir Allah
Dondunsa tekâmül ve güzellikler önünde
Derket, bu taaccübde, bu hayrettedir Allah

Bildik, biliriz, gizlidir insandaki kudret,
Herkes onu fehmetmese, acizdir o, elbet.
İnsanın ezel borcudur insanlığa hürmet,
İnsanlığa hürmette, liyakattedir Allah.

Gerçek de şu ki: gizlidir her zerrede vahdet
Bir zerre iken külle kavuşmak ulu niyyet
Gördüklerimiz zahiridir, batna nüfuz et
Batındaki, cevherdeki fitrattadır Allah

Fitrat da yatar sözde, sözün öz yükü fikrim
Seçmiş, seçecek daima tüyden tüyü fikrim
Ben bir ağacım, yaprağı sözler, kökü fikrim
Sözlerde değil, sözdeki hikmettedir Allah

İnsan! Tepeden-tırnağa, sen arzu, dileksin
Nefsinde doyumsuz, fakat aşkında meleksin
Zulmün yüzüne hak denilen silleni çeksen
Sillende mühürlenmiş o gayrettedir Allah

Cahil iner alçaklığa, öz kalbine inmez
Vicdandan eğer dönse de hayrından o dönmez
Zulmette, cehalette, adavette görünmez
İlgarda, sadakatte, muhabbetedir Allah

Üstad Bahtiyar Vahapzade'yi minnetle, şükranla, rahmetle selamlıyoruz.

DEDEMİN KAHVESİ

Emine ÇOLAKOĞLU*

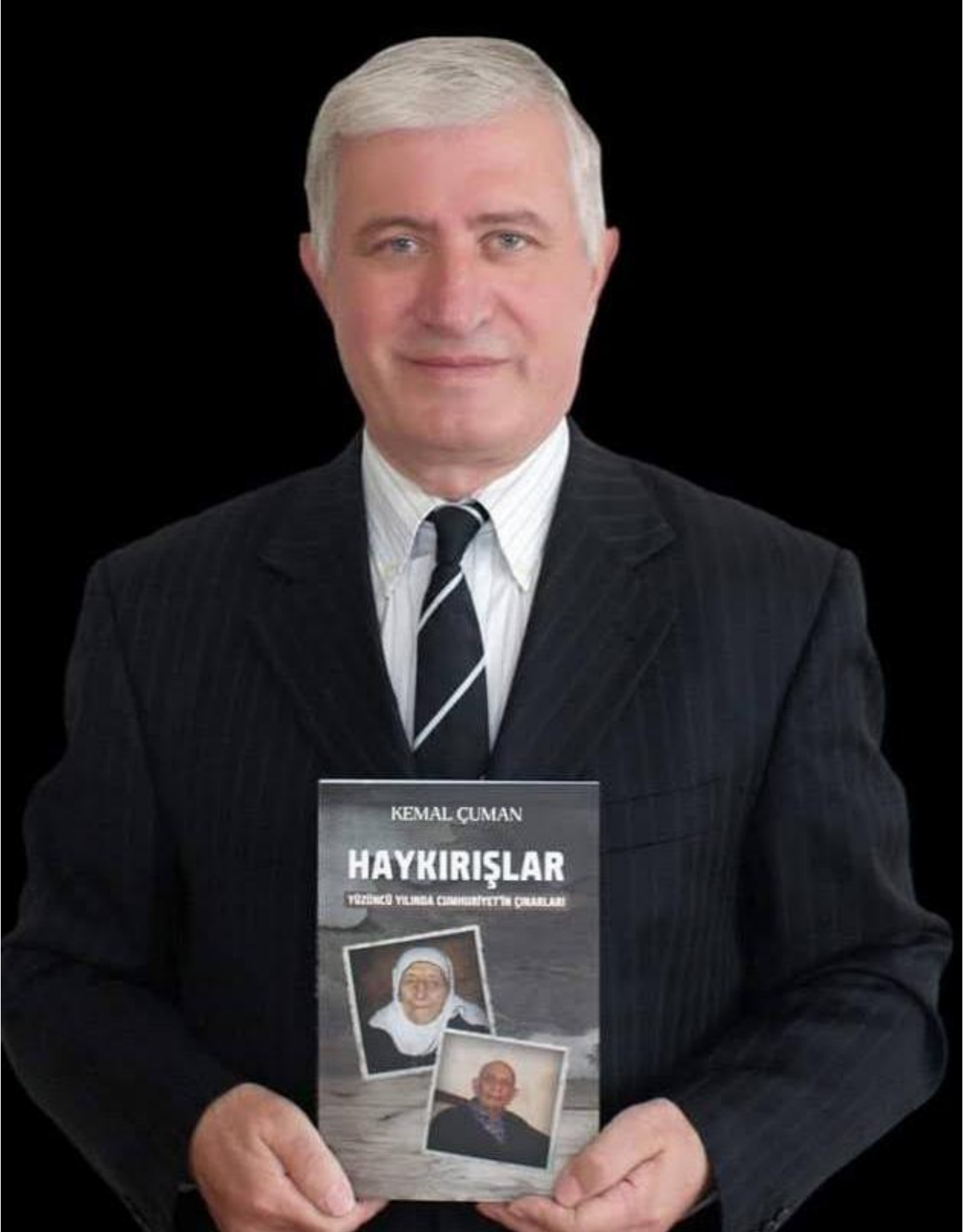
Biz çocuktuk
Dedemin kahvesi vardı
Katran kokan tahta döşemelerini süpürür
İzmaritli küllükleri temizlerdik
Bardakları çamaşır suyuna bastırır
Çay dağıtırdık
Dedemin kahvesinde
Biz büyüdük
Dedem yaşlandı
Kahve de

* Şair

HAYKIRIŞLAR

Kemal ÇUMAN*

* Gazeteci / Yazar

HAYKIRIŞLAR” adlı kitapta, insanlık tarihine ev sahipliği yapan Trabzon’un değişik yerlerinde 80 yaşın üzerinde yaşayan çınarlarımızın farklı hikâyelerini bulacak ve şimdiye kadar ortaya çıkmamış tarihi geçmişimize bir yolculuk yapacağız.

Tarihin tozlu yaprakları karıştırıldığında dünyada olduğu gibi ülkemizde ve Trabzon’da da topluma mal olmuş acı tatlı pek çok olay yaşandığını görürüz. Üzerinden uzun yıllar geçtiğinden kimi unutilan ve kayıt altına alınmayan nice yaşanmışlıklar, 80 yaşın üzerinde yaşayan çınarlarımızla yaptığımız söyleşilerle gün yüzüne çıktı. Bu eseri yazmamdaki en büyük amaçlarımdan biri de özellikle gençlerimize yönelik, geçmişteki zorlukları görüp geleceklerini inşa ederken daha büyük işler başarabilmeleri, hayatın zorluklarına karşı daha dayanıklı olabilmeleri için gerçek bir hayat dersi olmasıdır.

Bu eser, Trabzon’un tüm ilçelerinde, mahallelerinde dağ taş dolaşıp söyleşi yaptığım, hayata daha değişik gözle bakmama vesile olan, bana güvenip kapılarını sonuna kadar açarak her birinin dört beş saat süren zamanını bana ayıran efsane çınarlarımızın eseridir. Onlara şükranlarımı sunuyorum. Geçmişteki tarihimizi ve yaşanmışlıklarını ortaya koyarak bu eserin çıkmasına vesile olan gizli kahramanlarımız onlardır. Bu anıları okuyanlar, hayatı anlama ve yaşama azmi içinde olacaktır. Yaklaşık beş yıl süren zor ve meşakkatli bir çalışmamın sonucu olarak yaşlı çınarlarımızla yaptığım söyleşilere tanıklık etmek, hayatımın en önemli anıları olarak hafızamda kalacaktır.

Hüzne boğulmadan yaşamıyor ki; acılar ve zorluklara karşı ilk açılan yaraların bir daha kapanmayacağını, ilk kopan fırtınanın ömür boyu dinmeyeceğini bilmemiz lazım. Yaşlıların dünyası farklıdır; ömür basamaklarından zirvelere çıkmış insanların hayata bakışı, yaklaşımı, yorumu akıl, mantık ölçülerine ve tecrübelerine dayanır. Geçmiş yıllar onların hayatında, belleğinde, iç dünyasında unutulmayacak izler bırakmıştır. İnsanlara acı veren olaylar sabırla, mutluluk verenler ise sevinçle karşılanmış, böylece bugünlere gelmiş. Onların duyguları hassastır; vefasızlıklara gönül koyarlar. Çehrelerinde beliren derin çizgiler ve yorgun bakışlarla geçmişteki yaşamlarını gözyaşları arasında anlatırken etrafı yeniden kara bulutların sardığını hissedersiniz. Söyledikleri sözlerin arasında günümüzdeki gençlere sitem yaparak, zorluk yaşamadan geleceklerini kuramayacaklarını ifade ederek onlara öğütler verirler. Yaşlılarla sohbet ederken, hayat tecrübelerini dinleyip geçmişe doğru inanılmaz yolculuğa çıkarak ruh dünyalarını, hayatlarının bütün tecrübelerini ibretle dinlersiniz. Şimdinin gençleri, anlık zevklerinin peşinde koşuyor, kendilerinin yaşlanacaklarını hiç akıllarına getirmiyorlar belki. Ben de o yılları geçirmiş biri olarak gençlere diyorum ki; kimse gençliğine güvenmesin! Bugün büyüklerden esirgedikleri saygıyı yarın kendileri misliyle arayacaklar. Bilinmesi gereken tek şey var; o da dünyaya gelen her canlının yaşlanacağıdır.

Bir yandan toplumun tümüne, yaşlılara nasıl davranmamız gerektiğini ve onlardan geçmişle ilgili her türlü bilgiyi nasıl alabileceğimizi düşünürken, kendim dâhil olmak üzere hepimiz belli bir yaşa geldiğimizde, “Ah keşke büyüklerimin anlattıklarını kayıt altına alsaydım” pişmanlığı ile karşı karşıya kaldık. Ama şu bir gerçek ki gençliğimizde bize kimse yol göstermediği gibi kendimiz de bu konuları hiç düşünmemişiz. İnşallah bu yazdığımız kitap, gelecek kuşaklara bizim düştüğümüz durumla ilgili bir mesaj vermiş olur. Her ailenin ve mahallenin çınarları, bu dünyadan göçüp gitmeden onların anlatacaklarını not edip sonra yaşadığımız tarihin tozlu sayfalarındaki dönemlerle eşleştirmeye çalışalım.

O kadar çok yaşanmışlıklar var ki hepsini bilmek ne mümkün! Üstelik ben de dâhil, birçoğumuzun geçmişlerimizin yaşanmışlıklarına ait bilinmezleri unuttuğumuz bir ortamda... Hatıraları zamanında kayda almadığımız için geçmişle gelecek arasında köprü kuramamanın acısını zaman zaman yaşıyoruz. Trabzon’un her karış toprağında henüz dinlemediğimiz ne anılar var! Kayıt altına alınan bu yaşantılar, tarihe not düşülmüş bir gerçektir. Bu kitapta konuşan tüm isimler Trabzon’un yaşayan tarihidir. Eğer geçmişteki bu anıları kayıt altına almasaydık, bu tecrübeleri toprağa gömmüş olacaktık. Günümüzde, Trabzon’un son 80 yılını bilenler ve o yaşananları ifade edebilenler parmakla sayılacak kadar azdır.

Hepimizin geçmişten kalan yaraları vardır. Kim olduğumuzu belirleyen şey, atalarımızın yaşanmışlıklarıdır. Şu bir gerçek, insanların yaşadıkları zorluklar onları daha güçlü kılmıştır. Hayatı çok zorluklar içinde geçirmiş insanların çok daha hoşgörülü ve nazik olduklarına şahit oldum. Etrafınızda bulunan sakin, sevgi dolu ve olgun tavırlarıyla dikkat çeken biri varsa mutlaka geçmişten bu güne birçok zorluklarla mücadele etmiş, başına gelen her şeye rağmen kendisini bu sıkıntılardan kurtarmayı başarmış kişiler olduğunu göreceksiniz. Ayrıca bu kişilerin hayatı algılama yönünden kendilerini çok iyi yerlere taşımayı başararak, hayat okulundan takdirle mezun olduklarını hissedeceksiniz.

İnsanın sahip olduğu tüm birikimleri doğuştan değil, hayattan aldığı gerçeği ortaya çıkmıştır. İnsana pek çok şeyi kazandıran, yaşadığı tecrübelerdir. Hiç kimse bu dünyada mükemmel bir hayat yaşamıyor. Şu bir gerçek ki geçmişteki hayatımız, bugünden yarına geçebilmek için bize yol gösterecektir. Günümüz insanı mutluluğu gelecekte ararken, konuştuğum yaşlı çınarlarımızın tamamı, geçmişte bu kadar zor şartlarda, açlıkla mücadele ettikleri dönemde daha mutlu olduklarını ve o dönemleri özlediklerini ifade ettiler. Demek ki mutluluk maddiyatla oluşacak bir şey değil. Anlatırken bile ağladıkları bir dönemde, günümüzden çok daha mutlu olduklarını söylemelerini iyi düşünüp analiz etmemiz lazım. Sürekli bugüne dair hayalleri olan birinin mutlu bir geleceği olması oldukça zordur. Herkes hayata farklı cephelerde yolculuk yaparken bile aynı konularla mücadele ettiğini görürüz. Burada önemli olan hayatın tüm zorluklarıyla mücadele ederek hayata anlam kazandırmaktır. İnsanoğlunun yaratılış gayesi de budur.

İnanın röportaj yaptığım yaşlılarımızın saatlerce usanmadan bıkmadan konuştuklarına şahit oldum. Siz, sohbet ettiğiniz bir yaşlının günümüzden bahsettiğini hiç gördünüz mü? Onun gözü daima eskidedir. Sürekli geçmişten bahsederek, üzüntülü olduğu zamanları hatırladıkça yaşadığı anıları etrafındaki insanlarla paylaşmaya başlayarak geçmişten güç aldıklarını görürüz. Hele yaşlıların "Bizim zamanımızda" diye başlayan, "Günümüzde yalnız kaldık" şeklinde biten cümleleri var ya, ardından anlatılan zorlukla mücadelenin yaşandığı tecrübenin getirdiği cümleler gibidir. Yaşlılık, sonbaharda dökülen yapraklar gibidir; bir daha baharı gelmez.

Trabzon'un tüm ilçelerinde yaptığım röportajlarda dinlediğim tarihi çınarlarımız, çocukluk dönemlerini anlatırken herkesin çok büyük sıkıntılar yaşadığını ama en büyük eziyeti ve cefayı kadınlar çektiğini ifade ettiler. Kadınlar, neredeyse bütün hayatı sırtlarında taşıyıp akıllara durgunluk verecek ağır işlerin altına girerek çocuklarının geleceğe umutla bakmalarını sağladılar. Çocukları için bir dilim mısır ekmeği bulduklarında, Allaha şükredip, "Bugün de doyduk" diyecek kadar hayata karşı nasıl mücadele edildiğini gösterdiler. Anılarda, sırtlarında onlarca kilo yük ile yollarda doğum yapan kadınların olduğunu gözyaşları içinde anlatanlar var. Kadınlar, tüm ev işlerini, ahırdaki ineklerin hizmet ve bakımını, tarladaki işleri yapacak; sırtında, ot, inek gübresi, odun ve yaprak taşıyacak, üstelik kaynana ve kayınpederi ile evde yaşayan diğer kişilerin hizmetini görecek.

Ya o dönemin çocukları... Çocukluk, bir insan için yaşanan en önemli anıdır. Aklımıza bazen iyi bazen de kötü bir tat bırakan yıllar bütünü... Hep o yaşananları özleriz, bir ah çekerek "keşke o yıllarda olsak" deriz. O özlem, geçmişe gömülmüştür; asla geri dönmez. O anıları hatırladığımızda yüreğimiz burkular. Geçmişte yaşananları bir film şeridi gibi gözümüzün önünden geçiririz. Çocukluğumuz, bizden kopmuş hayallerde kalmış yarım bırakılan bir aşk hikâyesi gibi sürekli bizi yorar. Açlık ve kıtlık karşısında var gücü ile direnen bir çocukluk dönemi... Söyleşi yaptığım büyüklerimizin tamamı, "Çocukluk yıllarımı düşününce aklıma hep yedi yaşında aç, susuz, çıplak ayakla sırtımda taşıdığım yükler ve çobanlık yaptığım dönemler gelir" demeleri günümüz çocukları için ders alınacak çok önemli bir ayrıntıdır. Okul çağına gelene kadar neredeyse her yerde mecburiyet karşısında çalıştırılmış bir çocukluk dönemlerinden bahsediyorum.

Trabzon denince akla ilk önce göç geliyor. Dalları fırtınada kopmuş bir ağaç gibi, her dalımız, her yaprağımız bütün dünyaya savrulmuş. Bazen yoksulluktan bazen afetlerden yaşanan hüznü göçler, hayatımızda çok önemli yer tutan, olmazsa olmaz dediğimiz, örf, adet ve geleneklerimizi, şehir yaşantımızın zorluklarından olsa gerek; her gün biraz daha yok ettik. Dünyanın her yerine göç etmiş hemşerilerimizin gittikleri yerlerde farklı sosyal ve kültürel özelliklere sahip kişilerle oluşturdukları yaşam tarzı, büyükleriyle arasında kültür farklılaşmalarına neden oldu. Yoğun göçler olunca ister istemez bireyler arasındaki bağlar kopmuş oldu. Özellikle Trabzon ve ilçelerinden eski isimleri (köy) olan mahallelerde kalanlar dâhil olmak üzere geçmişte yaşanan birçok gelenek ve göreneklere terk etmiş, günümüzde şehirlerdeki yaşamın devamı haline dönüşmüştür. Burada sorgulamamız gereken en önemli durum, kırsal olarak adlandırdığımız mahallelerimizde yaşayanların bile örf ve adetlerden neden uzaklaştığıdır. Her birey kendisine şu soruyu sormalı: İçinde yetiştiğimiz bu kültür ortamı bize hangi olumlu veya olumsuz özellikleri kazandırdı? Onu geliştirmek için birey olarak ne kattık ne kaybettirdik? Etrafımıza bakarak bunu çok iyi analiz edebiliriz. Bence günümüzde insanlar mutlu ve huzurlu değiller. Geçmişte bir arada yaşamının ve paylaşmanın verdiği huzuru günümüzde nerede bulabiliriz?

46 kişiye yer verdiğim, "Haykırışlar" adlı kitabımda ne yazık ki 40 çınarımız hayatını kaybetti. Geride anılarını bırakarak bu dünyadan göç ettiler. Hayat böyledir, geçer gider, anlaşılmaz, tutulamaz. Ne zaman geçtiğini anlayamazsınız. Gidince anılarınız gittiğini, eksikliğini... Giderken işaretlerini bırakır, aynaya baktığımızda saçlarımızda beyaz, yüzümüzde kırışıklıklar olduğunu görürüz. O zaman anılarınız ölüme doğru yol aldığımızı... Bu eserin konusunu oluşturan kahramanlardan aramızdan ayrılanları rahmetle, yaşayan çınarları saygı ile anıyorum.

KİŞİSEL GELİŞİM

HAYATINI YAZMAYA HAZIR MISIN?

Arzu GÜRLER SAĞLAM*

Hayatını değiştirmek istiyorsan önce kalemini eline alman gerek. Çünkü iyi bir haberim var: Sen kendi hikâyeni yeniden yazabilecek kadar güçlü bir zihne sahipsin. Hatta daha iddialı konuşalım: Hayatını yeniden yaratmak için fazladan hiçbir şeye ihtiyacın yok. Çünkü bu zaten senin doğanda var.

Yani sen, yaratıcı bir varlık olarak doğdun. Tıpkı toprağın içinde zaten çiçek açma potansiyeli olduğu gibi, senin içinde de kendi hayatını şekillendirme potansiyeli var. Fakat çoğu zaman bu gücün üstü örtülür. Neden mi? Çünkü doğduğumuz andan itibaren "kim olduğumuz" değil, "nasıl olmamız gerektiği" öğretilir. Sonra da hep başkalarının yazdığı senaryolarda rol almaya çalışırız. Ama gel gör ki senin ruhun figüran değil, başrol olmak için buraya geldi.

Kodun Drama, Doğan Yaratım

Zihnin, geçmiş deneyimlerle formatlanır. Yani bir nevi bir yazılım gibi çalışır. Eğer yıllar boyunca hep "zor" olanı gördüysen, zihnin "hayat mücadeledir" koduyla çalışmaya başlar. Bu da seni, farkında bile olmadan sürekli sorun çıkarıcı düşünceler üretmeye iter.

Sonuç? Hep aynı duygular, aynı tepkiler, aynı döngüler... Sanki hayatın tekrar eden bir dizisi gibi.

Fakat işin sırrı burada başlıyor:

Zihin yeniden programlanabilir.

Ve bu da senin yeniden yazılabilir bir hayatın olduğunu gösterir.

Sistem Aslında Çok Basit

Şöyle düşün:

Her düşünce, zihinsel bir tohum gibidir.

Bu tohum duygularını besler.

Duyguların da davranışlarını belirler.

Davranışların da bir zincir gibi hayatını şekillendirir.

Yani bugün yaşadığın hayat, dün seçtiğin düşüncelerin bir yansımasıdır.

Ama bu seni korkutmasın, çünkü aynı sistem sana şu fırsatı da verir:

Yeni bir düşünce, yeni bir duygu yaratır.

Yeni bir duygu, yeni bir sen oluşturur.

Yeni bir sen, yeni bir hayat kurar.

Tıpkı bir domino etkisi gibi, en öndeki taşı değiştirdiğinde tüm düzen değişir.

Kim Olmak İstiyorsun?

Şimdi kendine şu üç güçlü soruyu sorman gerekiyor:

1. Kim olmak istiyorum?

2. O kişi nasıl düşünür?

3. O kişi nasıl hisseder ve nasıl davranır?

Çünkü zihinsel olarak bu kişiliğe geçtiğinde, farkında olmadan o kişiye dönüşmeye başlarsın. Buna psikolojide "kimlik hizalanması" denir. Sen düşüncelerini değiştirdiğinde, duyguların ve davranışların da senkronize olur.

Hayat dışarıdan içeriye değil, içeriden dışarıya doğru kurulur.

* Yazar

Artık Seçim Sırası Sende

Sen özgürsün.

İstediğin kişiyi seçmekte, istediğin hayatı kurmakta özgürsün.

Tek farkındalık: Bu gücün sende olduğunu hatırlamak.

Ben bugün sana sadece bunu hatırlatmaya geldim.

Çünkü bu yazının belki de senin için dönüm noktası olması mümkün.

Belki de şimdi, kendi hayatının yeni bölümünü yazmaya başlıyorsun.

O hâlde, bırak başkalarının kaleminden yazılan sahneleri.

Ve kendi elinle yaz:

"Ben kim olmak istiyorum?"

Ve bu kimlikle nasıl bir hayat yaratmak istiyorum?"

Unutma, yaratmak senin doğal hâlin.

Bunu kullanmamak, sana bahşedilmiş o eşsiz gücü boşa harcamak olur.

Haydi, yeni bir sen, yeni bir hayat için...

Kalemi eline almanın tam zamanı.

Yazardan size kısa bir not: Bu yazıyı okurken zihninde bir kıvılcım hissettiysen bil ki bu tesadüf değil.

Hayatın artık yeni bir bölüme geçmeye hazır. Seni o bölümde görmek için sabırsızlanıyorum.

GÜZEL ÇOCUKTUM BEN

Tuba GEDİKLİ*

1950'lerde başlıyor hikayem. Karlarla kaplı yüksek dağların arasına sıkışmış bir köyde doğdum ben... Kısıtlı imkanların, zor şartların içinde şükürünü bilen, tevekkülden şaşmayan bir ailenin oğluyum. Köyümüzde imkanlar kısıtlıydı maalesef, hatta bazı şeyler hiç yoktu. En önemlisi de okul yoktu. Zor şartlara rağmen bizi gerekirse sırtında taşımış, oraya götürmüş, buradan almış, şuraya bırakmış öylelikle okulumuzu bitirtmiş bir babanın oğluyum. İlkokulu bile akrabalarımın yanında iki ayrı köyde okuyarak bitirdim, ortaokulu da öyle...

Liseyi de okutmak için kararını vermişti babam. Şehirde paralı yatılıya verecekti beni. On koyunun hepsini satacak, beni okutacaktı. Benim ise tek istediğim, parasız yatılı sınavlarını kazanıp babama koyunlarını sattırmamaktı.

Soğuk kış günlerinde bile her sabah ahıra koşan babamın, şikayetsiz, sitemsiz, canla, başla çalışması, bana hep ona yardım etme, yükünü hafifletme isteği vermişken daha fazla yük olmamalıydım O'na. Derslerime çok çalıştım. Sınava girdim, çok heyecanlıydım ve elimden gelen gayreti gösterdim. Sonuçlar açıklandı, köydeki diğer çocukların sonuç belgeleri geldi, benimki gelmedi.

"Kazanamadığımdan dolayı gelmedi herhalde" diye düşündüm ama bir umutla yine de ilçeye gidip sormalıydım, belli günlerin haricinde ilçeye otobüs bile olmazdı bizim köyden, otobüsün gününü bekledim ve ilçeye gittim.

"Belgem geldi mi" diye sordum postaneye, ama gelmemişti...

Yıkıldım... "kazanamadım" dedim. Emin oldum o gün kazanamadığıma. Ben nasıl derim şimdi babama, nasıl sattırırım koyunları? Üzüntüden dönemedim eve, ilçede yaşayan amcama gittim, onda kaldım bir hafta. Bir hafta boyunca gizli gizli hep ağladım. Babam kazanamadığımı anlamış, üzüntümü tahmin etmiş, bir hafta sonra geldi amcama, beni almaya. Sarıldı bana.

"Oğlum" dedi "nasiptir, ben koyunları satar yollarım seni, önemi yok. Sen rahat ol. Sen okulunu birincilikle bitirdin, sınavı kazanamadıysan da vardır bir hayır. Üzülme!".

Bindiğimiz otobüste eve dönerken başımı cama dayadım, yüzümü herkesten gizlercesine camdan dışarı bakarak yol boyu yine ağladım.

Kayıt zamanı geldi çattı. Babam koyunları hazırlarken ben, annemle vedalaştım. Yine ayrılıyorduk hiç doyamadığım annemle. Sarıldım çıkarken, başındaki tülbentin kokusuna karışmıştı annemin kokusu, ona fark ettirmeden derin bir nefesle o kokuyu çektim içime. Babamla koyunları aldık satmak için ilçeye gittik. Bu, hayatımın en zor yolculuğu idi. Koyunları sattık. Şehre gittik. Babamın yüz ifadesini ve ne hissettiğini çok merak ediyordum ama ya baktığımda üzgün gibi görürsem korkusuyla hiç bakamadım yüzüne. Paralı yatılıya götürdü beni, kayıt yaptırmaya girdik. Ödeme yapmak için vezneye gittik. Normalde çoğu veli taksit yaptırıyormuş aydan aya ödenebiliyormuş ama babam "bir yıllık paramı peşin vereceğim. Köyümüz buraya çok uzak, her ay gidip gelmem çok zor" dedi.

Sattığımız on koyundan dokuzunun parası tam yetti bir yıllık ücrete ve kaydı yaptırdık. Kalan bir koyun parasını da bana harçlık verdi.

* Sosyolog

O gün vedalaşırken öyle sarıldım ki babama, bana duyduğu güvenin, her koşulda beni kabul edip bağına basışının, eğitimime verdiği önemin, teşekkürü ve yalnız geçireceğim günlerdeki özlemimi düşünüp hepsiyle birden kucakladım O'nu.

Yurtta, mektupların teslim edileceği zamanlarda öğrenciler sıraya girer, ismi okunan mektubunu teslim alırdı. Ben, ilkokuldan beri evden uzakta okuduğum için gurbete alışkın sayılırdım. Annem de alışmaya çalışıyordu elbet benim yokluğuma. Hem okuma, yazma da bilmezdi. O'ndan mektup geleceğini hiç tahmin etmezdim ama bir seferinde benim de adım okundu. Kalbim, yerinden çıkacakmış gibi hızlı hızlı çarpabiliyormuş demek, ben, onu da o gün öğrendim. Sonrasında bazı gecelerde yapacağım gibi o gece de annemin mektubunu tekrar tekrar okuyup ağlarken uyuyakalmışım. İki ay geçmişti bile...

Okulda bir gün müdür yardımcısı yanıma geldi.

"Oğlum sen neden parasız yatılıda kalmıyorsun?"

"Ben kazanamadım sınavını hocam."

"Ya olur mu, senin ismin listede üst sıralarda. Sen gelip parasız kayıt yaptırmamışsın."

"Hocam ben bilmiyordum, bana belge gelmedi."

"Bak, yedekler alınmadan önce sana sormak istedim. Bu hafta, kaydın son haftası Babana haber et, hemen gelsin."

Büyük bir sevinç ve şaşkınlıkla babama haber ettim. Babama haber gidip, babam okula gelene kadar 15 gün geçti. Nasibimizde var ya kayıtlar bir hafta daha uzatıldı da babam son güne ancak yetişti.

Kaydımı sildirmeye vezneye gittik. Babam veznedardan helallik istedi. Paranın geri kalanını alacaktı. Veznedar, "dokuz koyunun ikisi gitti, kaldı yedi koyun parası" dedi ve babama yedi koyunun parasını verdi. Babam ona şunu sordu;

"Harçlığı olmayan, taksitini ödeyemeyen çocukları iyi biliyorsun değil mi? Bu parayı sana emanet olarak bıraksam, tamamen... Taksitini ödeyemeyen çocukların taksitini, harçlığı olmayan çocukların harçlıklarını adil bir şekilde, en ihtiyacı olandan başlayarak harcar mısın?"

"Abi sen ne diyorsun? Bu çok büyük para" dedi.

"Evet ama ben zaten bu parayı gözden çıkarmıştım. Ben gelecek üç yılın otuz koyun borcundan kurtuldum. O belge neden gelmedi biliyor musun? Çünkü bu koyunlar, bu çocukların rızkı. Allah bana sattırdı ki bunları onlara vereyim."

Veznedar öylece durduğu yerde bakakaldı babama, gözlerinden yaşlar geldi, kalktı babamın boynuna sarıldı.

Ben, sıkıca babamın elinden tuttum, okula doğru yürüdük. "Baba sen ne yaptın yani" diyeceğim, diyemiyorum. Elini bırakamıyorum. Halimi anladı ve döndü bana dedi ki...

"Oğlum her şeyin sahibi Allah'tır. Koyun parasının ne önemi var? Oradaki çocuklar rahat etsinler, bizim gibi para sıkıntısı çekmesinler. Keşke çok koyunum olsa da hepsinin parasını peşinen ödeyebilsem"

Ve biz böylece gittik parasız yatılıya, yaptırdık kaydımızı ve babam beni bırakıp döndü. Parasız yatılı günlerim başladı.

Babamın bana verdiği harçlıkla gidip hemen bir boyacı sandığı yaptırdım. Hedefim on koyun parasını babama geri götürmekti. Derslerden arda kalan zamanlarda ve hafta sonları çalışıyor, kazandığım tüm parayı küçük büyük demeden bir öğretmenime teslim ediyordum. Öğretmenim benim için o paraları tek tek yazmış, denkleştirmiş, bütünlemiş, listelemiş.

Dört yılın sonunda paraları bana getirdiğinde nasıl bir servet kazandığıma ben bile şaşırdım.

Baktım on koyunun parasından bile fazla. Babama, anneme, kardeşlerime, akrabalarım, amcama, yengeme bir sürü hediyeler aldım, hepsine. Boyacı sandığımyı da paket yaptım, aldım yanıma. Hocalarımla vedalaştım, köyün yolunu tuttum. Çantamda hediyeler, yüzümde gururlu bir gülümseme ile ilçeye kadar gittim.

Orada mahalleden arkadaşım var Mehmet, onunla lafladık, hasret giderdik, sonra dedim ki...

"Haydi Mehmet, hayvan pazarına gidelim. On koyun alıp götüreceğim babama."

Yol boyu Mehmet'e para biriktirme hikayemi ve bu dört yılımyın nasıl geçtiğini anlattım.

Kavuşacağımız andaki babamın tepkisi için Mehmet bile heyecanlanmıştı. Koyunları aldık, koyduk kamyonete. Geçtik Mehmet'le öne oturduk, Köye döndüğüm bu yol boyu hissettiğim güzel duygular bir ömre bedeldi. Okula giderken ne kadar zor geçti ise şimdi misliyle güzeldi; içimi kaplayan gurur yüzüme yansıyor, gülümsememe mâni olamıyordum.

Eve vardık, tesadüf babam da bahçe duvarının üzerinde oturuyordu.

Beni uzaktan seçemedi. Mehmet'in babasının da koyunları vardı ve arada bizim evin oradaki otağa getirirdi otlatmaya. Babam yine onun sanıp, seslendi:

"Mehmet sen misin? koyunları mı otlatıyorsun?"

Ses vermedi Mehmet babama, biz eve yaklaştıkça babam benim olduğumu fark etti. Duvarın üzerinden yere atladı, gözlerini kısıp, bize doğru yürüdü.

"Oğlum sen mi geldin?" Dedi, gülümseyerek.

"Ben geldim baba, hem de giderken götürdüğümüz on koyunu alıp geldim."

"Nasıl yani oğlum, neyle aldın, nasıl aldın?"

Boya sandığımyı göstererek, "çalıştım baba, ben de çalıştım."

Babam, hissettiği şaşkınlık, sevinç ve gururla bana sım sıkı sarıldı. Gözünden akan yaşları ensemyı ıslattı. Ve dedi ki...

"Oğlum, bu yaptığın çok güzel, çok... Ben seni okutmak için yüz tane koyunum olsa, hepsini satmam gerekse yine de satardım. Ama sen ne güzel çocuksun ki bana on tane koyunu da geri getirdin."

Evet, güzel çocuktum ben. Bugün akademik başarımyın yanı sıra, beni çok sayıda şiir kitabının yazarı yapan, sevgi dolu, her duygudan anlayan, empati yapabilen, insanı seven, tevekkül edebilen, güvenmeyi bilen, yaşanan andaki güzellikleri fark ettiren, O babayla annenin oğlu olduğum için güzeldim.

11 MAYIS
ANNELER GÜNÜ
Kutlu" Olsun

MODA

TRABZON/ ÇAL YAYLA ŞENLİKLERİNDE KADINLARIN YÜZYILLARDIR DEĞİŞMEYEN MODASI: SARI YELEK

Nazmiye AYDIN*

Trabzon'da geçmişten günümüze devam eden geleneklerden biri de kırsal kesimde yaz ayları boyunca birbirini izleyen yayla şenlikleri olmuştur. Yayla derneği veya sadece dernek olarak ta isimlendirilen bu şenliklerde kırsal kesimde yaşayan genç, yaşlı, kadın, erkek, çocuk gezip, eğlenmiş, buluşup, görüşmüş, yeni insanlarla tanışmış ve alışveriş yapmıştır.

Yakın ve uzak yerlerde yaşayan hısım, akrabalar, arkadaşlar önceden sözleşmiş gibi bu şenliklerde buluşup özlem gidermiş, şenlik alanının çimenlerinde dolaşırken göz göze gelen genç kızlar ve delikanlılar arasında gönül bağları kurulmuş, sevdalı gençler arasında gizliden gizliye hediyeleşme alışverişleri yapılmıştır.

Yüz yıllar boyunca devam edip, kuşaktan kuşağa aktarılan bu gelenekte yaşlılar ve çocuklar yaylaya çıktuktan sonra tenhalaşan köylerde kalan genç kadınlar, gelinler bir yandan tarla işlerini yapmış, diğer yandan yıl boyunca beklediği yayla şenliği için hazırlık yapmıştır. Sandıklarda saklı giysiler çıkarılmış, eskiyen giysiler yenilenmiş, alaca çoraplar örülmüş, kaytanlar dokunmuş, peştamallar, kaftanlar işlenmiştir. Şenlik haftaları gelip çattığında kırsalda yaşayan insanlar kol kol yaylaya çıkmış, bu şenliklerde yayla çimenleri gün boyu dalgalanmış, şenlik alanı bir anda coşku denizine dönmüş, yerel giysilerin göz alıcı dalgalanışı obalarda yalazlanmış, çömberlerin kenarındaki pullu oyalardan yansıyan ışıltılar gözleri kamaştırmıştır.

Akşama doğru şenliklerin yapıldığı yaylalar ağır ağır tenhalaşmış, uzaklardan, yakınlardan gelenler, geldikleri gibi çalarak, horon oynayıp, söyleyerek kendi köylerinin, kentlerinin, obalarının yolunu tutmuş, geride boynu bükük yayla çiçeklerinin mırıldandığı şenlik türküleri, başka bir deyişle dernek türküleri kalmıştır.

Yaylanun çümeninde
Yaya giderum yaya
Vereyim harçluğuni
Gidelum Kadirgaya

Kadirga derneğine
Kidemedum karadan
Sevdaluk edenleri
Ayirmasun yaradan

Honoftera düzinde
Gelur odurur gızlar
Pilmeyenler zaneder
Göğden endi yulduzlar

E Karaptal Karaptal
Gecdum senden bu sene
Kızlarla keleşğüm
Gene keleşğ sene

*Öğr. Gör. KTÜ Meslek Yüksek Okulu

Bu ve benzeri türküler mayıs ayının ilk Pazar günü kutlanan Hidrellez Bahar Bayramı ile Şalpazarı Acısu, da başlayıp, 4 Eylülde Vakfikebir Tonya sınırı Sivri Tepesinde yapılan Sivri Şenliği ile sona eren tüm yayla derneklerinde söylenmiş, dilden dile, gönülden gönüle, kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Yaz ayı boyunca hemen her yaylada yapılan ve coşku ırmağına dönüşen Karaptal, Kamena, Sıdağı, Kaldırım Yaylası, Honefter, Lişer, Karadağ, Zarha Dağı, Ağasar, Hırsafa, Alaca Yaylası gibi daha birçok yayla şenliğinde bu türküler, el ele verip, kol kola giren kadın ve erkekler tarafından horon oynarken coşkuyla söylenmiş, duygular dile getirilmiştir. Şenlik veya Dernek adı verilen bu eğlenceler, gecesi, gündüzü olmayan, hep çalışan, hep üreten, hayvanının kışlık yiyeceğini yazdan hazırlamak ve mereğine doldurmak zorunda kalan, çilekeş kırsal kadını için sosyalleşmenin ötesinde bir nefes alma vesilesi olmuş, bu şenlik günleri özlemle beklenmiştir.

Yüzyıllardır Çal ve Çayırbağı köylerinde yaşayan kadınlar obalarında yapılacak yayla şenliklerini büyük bir heyecanla beklemiş, şenlikte giyeceği sarı yelekten fistan veya eteğine, pul oyalı tülbentinden, tülbent renginde ayağına giyeceği lastiğine, peştamalına, alaca çorabına kadar kıyafetinin tüm parçalarını hazırlamıştır. Şenlik günü gelip çıktığında bu geleneksel kıyafetini giyen yöre kadını kol kol yayla yollarına dizilmiş, türkülerle, horonlarla o günün mutluluğunu yaşamıştır.

Geçmişten günümüze bu geleneksel kıyafetin modeli değişmeden günümüze kadar gelmiş en belirgin parçası sarı yelekler olmuştur. Sarı yeleklerde geçmişten günümüze, üst kumaş olarak adını kumaşın renginden alan sarı veya sarıya çalan turuncu renk jarse kumaş kullanılmıştır. Yeleğin içi geçmişte yörede kara astar denilen Amerikan kumaş ile astarlanmış, günümüzde ise astarlamada kara astar dışında, beyaz zemin üzerine küçük desenli pamuklu kumaşlar da kullanılmaktadır.

V yakalı modelde dikilen Sarı Yeleklerin ön, arka yaka kenarına 2.5- 3cm genişliğinde bant dikilmiş, bantın üstüne kesintisiz makine dikişi ile sonsuzluk şekline benzer süsleme yapılmıştır. Yelek boyunda, mavi, kırmızı, yeşil, mor, siyah, bordo gibi renklerde, jarse kumaştan üçgen şeklinde, dokuz sıra applike yapılmıştır. Şerit halinde kesilip, üçgen şekli verilmiş renkli jarse kumaşlar kara makinede yeleğe applike edilmiş, kesintisiz yapılan dikiş esnasında üçgenlerin birleşim yerlerine makinede, çok küçük, yaklaşık 1mm'lik dikiş adımları ile çiçek şeklinde süslemeler yapılmıştır. Ön yaka kenarına iki sıra halinde yapılan aplikelerde farklı renkte jarse kumaş kullanılmış, ön ve arka kol evi kenarına tek renk jarse kumaştan hazırlanmış üçgenler bir sıra halinde applike edilmiştir.

Arka ve öne verev şekilde yerleştirilen üçgen aplikelerde farklı renkte jarse kumaşlar kullanılmış, üçgen tepeleri dışa doğru, üçgen tabanları birleşik olacak şekilde yeleğe applike edilmiştir. Dikişte alt ve üst iplik olarak siyah renk iplik kullanılmış, kesintisiz yapılan bu applike dikişinde üçgen tepeleri ve aralarına makine dikişi ile çiçek şeklinde veya değişik şekillerde süsleme yapılmıştır.

Bu süsleme dikişleri alttaki astara tutacak şekilde yapılmış, makine dikişi ile yapılan bu süslemede ortaya çıkan desen, iç kısımdaki açık renk astarda çok net bir şekilde ortaya çıkmış, bu şekliyle sarı yeleğin iç kısmının da ön yüz olarak kullanılabilirliği sağlanmıştır.

Görsel 1. Çal Ortamahalle'de Zehra İnce Sarı yeleği ön- arka

Görsel 2. Çal Köyü Camili Mahallesinde halen dikimi yapılan SARI YELEK ön-arka

Görsel 3. 14 Çal Köy Hırsafa Yayla Şenliğinde Sarı Yelek giymiş kadınlar

Görsel 4. Yayla şenliklerinde sarı yelekli Çal yöresi kadınları

Kaynakça

Haydar Gedikoğlu, Trabzon Folkloru, s. 402

A.g.e., 401

A.g.e., 403

https://www.google.com/search?sca_esv=723d1d54676e1e8d&rlz=1C1GCEU_enTR1163TR1163&q=alazl%C4%B1+yaylas%C4%B1+%C3%A7oban+derne%C4%9Fi

https://www.google.com/search?sca_esv=723d1d54676e1e8d&rlz=1C1GCEU_enTR1163TR1163&q=alazl%C4%B1+yaylas%C4%B1+%C3%A7oban+derne%C4%9Fi

6-9 HAZİRAN
KURBAN BAYRAMI
Kutlu Olsun

MUTFAK

GELENEKTEN GELECEĞE TRABZON MUTFAĞI: Kültürel Değerler – Geleneksel Lezzetler

M. Akif ŞEN*

Trabzon'um, sevdam, memleketim, her şeyim...

Arsin'in Gocabası'nda, sırtını Vinoz'a yaslamış bir evde doğmam, Santa'dan gelen suyu içerek büyümem bu hayattaki en büyük şanslarımdan olsa gerek.

Hani bir söz vardır ya "doğuştan şanslı" diye! Birçok Trabzonlu gibi benim de bu hayattaki en büyük şansım da bu olsa gerek.

"Benim de Trabzon'uma hizmet etme şeklim uzmanlık alanım olan gastronomiden olacak" dedim ve Trabzon mutfağını anlattığım "GELENEKTEN GELECEĞE TRABZON MUTFAĞI: Kültürel Değerler – Geleneksel Lezzetler" isimli eseri sizler için kaleme aldım.

Kaleme aldığım eseri, bana yol gösteren 437 Trabzonlunun ağzından dinleyip, tarihsel kayıtlardaki Trabzon'a ait yeme-içme bilgilerini tek tek bulup bu bilgilerle harmanlayarak çok değerli okuyucularıma sunmuş oldum.

Şimdi kendimize bir demlik hoholli çay demleyip yanına da kurutulmuş Trabzon hurması ve kavrulmuş fındık alıp Trabzon mutfağını köylerde, yaylalarda incelemeye başlayalım mı? Ne dersiniz?

Keyifli okumalar...

Trabzon, 4000 yıldır çeşitli toplumların egemenliğinde kalmış, ticaret ve göç yollarının üzerinde bulunmuş olan bir coğrafyadır. Dört mevsim yağış alması, bitki örtüsünün sürekli yeşil kalmasına bu da birçok tarımsal ürünün Trabzon ile anılmasına sebebiyet vermiştir.

Tarihsel geçmiş, iklim, coğrafya, ticaret ve göç yolları bir bölgenin mutfak kültürünün şekillenmesinde rol alan en önemli unsurlardır. Fakat tüm bu unsurların ortak bir noktasında bulunan Trabzon, mutfak kültürü bakımından yeterli zenginlikte olmadığı yorumları yapılmaktadır. İşte bu sebeple Trabzon mutfağını tanıtmak ve kayıt altına alabilmek amacıyla tarafımdan bir kitap çalışması başlatıldı. 2021 yılında başlatılan çalışmayı 2024 yılının sonbaharında nihayete erdirdik.

Trabzon mutfağını tanıtmak veya akademik çalışmalarımı Trabzon mutfağı üzerine yapmayı Trabzon'a bir vefa borcu olarak görmekteyim. 2,5 yıl gibi bir zamanda ortaya koyduğum bu kitap, Trabzon'da ilk ve tek olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye'de de bu tarzda, geniş kapsamlı yazılan, mutfak kültürünü anlatan Sakarya mutfağını anlatan bir kitap dışında çalışma bulunmamakta.

Bu çalışmayı yapabilmek amacıyla Trabzon'un 18 ilçesinin tamamı dolaşarak, 5500 km yol katedilerek, 437 kişiyle birebir görüşmeler yapıldı. Trabzon'un doğudan batıya genişliği yaklaşık 120 km, kuzeyden güneye ise 60 km'ye yakın olduğu düşünüldüğünde 5500 km yol gitmek büyük bir çalışmanın sonucudur.

Trabzon mutfak kültürünün ortaya koyulduğu bu akademik çalışma, toplam iki ciltten oluşmaktadır. Kültürel Değerler başlıklı birinci cilt, Trabzon mutfağındaki kültürel durumun ele alındığı toplam dokuz alt bölümü içermektedir. Geleneksel lezzetler adını taşıyan ve yöreye ait tariflerin yer aldığı ikinci cilt ise altı adet alt bölümden oluşmaktadır. Birinci cilt;

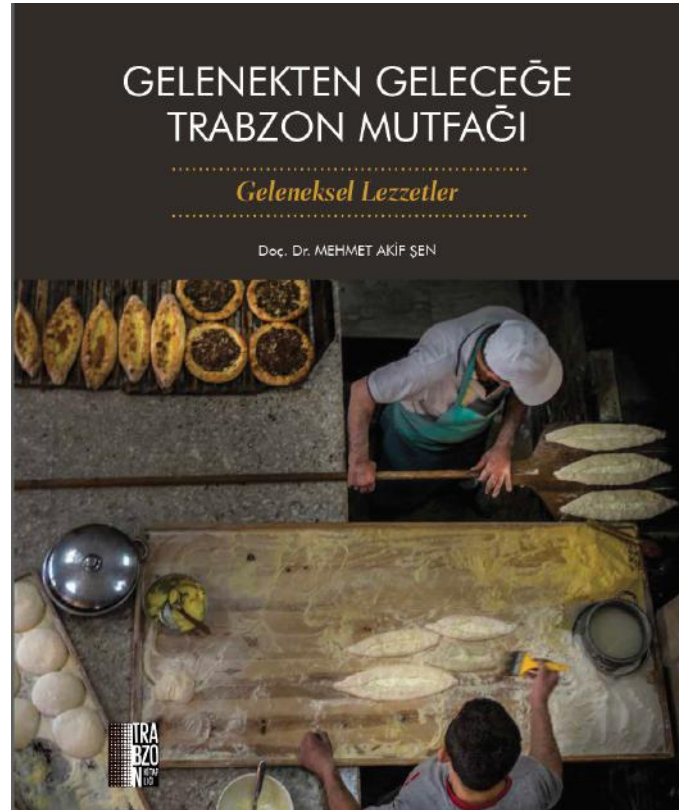
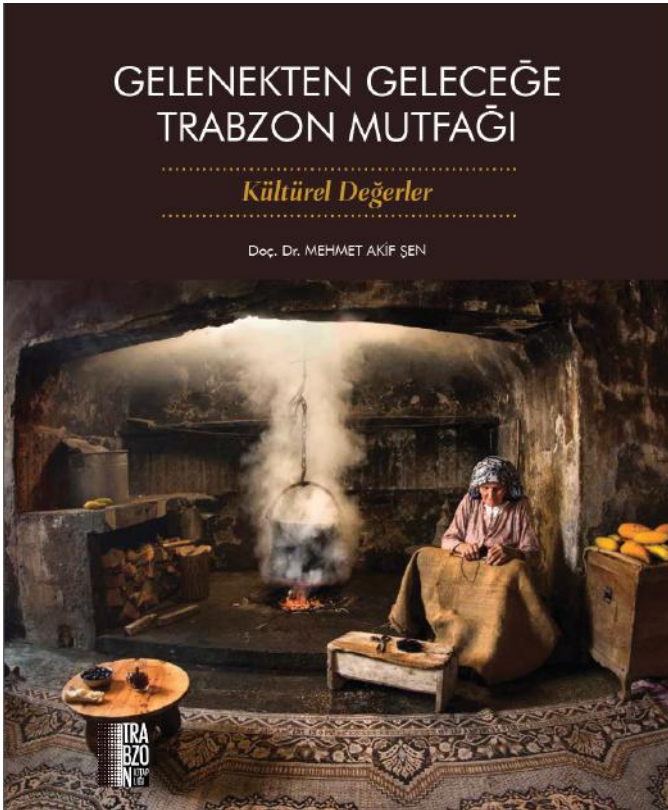
- Trabzon'da geçmişte yaşayan halkların ve meydana gelen olayların anlatıldığı tarih ile coğrafi durumun ele alındığı birinci alt bölüm "Trabzon'un Tarihi ve Coğrafi Özellikleri" başlığıyla okuyucuya aktarılmıştır.
- Trabzon mutfağında kullanılan hammaddelerin hangi tarımsal kaynaklardan ne şekilde elde edildiğine değinilen ikinci alt bölüm "Tarımsal Ürünler ve Toplayıcılık" ana başlığını içermektedir.

* Doc. Dr. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

- Mutfakta kullanılan alet ve ekipmanlar ile mutfak yapılarının ve eklentilerinin anlatıldığı üçüncü alt bölüm "Ekipman ve Eklentiler" dir.
- Mevsimi dışında kullanılan gıda maddelerinin geleneksel yöntemlerle ne şekilde üretildiğinin aktarıldığı dördüncü alt bölüm, "Gıda Muhafaza Yöntemleri" başlığı altında verilmiştir.
- Beşinci alt bölüm olarak, "Geleneksel (Özel) Ürünler" seçilmiş olup, bu başlık altında Trabzon'da akla ilk gelen çay, fındık, kokulu üzüm, Kalkanoğlu Pilavı, Trabzon Dondurması, Trabzon Sarı
- Kurabiyesi gibi ürünlerin önemine, üretim ve işleme tekniklerine, elde edilen ürünlere değinilmiştir. Trabzon halkının en temel besin maddelerinden olan "Ekmek", çalışmanın altıncı alt bölümüdür.
- Halkın geleneksel öğünlerinin anlatıldığı yedinci alt bölüm "Öğünler", Özel günlerde tüketilen yiyeceklerin üzerinde durulduğu sekizinci alt bölüm ise "Özel Günler Yiyecek Kültürü" başlığına sahiptir.
- Mutfak ile ilgili halkın yerel alışkanlıklarının aktarıldığı "Halkın Bazı Alışkanlıkları" adlı başlık ise çalışmanın dokuzuncu alt bölüm başlığını oluşturmaktadır.

Trabzon mutfağının geleneksel tariflerinin yer aldığı ikinci cilt toplam 6 alt bölümden oluşmaktadır.

- Geleneksel tarifler ana bölümünün içerisinde birinci alt bölüm "Çorbalar". Bu bölümde kavut malezinden tirmaya 20 adet çorba bulunmaktadır.
- İkinci alt bölüm "Ana Yemekler". Ana yemekler bölümünde Evliya Çelebi'nin "pilekide hamsi" tarifinden zuluflu fasulyeye 34 adet ana yemek yer almaktadır.
- Üçüncü alt bölüm "Yabani Ot ve Mantar Yemekleri". Toplayıcılığın, geçmişte önemli bir unsur olduğu Trabzon'da ki yemeklerden olan evelik dolmasından otluk tavasına 13 farklı tarife yer verilmektedir.
- Dördüncü alt bölüm "Pilavlar ve Hamur İşleri". Fasulyeye atalarımızın bakla dediği Trabzon'da bakla pilavından ziliktara 17 tane ürün bu kitapta kendine yer edinmiştir.
- Beşinci alt bölüm "Diğer Ürünler". Yardımcı yemek kategorisinde olan ürünlerin yer aldığı bu grupta hamsi kuşundan lapaya 32 tarif vardır.
- Altıncı alt bölüm ise "Tatlılar ve İçecekler" başlıklarından oluşmaktadır. Tatlı ve içecek grubunda ise elma fişfişi, zumur, gül şerbeti gibi 32 farklı tatlı ve içecek kitapta tarifleriyle birlikte yer almıştır.

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

TEKNOLOJİK ÜRÜNLERE HAYAT VEREN KRİTİK MADENLER: NADİR TOPRAK ELEMENTLERİ

Sadettin KORKMAZ*

Giriş

İnsanoğlu var olduğu günden beri kullandığı çeşitli aletleri doğada ve çevresinde bulunan malzemelerden yapmıştır. İlk önce ağaçlardan, daha sonra doğal taşlardan avlanma gereçleri yaparak bir yaşam sürdürmüştür. Avcı-toplayıcı sistemden yerleşik sisteme geçilince doğada bulunan demir, bakır, kurşun gibi madenleri eriterek çeşitli aletler yapmışlardır. Doğal olarak bulunan nabit altından da süs eşyası olarak yararlanılmışlardır.

Uygarıkların gelişmesi ancak madenlerin keşfi ile mümkün olmuştur. Özellikle 17. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyılın ortalarına kadar pek çok maden keşfedilmiş ve bu madenler sanayinin kurulmasına ve gelişmesine büyük katkılar sağlamıştır.

21. yüzyılda dünyamız bilişim ve ileri teknoloji çağına evrilmiş olup, bu teknolojik gereçlerin üretimi için de özellikle nadir toprak elementlerine gereksinim duyulmuştur. Günlük hayatımızda kullandığımız pek çok akıllı cihazların üretimi ancak nadir toprak elementleri ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle de nadir toprak elementlerine olan talep dünya çapında giderek artmaktadır. Nadir toprak elementlerinin önemi nedeniyle, bu elementler ABD Enerji Bakanlığı ve Avrupa Komisyonu tarafından da stratejik ham maddeler kategorisine alınmıştır.

Nadir Toprak Elementleri Nelerdir?

Nadir toprak elementleri (NTE), periyodik tabloda bir arada bulunan kimyasal, manyetik ve optik özellikleri birbirine benzeyen 17 kimyasal elementten oluşan bir element grubudur. Grup itriyum ve 15 lantanit elementi ile skandiyum elementinden oluşur. Lantanit grubunda lantan, seryum, praseodim, neodim, prometyum, samaryum, evropiyum, gadolinyum, terbiyum, disprosyum, holmiyum, erbiyum, tulyum, iterbiyum ve lütesyum elementleri bulunur (Şekil-1).

Nadir toprak elementlerinin hepsi metaldir ve grup genellikle "nadir toprak metalleri" olarak da adlandırılırlar. Bu metaller birçok benzer özelliğe sahip olup, jeolojik ortamlarda genellikle birlikte bulunurlar.

Nadir toprak elementleri "ağır nadir topraklar" ve "hafif nadir topraklar" olarak iki bölümlere ayrılır. Lantan, seryum, praseodim, neodim, prometyum ve samaryum "hafif nadir toprak elementleri," itriyum, europiyum, gadolinyum, terbiyum, disprosyum, holmiyum, erbiyum, tulyum, iterbiyum ve lütesyum ise "ağır nadir toprak elementleri"dir. Nadir toprak elementleri birçok yeşil enerji teknolojilerinde gerekli olmalarından dolayı da "yeşil elementler" olarak tanımlanmaktadır.

Bu element grubuna her ne kadar nadir toprak elementleri deniyorsa da, gerçekte o kadar nadir değildirler. Yer kabuğunda bol olmalarına rağmen ekonomik olarak işletilebilecek yüksek konsantrasyonlarda bulunmadıklarından bu adla anılmaktadırlar. Yer kabuğunda en az bulunan tulyum ve lütesyum elementleri bile yer kabuğundaki altından 200 kat daha fazladır.

Nadir toprak elementleri nabit halde bulunmayıp, tamamı doğada bileşik halde bulunur. Bu elementler yer kabuğunda düşük konsantrasyonlarda geniş alanlara yayılmış durumdadırlar. Ekonomik işlenebilir

mineral sayısı oldukça azdır. Dünya genelinde üretiminin %95'i bastnasit, monasit ve ksenotim olmak üzere üç farklı mineralden sağlanmaktadır.

* Prof.Dr., KTÜ MF Jeoloji Müh. Bölümü

Peryodik Tablo

1 H Hydrojen 1,00794																	2 He Helium 4,002602
3 Li Lityum 6,941	4 Be Berilyum 9,012182	Atom numarası										5 B Bor 10,811	6 C Karbon 12,0107	7 N Azot 14,0067	8 O Oksijen 15,9994	9 F Flor 18,998403	10 Ne Neon 20,1797
11 Na Sodyum 22,989769	12 Mg Magnezyum 24,305	Element simgesi										13 Al Alüminyum 26,981539	14 Si Silisyum 28,0855	15 P Fosfor 30,973762	16 S Kükürt 32,065	17 Cl Klor 35,453	18 Ar Argon 39,948
19 K Potasyum 39,0983	20 Ca Kalsiyum 40,078	21 Sc Skandiyum 44,955912	22 Ti Titanyum 47,887	23 V Vanadyum 50,9419	24 Cr Krom 51,9961	25 Mn Mangan 54,938044	26 Fe Demir 55,845	27 Co Kobalt 58,933195	28 Ni Nikel 58,6934	29 Cu Bakır 63,546	30 Zn Çinko 65,38	31 Ga Galyum 69,723	32 Ge Germaniyum 72,64	33 As Arsenik 74,9216	34 Se Selenyum 78,96	35 Br Brom 79,904	36 Kr Kripton 83,798
37 Rb Rubidyum 85,4678	38 Sr Stronsiyum 87,62	39 Y Ytiryum 88,90585	40 Zr Zirkonyum 91,224	41 Nb Niyobyum 92,90638	42 Mo Molibden 95,94	43 Tc Teknisyum (98)	44 Ru Rutenyum 101,07	45 Rh Rodyum 102,9055	46 Pd Palyadyum 106,42	47 Ag Gümüş 107,8682	48 Cd Kadmiyum 112,411	49 In İndiyum 114,818	50 Sn Kalay 118,71	51 Sb Antimon 121,76	52 Te Tellür 127,6	53 I Iyot 126,90447	54 Xe Ksenon 131,293
55 Cs Seszyum 132,90545	56 Ba Baryum 137,327	57-71 Lantanitler	72 Hf Hafnium 178,49	73 Ta Tantal 180,94788	74 W Volfram 183,84	75 Re Reniyum 186,207	76 Os Osmiyum 190,23	77 Ir Rodyum 192,222	78 Pt Platin 195,084	79 Au Altın 196,96657	80 Hg Cıva 200,59	81 Tl Taliyum 204,3833	82 Pb Kurşun 207,2	83 Bi Bismüt 208,9804	84 Po Polonyum (209)	85 At Astatin (210)	86 Rn Radon (222)
87 Fr Fransiyum (223)	88 Ra Radyum (226)	89-103 Aktinidler	104 Rf Rutherfordyum (261)	105 Db Dubnyum (262)	106 Sg Seaborgyum (266)	107 Bh Bohryum (264)	108 Hs Hassiyum (277)	109 Mt Meitneryum (268)	110 Ds Darmstadtium (281)	111 Rg Roentgenyum (272)	112 Cn Copernisyum (285)	113 Nh Nihonyum (286)	114 Fl Flerovyum (289)	115 Mc Moscovyum (288)	116 Lv Livermoriyum (292)	117 Ts Tenesh (294)	118 Og Oganesson (294)
LANTANİTLER																	
57 La Lantanyum 138,90547	58 Ce Seryum 140,116	59 Pr Praseodymyum 140,90765	60 Nd Noddyum 144,242	61 Pm Promityum (145)	62 Sm Samaryum 150,36	63 Eu Eropryum 151,964	64 Gd Gadolinyum 157,25	65 Tb Terbiyum 158,90509	66 Dy Dyspropryum 162,5	67 Ho Holmiyum 164,93032	68 Er Erbiyum 167,259	69 Tm Tuliyum 168,93421	70 Yb Ytterbiyum 173,04	71 Lu Lütisyum 174,967			
AKTİNİTLER																	
89 Ac Aktinyum (227)	90 Th Toriyum 232,03806	91 Pa Protaktinyum 231,03688	92 U Uranyum 238,02891	93 Np Neptunyum (237)	94 Pu Plütinyum (244)	95 Am Amerisyum (243)	96 Cm Kürnyum (247)	97 Bk Berkeliyum (247)	98 Cf Kaliforniyum (251)	99 Es Einsteinyum (252)	100 Fm Fermiyum (257)	101 Md Mendeleviyum (258)	102 No Nobeliyum (259)	103 Lr Livermoriyum (262)			

Şekil-1 Elementlerin Peryodik Tablosu ve NTE Elementleri (Lantanitler)

Nadir Toprak Elementlerinin Kullanım Alanları

Dünyada nadir toprak elementlerine olan talep artışı 1960'ların ortalarında, ilk renkli televizyonların üretilmesiyle başladı. Europiyum, renkli görüntülerin üretilmesi için temel malzemeydi. 2000'li yıllardan itibaren cep telefonları ve bilgisayarların dünya çapında yaygın olarak kullanılması, nadir toprak elementlerine olan talebi büyük oranda artırmıştır. ABD Ulusal Jeoloji Kurumu verilerine göre nadir toprak elementlerinin yaklaşık %74 kimyasal katalizörler; %10 seramik ve cam, %6 metalurji ve alaşımlar %4 parlatma ve %6 diğer alanlarda kullanılmaktadır.

Nadir toprak elementleri cam ve seramik sanayi, metalürji sanayi, lazer üretimi, mıknatıs üretimi, petrol katalizörü, uzay teknolojisinde, uçak ve robot parçalarında ve ileri teknoloji cihazların üretiminde yaygın olarak kullanılmaktadır. Nadir toprak elementleri günümüzde hibrid arabalarını, elektrikli taşıt araçlarını, rüzgâr türbinlerini, güneş enerjisi panellerini, bilgisayar ve cep telefonu çiplerini, MR makinelerini ve birçok temiz enerji teknolojisini hayata geçiren en önemli element grubudur. Ayrıca birçok askeri malzemenin üretiminde nadir toprak elementleri kullanılmaktadır. Tablo'de nadir toprak elementlerinden üretilen başlıca teknolojik ürünler verilmiştir.

Türkiye'de ve Dünyada Nadir Toprak Elementleri Araştırmaları

Ülkemizde nadir toprak elementleri alanında yapılan arama ve teknoloji çalışmaları son yıllarda önem kazanmış olup, Eti Maden İşletmeleri tarafından Eskişehir/Beylikova'daki basınasit cevherinin işletilmesi için pilot tesis kurulmuştur. MTA başta Malatya, Burdur ve Isparta olmak üzere ülkemizin değişik bölgelerinde arama çalışmalarını sürdürmektedir. NTE alanında yapılan araştırmaları izlemek ve teşvik etmek amacıyla Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu (TENMAK) bünyesinde faaliyet göstermek üzere 2020 yılında Nadir Toprak Elementleri Araştırma Enstitüsü (NATEN) kurulmuştur.

Nadir toprak elementleri yer kabuğunda nispeten bol miktarda bulunmasına rağmen, çıkarılabilir konsantrasyonlar diğer cevherlerin çoğundan daha azdır. ABD ve dünyadaki önemli kaynaklar esas olarak bastnasit ve monasit minerali yataklarında bulunmaktadır. Çin ve Vietnam'daki bastnasit yatakları dünyadaki nadir toprak ekonomik kaynaklarının en büyük yüzdesini oluştururken, Avustralya, Brezilya, Hindistan, Malezya, Güney Afrika, Sri Lanka, Tayland ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki monasit yatakları ikinci en büyük bölümü oluşturmaktadır. Dünya rezervlerinin %36'sı Çin, %21 Vietnam, %9 Brezilya, %6 Rusya %5 Hindistan, %5 Avustralya ve %16'sı diğer ülkelerde bulunmaktadır.

Tablo-1 Nadir Toprak Elementlerinin Kullanım Alanları

Element Adı	Kullanıldığı Yerler ve Alanlar
Skandiyum (Sc)	Havacılık endüstrisinde hafif alüminyum-skandiyum alaşım üretiminde, metal halide lambası ve cıva buharlı lamba üretiminde
İtriyum (Y)	Lazerlerde, yüksek sıcaklık süperiletkenlerinde, LCD ve LED ekranlarda, bujilerde, enerji tasarruflu lamba üretiminde
Lantan (La)	Çelik endüstrisinde, yüksek kırılma indeksine ve alkaliye karşı dayanıklı cam üretiminde, çakmak taşı üretiminde, hidrojen depolamada, pil elektrotlarında, kamera lenslerinde
Seryum (Ce)	Kimyasal oksidan olarak, cam ve seramiğe sarı rengi vermede, kendi kendini temizleyen fırınlarda katalizör olarak, petrol rafinelerinde sıvı katalitik parçalama katalizörü olarak, çakmak taşı üretiminde
Praseodim (Pr)	Nadir toprak mıknatıslarında, lazerlerde, karbon ark lambalarında, cam ve emayede renklendirici olarak, kaynak gözlüğü üretiminde
Neodimyum (Nd)	Nadir toprak mıknatıslarında, lazerlerde, cam ve seramiğe mor rengi vermede, kaynak gözlüğü üretiminde, seramik kondansatörlerde
Prometyum (Pm)	Nükleer bataryalarda
Samaryum (Sm)	Nadir toprak mıknatıslarında, lazerlerde, nötron yakalamada
Europiyum (Eu)	Kırmızı ve mavi fosfor üretiminde, lazerlerde, cıva buharlı ve floresan lambalarda
Gadolinyum (Gd)	Nadir toprak mıknatıslarında, yüksek kırılma indeksine sahip cam ve garnet üretiminde, lazerlerde, x-ray tüplerinde, bilgisayar belleklerinde, nötron yakalamada, manyetik rezonans görüntüleme kontrast maddelerinde
Terbiyum (Tb)	Yeşil fosfor üretiminde, lazerlerde, floresan lambalarda, Terfenol-D
Disprosyum (Ds)	Nadir toprak mıknatıslarında, lazerlerde, Terfenol-D
Holmiyum (Ho)	Lazerlerde, mıknatıslarda
Erbiyum (Er)	Kızılötesi lazerlerde, vanadyum çeliği üretiminde, fiber optik teknolojisinde
Tulyum (Tm)	Taşınabilir x-ray cihazlarında, metal halde lambalarında, lazerlerde
İterbiyum (Yb)	Kızılötesi lazerlerde, alev topu üretiminde paslanmaz çelik üretiminde, nükleer tıpta
Lutesyum (Lu)	Pozitron emisyon tomografisinde, yüksek kırılma indeksine sahip cam üretiminde

Çin, 1980'lerin başında önemli miktarlarda nadir toprak oksitleri üretmeye başlamış ve 1990'ların başında da dünyanın önde gelen üreticisi durumuna gelmiştir. 1990'lar boyunca ve 2000'lerin başında Çin, dünya nadir toprak oksit piyasasındaki hakimiyetini ve bu alandaki teknolojik üretimini giderek güçlendirmiştir. Çin, dünyanın en büyük nadir toprak malzemeleri üreticisi olmasının yanı sıra, aynı zamanda baskın bir tüketicidir. Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri ise nadir toprak malzemelerinin ikinci ve üçüncü en büyük tüketicileridir. Çin nadir toprak üretiminde dünya lideri olmasına rağmen, dünya rezervlerinin sadece %36'sını kontrol etmektedir.

Bu konu Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) gündeminde de olup, ajansın "2025 Yılı Küresel Kritik Mineraller Görünümü Raporu"nda dünyanın kritik mineraller konusunda bir kez daha Çin'e teslim olduğu belirtilmektedir. Raporada "kritik mineraller ifadesi; şirketlerin, endüstrilerin, ulusların ve hatta dünyanın üretim ve teknoloji ihtiyaçları için hayati önem taşıdığı düşünülen mineralleri tanımlıyor ve özellikle rafinaj ve işleme süreçlerinde olmak üzere, kritik mineral piyasalarının daha az değerli, daha fazla yoğunlaştığını tespit ediyor."

Rapora göre "bakır, lityum, nikel, kobalt, grafit ve nadir toprak elementlerinde, ilk üç üreticinin ortalama pazar payı 2020'de yaklaşık yüzde 82 iken, 2024'te yüzde 86'ya çıktı. Bu büyüme neredeyse tamamen tek bir tedarikçiden kaynaklanıyor. Çin, analiz edilen 20 mineralin 19'unda lider rafinajcı konumunda ve ortalama yüzde 70'lik bir pazar payına sahip durumdadır." Uluslararası Enerji Ajansı "ülkelerin enerji güvenliğini sağlamak için kritik minerallerin tedarik zincirlerini çeşitlendirmeleri gerektiğini vurguluyor ve yeni projelerin hızla hayata geçirilmesi, geri dönüşümün artırılması ve alternatif metallerin kullanımı gibi stratejileri öneriyor."

Sonuçlar

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyıl bilginin ve teknolojinin ışık hızıyla geliştiği bir çağdır. Bu çağa ayak uydurmak ve teknolojiyi yakalamak için bilginin yanı sıra hammadde kaynaklarına da gereksinim vardır. Kaynakların araştırılıp bulunması, işletilmesi ve teknolojiye dönüştürülmesi her şeyden önce yetkin ve deneyimli mühendislerin varlığına bağlıdır. Hammadde kaynaklarına ulaşmak için de en önemli görev yerbilimcilere düşmektedir. Ülkemizin jeolojik özellikleri nadir toprak elementleri bakımından önemli potansiyel taşıyabileceğini göstermektedir. Bu potansiyelin teknolojiye dönüştürülüp ekonomiye kazandırılması ülkemizin geleceği için önemli bir stratejik adım olacaktır.

Kaynaklar

Cordier, D.J. (2023), Rare Earths: United States Geological Survey, Mineral Commodity Summaries.
Long, K.R., Van Gosen, B.S., Foley, N.K., Cordier, D., (2018), The Geology of Rare Earth Elements, Geology.com.
Rare Earth Elements-Critical Resources for High Technology: United States Geological Survey.
Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) 2025 Yılı Küresel Kritik Mineraller Görünümü Raporu.
Van Gosen, B.S., Verplanck, P.L., Long, K.R., Gambogi, J. and Seal, R.R., (2014), The Rare-Earth Elements-Vital to Modern Technologies and Lifestyles: United States Geological Survey.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Nadir_toprak_elementi

YAŞAMSAL KAYNAĞIMIZ: SU

Fatma GÜLTEKİN*

1.Giriş

Su, yaşamın temelidir ve tüm canlı organizmalar için yeterli bir gıda tedariki ve üretken bir ortam sağlamak için çok önemlidir. Dünya üzerinde bol miktarda bulunan su, kokusuz ve tatsız kimyasal bir bileşiktir. Su molekülü, her biri tek bir kimyasal bağla bir oksijen atomuna bağlanan iki hidrojen atomundan oluşur. Bu mucize madde besin kaynağıdır, enerji kaynağıdır, oksijen taşıyıcıdır ve temizlik maddesidir. Temiz suya sahip olmak bireysel sağlığımız, kollektif tarımsal ihtiyaçlarımız ve çevremizin ihtiyaçları açısından hayati öneme sahiptir.

Ancak Dünya nüfusu özellikle son yıllarda hızla artarken Dünya üzerindeki tatlı su miktarı sabit kalmaktadır. Sanayi tesislerinin sayısının ve çeşitlerinin artması ile endüstriyel su tüketim miktarları da büyük oranda artış göstermektedir. Sınırlı olan tatlı su kaynakları, üzerindeki artan su talebi baskısına ek olarak tarımsal, endüstriyel ve evsel atık suların tehdidi altındadır. Su kaynaklarının zaman ve konuma göre talep edilen miktar ve kalitede bulunmaması, mevcut su kaynaklarının ekonomik, çevresel ve sosyal faydalar içinde en verimli şekilde kullanımını gerektirmektedir.

Artan nüfusun yanı sıra iklim değişikliği, doğal afetler, su israfı, atıksular, altyapı eksikliği gibi nedenler su kıtlığını gündeme getirmiştir. Bazı tahminler, 2025 yılından itibaren 3 milyardan fazla insanın su kıtlığı ile yüz yüze geleceğini göstermektedir [1]. Bu nedenle bu yazıda hayati öneme sahip olan suyun doğadaki miktarı, dağılımı, kullanım alanları ve korunması gibi konulara değinilmiştir.

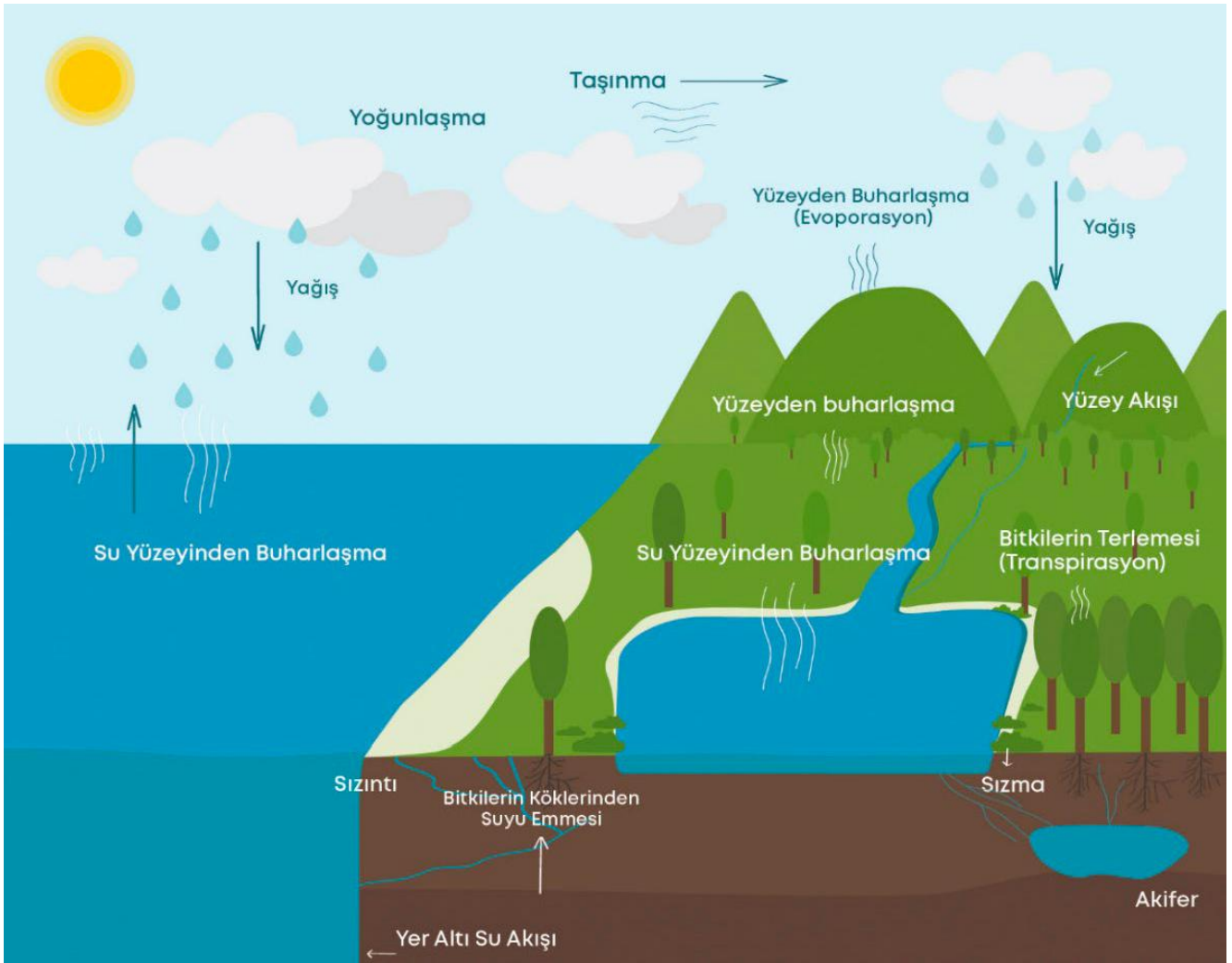
2.Doğada Su Döngüsü ve Su Miktarı

SU, doğada yer kabuğu ile atmosfer arasında devamlı hareket halindedir (Şekil 1). "Su döngüsü" ya da "hidrolojik döngü" denilen bu olay, suyun okyanus-denizlerden atmosfere, atmosfere yeryüzüne, yeniden okyanus-denizlere ulaşması şeklinde genel bir tur olup, bu döngünün bir başlangıcı veya sonu yoktur.

Su, nehirlerden okyanusa veya okyanustan atmosfere gibi bir rezervuardan diğerine, buharlaşma, yoğuşma, yağış, sızma, yüzey akışı ve yüzey altı akışının fiziksel süreçleriyle hareket eder. Bunu yaparken su, sıvı, katı (buz) ve buhar gibi farklı formlardan geçer. Su döngüsü aynı zamanda Dünya'da suyun nerelerde bulunduğunu ve nasıl hareket ettiğini de gösterir. Su, atmosferde, yerin yüzeyinde ve altında depolanır. Dolaşım, suyun deniz ve okyanuslarda çevrimini sağlarken su buharının atmosfere iletimini de sağlar. Su, atmosfer ve kara-deniz ara yüzeyinde buharlaşma, terleme ve yağış ile hareket eder. Kara yüzeyinde ise suyun hareketi kar erimesi, yüzey akışı ve akarsu akışı ile sağlanır. Suyun yeraltına hareketi, sızma ve yeraltısuyu beslemesi ile gerçekleşir. Yeraltısuyu, akiferler içerisinde hareket eder ve yüzeye ve/veya çevrime dönüşü ise doğal yollardan denize, nehirlere ve pınarlara deşarjı ile gerçekleşir. Su döngüsü, sıcaklık değişimlerine yol açan enerji değişimini içerir. Su buharlaştığında, çevresinden enerji alır ve çevreyi soğutur. Yoğunlaştığında, enerjiyi serbest bırakır ve çevreyi ısıtır. Bu ısı değişimleri iklimi etkiler. Döngünün buharlaşma aşaması suyu arındırır ve daha sonra toprağı tatlı su ile doldurur. Sıvı su ve buz akışı dünyadaki mineralleri taşır. Ayrıca, erozyon ve sedimantasyon gibi süreçlerle Dünya'nın jeolojik özelliklerinin yeniden şekillendirilmesinde rol oynar. Yeryüzündeki su kaynaklarını okyanuslar, denizler, göller ve yeraltı suları oluşturur.

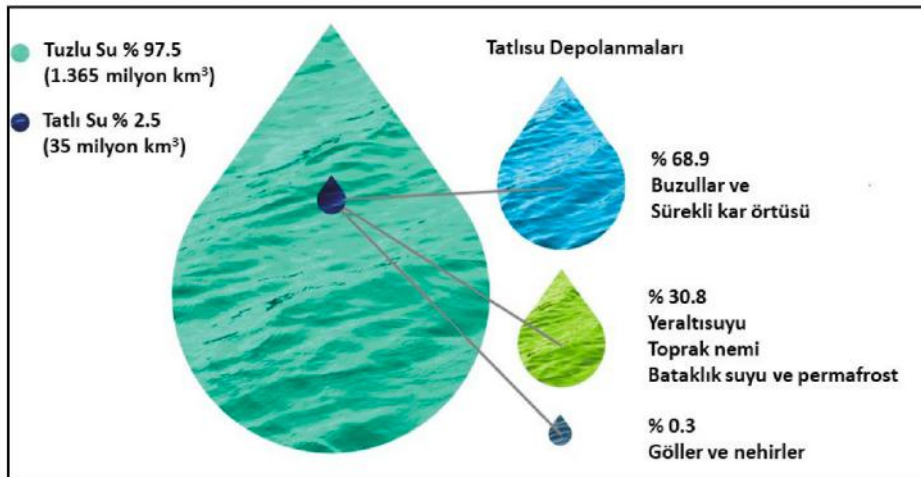
Dünya'daki su hareket eder, biçim değiştirir, bitkiler ve hayvanlar tarafından kullanılır, fakat gerçekte asla yok olmaz. Su döngüsü, yağış, buharlaşma-terleme (Evapotranspirasyon) ve akış (yer üstü ve yer altı akışları) olmak üzere üç temel aşamayı içerir (Şekil 1).

*Prof.Dr., KTÜ MF Jeoloji Müh. Bölümü

Şekil 1. Küresel su döngüsü (<https://sutema.org/kuresel-su-dongusu>)

Su döngüsünden geçmekte olanlardan çok daha fazla su "depodadır". Dünyadaki tüm suyun büyük çoğunluğunun depoları okyanuslardır. Hidrosferde mevcut toplam suyun % 97.5'i tuzlu su, %2.5'i ise tatlı sulardan oluşmaktadır (Şekil 2). Tatlı su depolanmalarının %68.9'u buzullar ve sürekli kar kütlelerini, %30.8'i yeraltısuyu, toprak nemi ve bataklık sularını, %0.3'ü ise göl ve nehirleri oluşturmaktadır (Şekil 2). Dünyadaki toplam su miktarının (1.386.000.000 km³), yaklaşık 1.338.000.000 km³'nün okyanuslarda depolandığı tahmin edilmektedir [2] (Tablo 1). Okyanusların su döngüsüne giren buharlaştırılmış suyun yaklaşık %90'ını sağladıkları belirtilmektedir [3].

Şekil 2. Dünyadaki su miktarları [20].

Tablo 1. Dünyada depolanan su hacimleri ve yüzdeleri [2]. Toplam Su Hacmi(km³)

	(km ³)	Su %'si	
Okyanuslar	1,338,000,000	96.5	--
Buzullar ve Sürekli Kar	24,364,000	1.76	69.6
Yeraltısuyu	23,400,000	1.69	--
Tatlı	10,530,000	0.76	30.1
Tuzlu	12,870,000	0.93	--
Toprak Nemi	16,500	0.0012	0.047
Donmuş toprak ve Permafrost	300,000	0.022	0.86
Göller	176,400	0.013	--
Tatlı	91,000	0.007	0.26
Tuzlu	85,400	0.006	--
Atmosfer	12,900	0.001	0.037
Bataklıklar	11,470	0.00083	0.033
Nehirler	2,120	0.00015	0.0061
Biyolojik su	1,120	0.0001	0.003

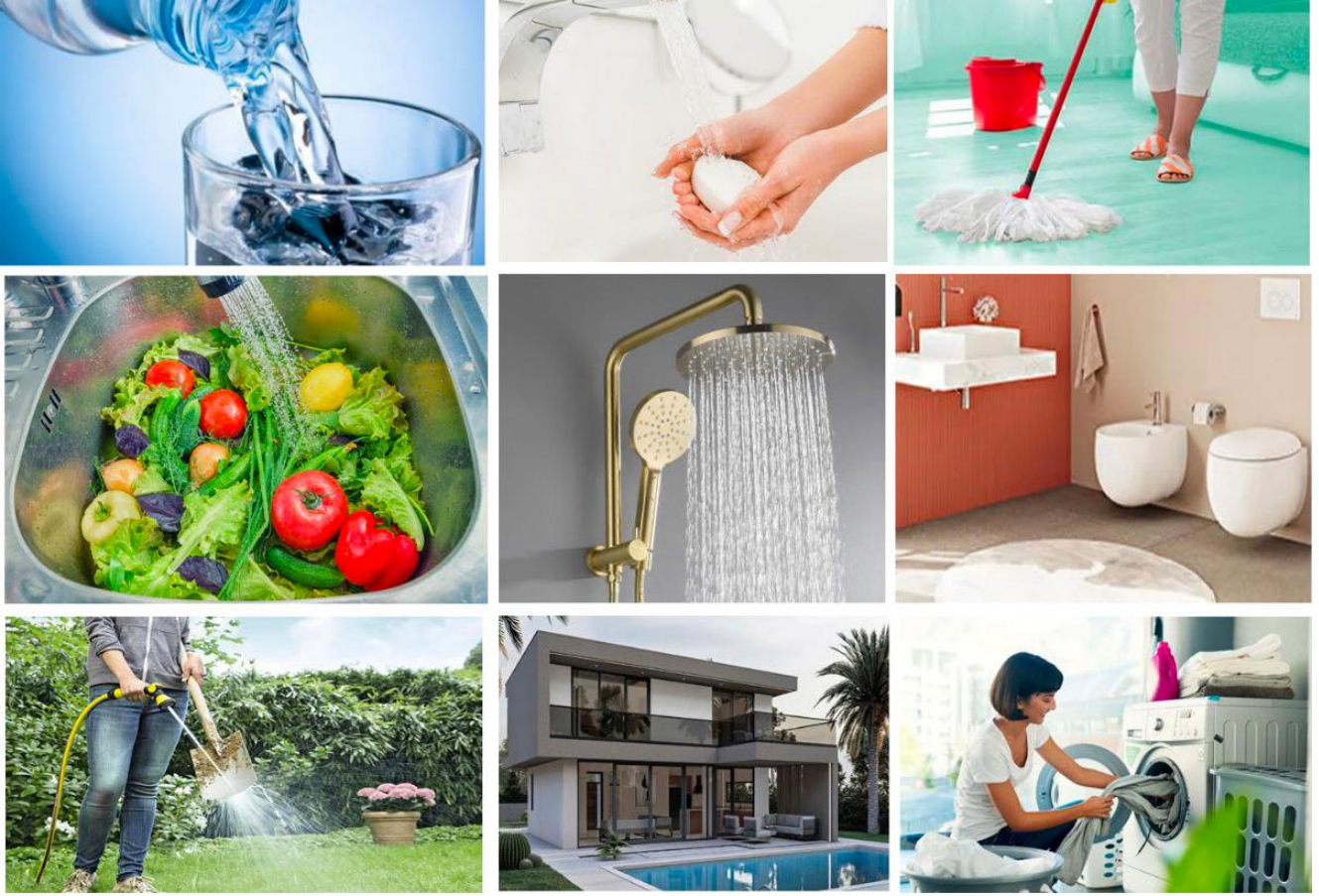
3. Suyun Kullanıldığı Alanlar

Su doğrudan ve dolaylı amaçlarla kullanılmaktadır. Doğrudan amaçlar arasında içmek ve yemek pişirmek, banyo yapmak yer alırken, dolaylı amaçlara örnek olarak ahşabın kağıt yapımında ve otomobiller için çelik üretiminde kullanılması verilebilir. Dünyadaki su kullanımının büyük kısmı tarım, sanayi ve elektrik üretimi içindir.

3.1. Eysel Su Kullanımı

Eysel su kullanımı, bir kamu su tedarikçisi tarafından hanelere sağlanan içilebilir ve içilemez suyu ve kendi kendine tedarik edilen suyu içerir. Kendi kendine sağlanan evsel su kullanımı ise genellikle kuyu gibi özel bir kaynaktan çekilir veya bir sarnıçta yağmur suyu olarak toplanır. Bu su kullanımı, konutlardaki iç ve dış mekan kullanımlarını ifade etmektedir ve içme, yiyecek hazırlama, banyo yapma, çamaşır ve bulaşık yıkama, tuvalet sifonunu çekme, çim ve bahçe sulama ve havuz bakımı gibi kullanımları içermektedir (Şekil 3).

Küresel ölçekte su kullanımının % 8'inin ev amaçlı olduğu tahmin edilmektedir [4]. Bunlara içme suyu, banyo yapma, yemek pişirme, sanitasyon ve bahçe işleri dahildir. Anında veya uzun vadede zarar verme riski olmaksızın tüketilebilecek veya kullanılabilir kadar yüksek kalitede olan suya genel olarak içme suyu denir. Çoğu gelişmiş ülkede, evlere, ticarete ve sanayiye sağlanan suyun tamamı içme suyu standardında olmasına rağmen çok küçük bir kısmı içerek tüketilmekte veya yiyecek hazırlamada kullanılmaktadır.

Şekil 3. Evsel su kullanım alanları

3.2. Tarımsal Uygulamalarda Su Kullanımı

Tarımsal su, nehirler ve akarsular gibi yüzey suyu, kuyular aracılığıyla yeraltı suyu, yağmur suyu ve şehir ve kırsal su gibi belediye su sistemlerinden alınan su, taze ürün yetiştirmek ve hayvancılığı sürdürmek için kullanılan sudur (Şekil 4). Pestisit ve gübre uygulamaları, mahsul soğutma (örneğin hafif sulama) ve don kontrolü için de kullanılan su da bu sınıfta yer alır. Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Araştırması'na (USGS) göre, sulama için kullanılan su, termoelektrik enerji hariç, dünyada çekilen tatlı su miktarının yaklaşık yüzde 65'ini oluşturmaktadır [5], [6]. Tarımsal su etkin ve güvenli kullanıldığında üretim ve ürün verimini olumlu yönde etkilenmektedir.

Uygulanan suyun azalması üretim ve verimin düşmesine neden olmaktadır. Tarımsal su kullanımını iyileştirmek ve optimum üretim ve verimi sürdürmek için su verimi düşürmeden su kullanım verimliliğini artıran yönetim stratejilerini gerekmektedir. Bu stratejiler su ve enerjinin korunmasına olanak tanır ve yetiştiricinin maliyetlerini azaltır [7].

Dünya çapında su kullanımının %69'unun sulama amaçlı olduğu ve sulamadan çekilenlerin %15-35'inin sürdürülemez olduğu tahmin edilmektedir [6]. Dünyanın bazı bölgelerinde herhangi bir mahsulün yetiştirilmesi için mutlaka sulama gerekli iken bazı bölgelerde ise daha karlı mahsullerin yetiştirilmesine olanak veya mahsul verimini arttırmak için sulamaya gerek duyulmaktadır. Bu nedenle mahsul verimi, su tüketimi, ekipman ve yapıların maliyeti arasında farklı dengeleyen sulama yöntemleri tercih edilmelidir. Karık ve yağmurlama sulama gibi sulama yöntemleri genellikle daha ucuzdur ancak suyun çoğu buharlaştığı, aktığı veya kök bölgesinin altına aktığı için genellikle daha az verimlidir.

(Şekil 4). Daha verimli olduğu düşünülen damlama veya damlama sulama, dalgalanma sulama ve yağmurlama sistemlerinin daha pahalı olmasına rağmen genellikle yüzey akışını, drenajı ve buharlaşmayı en aza indirme konusunda daha büyük potansiyelleri vardır. Su israfına neden olmayacak şekilde uygun koşullar, uygun sulama zamanlaması ve yönetimi yüksek verimlilik sağlamaktadır.

Şekil 4. Suyun tarımsal amaçlı kullanımı

3.3. Endüstriyel Amaçlı Su Kullanımı

“Endüstriyel su”, bir ürünün imalatı, işlenmesi, yıkanması, seyreltilmesi, soğutulması veya taşınması için kullanılan suyu ifade etmektedir [8]. Endüstriler, üretim sürecinde ya ürünlerini oluşturmak için ya da ürünlerini oluştururken kullanılan soğutma ekipmanları için su kullanırlar. Su endüstriyel olarak çoğunlukla petrol rafinerileri, kimyasal ürünler, gıda ve kağıt ürünleri üreten endüstriler tarafından kullanılmaktadır. Büyük miktarlarda su çoğunlukla gıda, kağıt ve kimyasal madde üretmek için kullanılmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Suyun endüstriyel amaçlı kullanımı

Dünya genelinde, yüksek gelirli ülkeler, sularının yüzde 59'unu endüstriyel amaçlar için kullanırken, düşük gelirli ülkeler, endüstriyel su kullanımı için daha düşük miktarlar kullanmaktadır [9]. Küresel ölçekte su kullanımının %22'sinin endüstriyel olduğu tahmin edilmektedir [10]. Başlıca endüstriyel kullanıcılar arasında suyu soğutma veya güç kaynağı olarak kullanan enerji santralleri (örn. hidroelektrik santraller), suyu kimyasal işlemlerde kullanan cevher ve petrol rafinerileri ve suyu solvent olarak kullanan üretim tesisleri bulunmaktadır [10]. Endüstriyel su kullanımının tüketime yönelik kısmı büyük farklılıklar göstermektedir ancak genel olarak tarımsal kullanıma göre daha düşüktür. Endüstriyel birçok uygulama için temiz suya ihtiyaç vardır.

3.4. Çevre- Ekosistem İçin Su Kullanımı

Çevresel su kullanımı da toplam su kullanımının çok küçük ama giderek artan bir yüzdesidir. Çevresel su kullanımı, yapaysulak alanları, yaban hayatı ortamı yaratmayı amaçlayan yapay gölleri, balık merdivenlerini ve balıkların üremesine yardımcı olacak şekilde zamanlanmış rezervuarlardan su salınımlarını içerir (Şekil 6). Çevresel kullanım tüketime yönelik değildir ancak belirli zamanlarda ve yerlerde diğer kullanıcılar için suyun kullanılabilirliğini azaltabilir.

Şekil 6. Çevre- Ekosistem su kullanımı

3.5. Rekreasyon Amaçlı Su Kullanımı

Eğlence amaçlı su kullanımını içeren bu kullanım genellikle toplam su kullanımının çok küçük bir bölümünü içerir. Eğlence amaçlı su kullanımı çoğunlukla rezervuarlara bağlıdır. Bir rezervuarın rekreasyon amacıyla olması gerekenden daha dolu tutulması halinde, tutulan su eğlence amaçlı kullanım olarak sınıflandırılabilir. Birkaç rezervuardan suyun salınması hem eğlence amaçlı bir kullanım hem de akarsu kayıklılığını geliştirmek için kullanılabilir. Balıkçılar, su kayağı yapanlar, doğa tutkunları ve yüzücüler eğlence amaçlı su kullanıcılarıdır (Şekil 7).

Eğlence amaçlı kullanım genellikle tüketim amaçlı değildir. Ancak özellikle kurak bölgelerde golf sahaları gibi alanlarda aşırı miktarda su kullanılması dikkate değerdir. Rekreasyonel kullanım, belirli zaman ve yerlerde diğer kullanıcılar için suyun kullanılabilirliğini azaltabilir. Örneğin, yaz sonunda tekneyle gezilebilmesi için rezervuarda tutulan su, ilkbahar ekim sezonunda çiftçilerin kullanımına sunulmamaktadır.

Rafting için salınan su, elektrik talebinin en yüksek olduğu dönemde hidroelektrik üretimi için kullanılamayabilir.

Şekil 6. Çevre- Ekosistem su kullanımı

4. Dünyada ve Türkiye’de Su Kullanım Miktarları

Küresel ölçekte tatlı su tüketimi her yıl 4,3 trilyon m³ olarak belirtilmiştir [11]. İnsani tüketime yönelik küresel su miktarı 6.217.438.741.710 tondur. Bu rakam hem doğrudan hem de dolaylı su tüketimini kapsamakta olup, insan faaliyetlerinin dünya su kaynakları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Tatlı su tüketiminin küresel dağılımı hem coğrafi eşitsizlikleri hem de nüfus büyüklüğünün su kullanımı üzerindeki etkisini yansıtan keskin bir tezat sunmaktadır. Mevcut en son verilere göre ilk yirmi arasında en az tatlı su tüketimine sahip ülkeler Kanada, Arjantin ve Peru’dur. Her ülke yılda yaklaşık 36 ila 39 milyar metreküp su kullanmaktadır. Buna karşılık Hindistan, Çin ve ABD, sırasıyla 761 milyar, 581,29 milyar ve 444,29 milyar metreküp su tüketim oranlarıyla en büyük tüketicileri oluştururlar [11].

2021 yılı verilerine göre Türkiye en fazla su tüketen ülkeler arasında 9. sırada yer alırken, Yeni Zelanda listede ilk sırada yer almaktadır. Yarı kurak ve kurak bir iklime sahip olan Ortadoğu bölgesinde yer alan Türkiye göreceli olarak bölgedeki diğer ülkelere göre daha fazla su kaynağına sahip olmasına rağmen, su zengini bir ülke değildir.

5. Su Kaynaklarını Tehdit Eden Faktörler

Suyu miktar ve kalite açısından tehdit eden başlıca etkenleri iklim değişikliği, kirlilik, aşırı yeraltısuyu çekimi ve habitat tahribatı - kentleşme oluşturmaktadır.

İklim değişikliği, küresel ısınmayı (küresel ortalama sıcaklıkta devam eden artışı) ve bunun Dünya’nın iklim sistemi üzerindeki etkilerini tanımlar. İklim değişikliği, yağış düzenini değiştirecek, kuraklık ve taşkınların sıklığını ve yoğunluğunu artıracaktır ve su sıcaklığında değişikliklere neden olabileceği için su kaynaklarını önemli ölçüde etkiler [12]. Bu etkiler su mevcudiyetinin azalmasına, su kalitesinin bozulmasına ve ekosistemlerin bozulmasına neden olabilir. İklim değişikliği aynı zamanda farklı kullanıcılar ve sektörler arasındaki su kaynakları rekabeti gibi mevcut su yönetimi sorunlarını da doğurmaktadır. İklim değişikliğinin etkilerinden birisi olan kuraklık, koşulların normalden daha kuru olduğu bir dönemdir. Kuraklık günler, aylar ya da yıllar sürebilir ve genellikle etkilenen bölgelerin ekosistemleri ve tarımı üzerinde büyük etkileri olur, yerel ekonomiye zarar verebilir.

Su kıtlığı, standart su talebini karşılayacak tatlı su kaynaklarının bulunmamasıdır. Fiziksel ve ekonomik su kıtlığı olmak üzere iki tür su kıtlığı vardır [13]. Fiziksel su kıtlığı, ekosistemlerin çalışması için gerekli olan su da dahil olmak üzere tüm talepleri karşılayacak yeterli suyun olmadığı durumdur. Ekonomik su kıtlığı, parayla ilgili nedenlerden dolayı nüfusun taleplerini karşılayacak yeterli su olmadığına ortaya çıkar. Su, insanların karşılayamayacağı kadar pahalı olabilir ve/veya kirliliğin temizlenmesi çok pahalı olabilir.

Su kirliliği, kimyasallar, atık malzemeler veya kirletici maddeler gibi zararlı maddelerin su kütlelerine girmesi ve su kalitesini bozması durumudur. Yaygın kirlilik kaynakları arasında endüstriyel atıklar, tarımsal akıntılar, kanalizasyon ve yağmur suyu akıntıları yer alır (Şekil 8). Kirletici maddeler su yaşamına zarar verebilir, ekosistemleri bozabilir ve içme, banyo yapma veya dinlenme amacıyla kirli suya bağımlı olan insanlar için sağlık riskleri oluşturabilir [14].

Şekil 8. Su kaynaklarının kirlenmesine neden olan bazı faaliyetler

Diğer kirlilik sorunları arasında hassas kıyı sularına aşırı azot bileşikleri deşarjı, iç yüzey sularında alg gelişimini artıran ve çözünmüş oksijen seviyelerini düşüren fosfor kirliliği ve tarımsal kirlilik yer alır. Önemli kabuklu deniz hayvanı yataklarının ve yüzülebilir plajların patojenler tarafından kirlenmesi bazı kıyı bölgelerinde bir endişe kaynağıdır [15].

Tarım, dünyadaki erişilebilir tatlı suyun %70'ini kullanmakta ancak bunun yaklaşık %60'ı, sızdıran sulama sistemleri, verimsiz uygulama yöntemleri ve yetiştirildikleri çevreye fazla susayan mahsullerin yetiştirilmesi nedeniyle israf edilmektedir. Tarımsal faaliyetler aynı zamanda hem gübreler hem de pestisitler yoluyla hem insanları hem de diğer türleri etkileyen önemli miktarda tatlı su kirliliği yaratmaktadır.

Ormansızlaşma, sulak alan drenajı ve kentleşme gibi **habitat tahribatları** suyun durumunda değişikliklere yol açmaktadır. Bu faaliyetler, sızma, buharlaşma ve besin döngüsü gibi su kalitesinin ve miktarının korunmasına yardımcı olan doğal süreçleri bozmaktadır. Habitat tahribatı aynı zamanda önemli habitatları ortadan kaldırarak, erozyonu artırarak ve su akış düzenini değiştirerek su ekosistemlerine de zarar vermektedir (Şekil 9).

Kentleşme aynı zamanda bir tür habitat tahribatıdır. Bitki örtüsünün yok olmasıyla birlikte artan birçok insan faaliyeti ve arazi kullanım uygulaması yeraltı suyunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Örneğin mezarlıklar bile yeraltı suyunu kirletebilir. Kentleşmenin bir etkisi de doğal akış yollarının değişmesi ve veya değiştirilmesidir. Geçirimsiz yüzeylerle (çatılar, otoparklar veya sokaklar) kaplanmış topraklar yağışın yeraltına süzülmesini engellemektedir. Böylece yağmur ve kar erimesinden kaynaklanan suyun büyük bir kısmı doğrudan akarsulara ulaşır ve hiçbir zaman yeraltı suyunu besleyemez. Kentlerdeki fazla insan yoğunluğu daha fazla gereksinimine dolayısıyla akiferlerin aşırı tüketilmesine ve akiferde su seviyesinin düşmesine neden olmaktadır. Kentlerde kanalizasyon arıtma tesisi atıklarının daha yüksek konsantrasyonları nedeniyle akış suyu kalitesi zarar görmekte, artan nüfusla birlikte sanayileşme ve çoğu potansiyel olarak yeraltı suyunu kirletebilecek endüstriyel faaliyetlerin miktarı ve çeşitliliği de artmaktadır. Hem endüstriyel tesislerdeki hem de benzin istasyonlarındaki sızıntı yapan depolama tanklarının yeraltı suyunu kirlittiği de rapor edilen diğer etkilerdir [16]. Kentleşme ayrıca yağmur suyunun, binalardan, kaldırımlardan, otoparklardan, çimlerden ve diğer kentsel alanlardan toplanarak kentsel akış oluşmasına neden olmaktadır.

Şekil 9. Su kaynaklarını tehdit eden habitat tahribatlarından bazıları

6. Su Kaynaklarının Miktar ve Kalite Açısından Korunması

Su kaynaklarının mevcut durumunu korumak için hem miktar hem de kalite açısından takip etmek ve gerekli önlemleri almak gerekir. Bu nedenle su kaynaklarının korunması için çeşitli planlamalar yapılmaktadır. İçme suyu kaynaklarını aşırı kullanıma ve kirlenmeye karşı korumak için yerel su kuruluşlarının yanı sıra bölgesel veya ulusal hükümet kurumları tarafından yürütülen bir planlama süreci yürütülür. Bu süreç, su kaynaklarının tanımlanmasını, bilinen ve potansiyel kirlenme tehditlerinin değerlendirilmesini, halkın bilgilendirilmesini ve kirliliğin ortadan kaldırılmasına yönelik adımları içerir. Göllere, nehirlere ve yeraltı sularına uygulanan bu süreçte her ülke yerüstü ve yeraltı suları için kendi yönetmeliklerini oluşturmuştur. Yerüstü suları için önleme, arıtma ve ekosistem onarımı olmak üzere genellikle koruma için üç temel strateji mevcuttur. Önleme, evsel, endüstriyel veya tarımsal kullanımdan kaynaklanan atıkların, kirlenici maddelerin veya arıtılmamış suyun boşaltılmaması; besinlerin su sistemlerine girmesini engellemek için tarımda su kullanımı ve uygulamaların optimize edilmesini gerektirir. Arıtma, kirli suyun deşarj edilmeden önce arıtılması; yağmur suyu yönetimi, akışın kirlenici su kütlelerine ulaşmasını önlemeyi gerektirir. Ekosistemlerin onarımı ise doğal rehabilitasyon süreçlerini etkinleştirmeyi ve desteklemeyi gerektirir.

Ülkemizde su kaynaklarının korunması amacıyla ilgili birimler tarafından yerüstü suları için 29797 no'lu "Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliği", Yeraltı sularının korunması için ise 29363 sayılı "Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik" oluşturmuşlardır. Su kullanımı ile ilgili çalışmalar bu yönetmelikler doğrultusunda yürütülmektedir.

7. Türkiye'nin Su Kaynaklarına Ait Sayısal Değerler

Ülkemiz 783.562 km² 'lik bir yüzey alanına sahip olup ılıman orta iklim kuşağında ve deniz seviyesinden ortalama 1.132 m yükseklikte yer almaktadır. Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre, ortalama yağış miktarı 574 mm, en yüksek yağış Doğu Karadeniz Bölgesi'nde (2.200- 2.400 mm/yıl), en düşük yağış ise İç Anadolu'nun orta kesimlerinde (200-400 mm/yıl) gözlenmektedir.

Artan nüfus, ekonomik büyümeye bağlı olarak sanayinin gelişmesi, yoğun tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gibi nedenler mevcut su kaynakları üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Ayrıca iklim değişikliğinin özellikle suyun hidrolojik çevrimine, mekânsal ve zamansal dağılımına etkisi gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bilindiği üzere ülkemiz genelinde yağış miktarı ve su kullanımları dengeli dağılmamakta olup özellikle yağışın düşük ve su kullanımlarının yoğun olduğu havzalarda su stresi yaşanmaktadır [1]. Bu havzalarda buharlaşma ile su kaybı da fazla olup yağışlar da bitkilerin su ihtiyacının yüksek olduğu yaz aylarında değil de kış aylarında görülmektedir.

Ülkemizin tüketilebilir yerüstü ve yeraltı su potansiyeli toplamı yıllık 112 milyar m³ 'tür. Ülkemizde, toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesinden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşlarının günümüz itibarıyla geliştirdikleri projeler sonucu çeşitli amaçlara yönelik yıllık su tüketimi, toplam su potansiyelinin %52'sine yani 57,44 milyar m³ 'e ulaşmıştır. Bu suyun 44,6 milyar m³ 'ü (%77,3) sulama, 13,1 milyar m³ 'ü (%22,7) ise içme-kullanma ve sanayi suyu ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmaktadır. Tüketilen suyun 40,68 milyar m³ 'ü (%70) yerüstü sularından, 17,03 milyar m³ 'ü (%30) ise yeraltı sularından sağlanmaktadır (Tablo 2).

Nüfusun su kaynakları üzerindeki baskısını ortaya koyabilmek için çeşitli indeksler kullanılmaktadır. Bu amaçla için yaygın olarak kullanılan Falkenmark Su Stresi İndeksi, ülkelerin toplam nüfusu ve toplam su kaynağı miktarını ilişkilendirerek, doğal sistemin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak, nüfusun su kaynakları üzerindeki baskısını işaret eden bir göstergedir. Bu indekste kişi başına asgari evsel su ihtiyacı günde 100 litre, tarım ve sanayi amaçlı su ihtiyacı ise günde 500-2000 l/gün olarak alınmıştır. **Eşik değer** ise kişi başına yılda **1700 m³** olarak belirlenmiştir. Bu indekse göre Türkiye'nin 2024 yılı nüfusu 85.664.944 kişi olup, kişi başına düşen yıllık su miktarı 1.307 m³ /kişi/yıldır. Falkenmark Su Stresi İndeksine göre Türkiye su stresi (su sıkıntısı) çeken bir ülke konumundadır.

Ülkemiz 25 Akarsu havzasına sahiptir. Havzalardaki su stresi durumu için 2021 yılı ve 2050 yılı için hesaplanmıştır. Çalışmalara göre günümüzde 3 havzamızda "mutlak su kıtlığı" yaşanırken 2050 yılında 5 havzamızda "mutlak su kıtlığı" yaşanacağı görülmektedir.

Tablo 2. Ülkemizde yağış, nüfus ve su potansiyeline ait genel bilgiler [1].

Ülkemiz Yüzölçümü	78 milyon ha
Yıllık Toplam Yağış Miktarı	450 milyar m ³
Yıllık Ortalama Alansal Yağış Miktarı	574 mm
Yıllık Ortalama Yüzey Akış Miktarı (Doğal Akım)	185 milyar m ³
Yıllık Kullanılabilir Yerüstü Suyu Miktarı	94 milyar m ³
Yeraltı Suyu Emniyetli Rezerv Miktarı	18 milyar m ³
Yıllık Toplam Kullanılabilir Su Miktarı	112 milyar m ³
Ülkemiz Nüfusu (2024)	85,664 milyon
Kişi Başına Düşen Yıllık Su Miktarı	1.307 m ³

8. Sonuç ve Değerlendirme

Dünya genelinde mevcut su miktarı sabittir ve bunun büyük çoğunluğu tuzludur. Tatlı sular toplam suyun sadece %2.5'i kadardır. Bunun da büyük kısmı buzullardadır ve günümüz şartlarında kullanılabilir tatlı su miktarı oldukça azdır. Giderek artan Dünya nüfusunun su gereksinimini karşılayabilmek için mevcut olan su miktarının daha faydalı kullanılması bir zorunluluktur. Çünkü nüfus artışı, artan su kullanımıyla birlikte, kişi başına düşen su miktarını ciddi şekilde azaltacağı gibi aynı zamanda tüm küresel ekosistemdeki biyolojik çeşitlilik üzerinde de stres yaratacaktır.

Dünyadaki içilebilir su kaynakları; düzensiz kentleşme, aşırı nüfus artışı, su kirliliği, su israfı, sera gazlarının artışı ve aşırı sanayileşmenin etkisiyle giderek daha fazla zarar görmekte ve zaman içerisinde azalmaktadır. Az miktarda olan kullanılabilir ve içilebilir su kaynaklarının kirlenmesi, yanlış tarım uygulamaları, su israfı, iklim değişiklikleri, kontrolsüz pestisit kullanımı, su konusunda yeterince bilgi sahibi olmama ve bilinçsiz tüketim gibi nedenler çok yakın zamanda yaşam kaynağımız olan sudan mahrum kalmamıza neden olabilir.

Gerek bireysel gerekse toplumsal yaşantımızda susuz bir hayatın olamayacağı bilinci ile hareket etmeli, yapacağımız her türlü faaliyeti su kaynaklarına etkisini düşünerek gerçekleştirmeliyiz.

Kaynaklar

- [1] T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 1. Su Şurası. <https://susurasi.gov.tr/Sayfa/Detay/1497>, erişim tarihi 1 Mayıs, 2025
- [2] Shiklomanov, I.A, chapter "World fresh water resources" in Peter H. Gleick (editor), 1993, Water in Crisis: A Guide to the World's Fresh Water Resources (Oxford University Press, New York).[3]. Washington University in St. Louis (2020). "Meteorite study suggests Earth may have been wet since it formed - Enstatite chondrite meteorites, once considered 'dry,' contain enough water to fill the oceans -- and then some". EurekAlert!. <https://www.sciencedaily.com/releases/2020/08/200827141334.htm>. Erişim tarihi 9 Mart, 2025
- [4]. Commission for Environmental Cooperation. North American Environmental Atlas: Water Use in the U.S. http://nationalatlas.gov/articles/water/a_wateruse.
- [5]. U.S. Geological Survey. Estimated Use of Water in the US in 2000. Available at <http://pubs.usgs.gov/circ/2004/circ1268/htdocs/text-ir.html>External
- [6]. Environmental Protection Agency. Protecting Water Quality from Agricultural Runoff: Clean Water is Everybody's Business. Nonpoint Source Control Branch, 2005.
- [7]. California Department of Water Resources. Agricultural Use Program: California's Irrigated Agriculture. Available at <http://www.owue.water.ca.gov/agdev/External>.
- [8]. U.S. Geological Survey. Industrial Water Use. <https://www.usgs.gov/> Erişim tarihi 5 Mart, 2025
- [9]. Commission for Environmental Cooperation. North American Environmental Atlas: Water Use in the U.S. http://nationalatlas.gov/articles/water/a_wateruse.
- [10] "WBCSD Water Facts & Trends", <http://www.wbcd.org/includes/getTarget.asp?type=d&id=MTYyNTA>.
- [11]. Water Consumption Statistics (<https://irrigreen.com/pages/water-consumption-statistics>)
- [12]. Wikipedia, (https://en.wikipedia.org/wiki/Climate_change). Erişim tarihi 9 Mayıs, 2025
- [13]. WHO-UNICEF (2010) "Coping with water scarcity, an action framework for agriculture and food security"FAO water reports no. 38, 2008.6. "Progress on Sanitation and Drinking Water Report", WHO-UNICEF.
- [14]. EPA, US Environmental Protection Agency, Septic Systems and Drinking Water (<https://www.epa.gov/septic/septic-system-impacts-water-sources>.) Erişim tarihi 9 Mart, 2025
- [15]. Groundwater contamination from septic tanks. <https://www.ec.gc.ca/eau-water/default.asp?lang=En&n=46A7FB7B2-1> Erişim tarihi 29 Nisan, 2025
- [16]. West Virginia Conservation Agency, <https://www.wvca.us/envirothon/a15.cfm>.

Trabzon'un Doğal Hazinesi AĞAÇBAŞI YAYLA TURBALIĞI (KÖPRÜBAŞI/TRABZON)

Fatma HOŞ ÇEBİ*

1.Giriş

Turbalık ve turba bataklığı, Trabzon'un Sürmene ilçesinin yaklaşık 35 km güneyinde 2000 m rakımlı Ağaçaşbaşı Yaylasında yer almaktadır. Köprübaşı ilçesine bağlı olan bu yayla ilçenin güneybatısında olup, ilçeye uzaklığı yaklaşık 21 km kadardır (Şekil-1). Turba bataklığı, Türkiye'de bulunan turbalıklar arasında coğrafik olarak en yüksek turbalık alan olmasının yanı sıra, dünyada sayılı yüksek rakımlı turbalıklar arasında da yer almaktadır. Ağaçaşbaşı Yayla turbalığı içerdiği flora ve fauna bakımından bulunduğu ortamın ve ekosistemin geçmişini saklayan bir arşiv gibidir. Ancak, çok önemli olan bu ekosistem, çevresel koşullar ve insan kaynaklı olarak sürekli tahrip edilmiş ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Uzun yıllar bu yörede yaylacılık yapan insanlar turba bataklığını sökerek ve kurutarak yakacak olarak kullanmışlardır. Ayrıca turbalar hem çiçek toprağı ve hem de tarım toprağı olarak kullanmak amacıyla sökülmüşlerdir. Bu doğal oluşumun daha çok tahrip edilmesini önlemek için başta Trabzon Doğa ve Tarihi Koruma Derneğı, Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ve bilim insanları olmak üzere koruma amaçlı projeler hazırlayarak konuyu kamuoyuna taşımışlardır. Bu çalışmaların ışığında, Resmi Gazetede yayınlanan 25 Haziran 2019 tarih ve 1158 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı gereğince "Köprübaşı Ağaçaşbaşı Yayla Turbalığı"nın 50 hektarlık alanı "Doğal Sit Alanı" kapsamına alınmış ve "Kesin Korunacak Hassas Alan" olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

Şekil-1 Ağaçaşbaşı Yayla turbalığının konum haritası

*Doç.Dr., KTÜ MF Jeoloji Müh. Bölümü

Bataklığın bulunduğu bölge ve yaylalar aynı zamanda tarihi kervan yolları üzerinde bulunmakta ve Karadeniz'i Sürmene-Bayburt üzerinden Doğu Anadolu'ya bağlamaktadır. Geçmişte kullanılan yaya yollarının yerini araba yolları, kervanların yerini de motorlu taşıtlar almıştır (Şekil-2).

Şekil-2 Tarihi kervan yolu ve Ağaçaşbaşı Yayla otantik yayla evleri

Turba Bataklıklarının Doğal Özellikleri

Turbalar ve turbalıklar, bataklık alanlarda, durgun sularda, bitkisel materyalin bol olduğu ve oksijenden korunduğu durumlarda gelişirler. %51-60 oranında C içeren kahve ve siyah renkli organik maddelerden ve bitkisel kalıntılardan oluşan turbalar, kömürleşme sürecinin başlangıç aşamasıdır. Oksijensiz ortam şartlarının hüküm sürdüğü turbalıklar, içerisine giren organik maddeleri bozunmadan koruyarak saklarlar ve bu yüzden de doğa ve iklim tarihi arşivi niteliğinde olan benzersiz ekosistemler olarak bilinirler (Şekil-3). Ayrıca turbalıklar dünyanın karasal alanının sadece %3'ünü kaplamalarına rağmen, atmosferdeki karbondioksit olarak bulunan karbonun yarısını tutarlar. Yıllık 150-250 milyon ton CO₂ turbalıklarda depolanır. Turbalıklar atmosferik karbondioksiti tutarak küresel radyasyon dengesi üstünde soğutma etkisi gösterirler. Bu yüzden günümüzde yapay turbalık oluşturma çalışmaları mevcuttur. Tahrip edildiklerinde ise tam tersine sera gazlarının %30 oranında artmasını sağlayarak küresel ısınmaya katkı sunarlar.

Şekil-3 Ağaçaşbaşı Yayla turba bataklığı ve doğal bitkileri

Ağaçbaşı Yaylası, kuzeydoğu Anadolu'da Soğanlı Dağlarının güneyinde 2000 m'de, iki su havzası arasında bir platoda bulunmaktadır. Yayla, meteorolojik verilere göre her yıl ortalama 1500-2000 mm'nin üzerinde yağış alan ve çok yüksek bir nemin hakim olduğu sisli bir alandır. Turba bataklığı ve çevre bölgelerin temeli volkanik, volkani-klastik ve granitik kayalardan oluşmaktadır. Ağaçbaşı Yayla turba oluşumları, doğrudan doğruya granitik temel üzerinde gelişmiştir. Bu temeli oluşturan kayalarda tektonik hareketlere bağlı olarak kırık sistemleri gelişmiş ve muhtemelen buna Holosen (yaklaşık 8-12 bin yıl önce) dönemi buzul aşındırması da eşlik ederek çukur alanlar oluşmuştur. Buzul döneminin sona ermesinden ve iklimin yumuşamasından sonra bu alanlarda bataklık ortamlar gelişmiş olmalıdır.

Turbalık alanda güncel olarak sazlık, otsu ve yosunsu bitkiler gözlenmesine karşın, arazi gözlemlerine dayanılarak yapılan analizlerde, turbalığın geçmişte ağaç ve yüksek bitki kökenli ladin, kestane, kayın, sarıçam, köknar, kızılbaş, karaağaç gibi türlerin polenlerine rastlanmış ve odunsu organik materyalden oluştuğu görülmüştür. Bölge orman üst sınırının çok üzerinde olmasına rağmen geçmişte bu bataklıktan birçok ağaç çıkarıldığı bilinmektedir. Orman üst sınırının bütün Doğu Karadeniz'de olduğu gibi, 1800 m rakımlara inmesi muhtemelen insan etkisiyle oluşmuştur.

Yapılan araştırmalara göre Ağaçbaşı Yayla turbalarının alg ve yüksek bitki kökenli organik materyalin, asidik, oksik ve yarı oksik ortam şartlarında, karasal veya gölsel bataklıklarda çökmesi ile oluştuğu ve güncel olarak da sazlık ve yosun bataklığı şeklinde oluşumuna devam ettiği anlaşılmaktadır. Ağaçbaşı Yayla Turbalığı'nda turba kalınlıkları yer yer 50-250 cm aralığında değişmektedir (Şekil-4).

Şekil-4 Ağaçbaşı Yayla turbasının doğal ve kesilmiş durumu

Yaklaşık 8-12 bin yıl yaşında olan turbalık, son buzul çağından sonra oluşmuş ve tek besin maddesi yağmur ve kar sularıdır. Turbalık yüzeyinde herhangi bir akarsu ya da mineral topraklardan gelen besince zengin yer altı suları yoktur. Sadece kar ve yağmur suyu ile oluştuğu ve beslendiği için de ombrotrofik turbalık sınıfındadır. Granitik kayalardan oluşan geçirimsiz bir temelin varlığı, ortamda biriken suyu korumuş ve bataklık ortamının gelişmesine katkı vermiştir.

Bu tür yüksek rakım turbalıkları asidik özellikli, su tutma kapasitesi ağırlıklarının neredeyse 8-10 katı olup, %95 oranında organik madde içerirler. Ağaçbaşı Yayla Turbalarının rezervi yaklaşık 91 bin ton civarında hesaplanmıştır. Turbaların üst ısı değeri de oldukça yüksek olup 4235 kcal/kg ile neredeyse ülkemizdeki çoğu linyitlerin kalorisinden (2000-3000 kcal/kg) yüksektir. Bu nedenle de turbalık ısınma amaçlı tahrip edilmiş, kesilen turbalar kurutulup yakılmış ve yayla evlerinde yıllarca kullanılmıştır.

Sonuçlar

Ağaçbaşı Turbalığı ülkemizin en yüksek rakımlı turbalığı olmasının yanı sıra, dünyanın da nadir bulunan yüksek turbalıkları arasında yer almaktadır. Yaklaşık 8-10 bin yıllık geçmişi olan turbalık, ekolojik özellikleri nedeniyle koruma altına alınan doğal bir hazine olmasına rağmen, istenilen düzeyde maalesef koruma sağlanamamakta ve tahribata uğramaktadır. Burada en önemli görev yörede yaşayan insanlara düşmekte olup, bu da insanlarda koruma bilincinin geliştirilmesine bağlıdır.

Turba bataklığı yer tarihinin yaklaşık 8-12 bin yıllık bir arşivi olarak iklimsel değişiklikler, bitkiler, canlılar ve ortam koşulları hakkında bize çok değerli bilgiler vermektedir. Eğer böyle bir doğal hazine kaybedilirse, geri dönüşü asla mümkün olmayacak hem doğa ve hem de insanlık kaybedecektir.

Kaynaklar

- Aytuğ, B., Merev, N., Edis, G., (1975), Sürmene-Ağaçbaşı Dolayları Ladin Ormanının Tarihi ve Geleceği. TÜBİTAK Tarım ve Ormanlık Araştırma Grubu, Seri No: 39, Ankara.
- Erüz, C., (2023), Doğu Karadeniz Dağlarının Doğal Mirasları: Ağaçbaşı, Barma ve Ylantaş Yüksek Rakım Turbalıkları, Trabzon, Türkiye, Anadolu Çev. ve Hay. Dergisi, 8(3), 388-393.
- Erüz, C., Kandemir, R., Bozkır, İ., (2016), Trabzon-Sürmene Ağaçbaşı Turba Bataklıkları, 68. Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildiri Özleri, s.224-225, Ankara.
- Hoş-Çebi, F., Korkmaz, S., (2012), Ağaçbaşı Yayla (Trabzon-Sürmene) Turbalığı'nın Organik Jeokimyasal Özellikleri ve Çökeltme Ortamı/K-Türkiye, KTÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Sonuç Raporu (Proje Kod No: 2008.112.005.11), 36 s., Trabzon.
- Hoş-Çebi, F., Korkmaz, S., (2015), Organic Geochemistry of Ağaçbaşı Yayla Peat Deposits, Köprübaşı/Trabzon, NE Turkey, Int. Journal of Coal Geology, 146, 155-165.
- Joosten, H., Çolak, A.H., (2011), Karbon Deposu Olarak Turbalıklar ve İklim Değişikliği, Turbalıklar (Mire/Peatland-Moore), 8.Bölüm, s. 279-297, Batı Karadeniz Ormanlık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Çeşitli Yayınlar Serisi No:7, 471s., Bolu.
- Yılmaz, B.S., Gülibrahimoğlu, İ., Konak, O., Yaprak, S., Köse, Z., (1977), Trabzon İlinin Çevre Düzenlemesi ve Doğal Kaynakları, MTA Rapor No: 9997, Ankara.

BABALAR GÜNÜNE DAİR

15 HAZİRAN
BABALAR GÜNÜ

Kutlu Olsun

BABA

Şinasi HAZNEDAR*

Şinasi Haznedar*

Seni hep "huzurlu bir uykudaymışın" gibi düşünüyör,
Sanki "epeyi domanciyu, moda emoselit (epey uyudum, niye kaldırmadınız)" diyerek yerinden doğrulacağını ve aramıza katılacağını sanıyoruz..
12 yıl olmuş!
12 yıldır hiçbirimizin telefon ekranında adını göremiyoruz.
12 yıldır "çocuklar nasıl?" diye bize soran yok..
Ülkede yaşanan her kaygı verici durum sonrası "güli ne olacak şimdi?" diye kaygısını,
Her kar, kış, boranda "kendinize dikkat edin, ince giyinmeyin!" diye sevgisini,
Her küçük sarsıntıda Kandilli'den önce "bişeyiniz yok ya?" diye ahvalimizi merak eden, sevdiğini gösteren o insan hayatımızda 12 yıldır eksik!
Bize emanet ettiği annemiz de yok artık!
Eksikliđimizi birbirimize sarılıp sizinleyken yaşadığımız asr-ı saadet dönemlerimizi yadetmekle mutlu oluyor, minnet ve şükranla büyüklüğünüzü yad ediyor, yaşantınızdan gördüklerimizi kendimize örnek alarak size layık olmaya çalışıyoruz.
Gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki baba, bıraktığın her şeyin hiç aksamadan, eksilmeden artarak devam ettiğini, gözün gibi baktığın ve üstünde yürürken incinmesinden korktuğun dişinle tırnağınla bu hale getirdiğin toprakların, senin eksikliğini özellikle de Hakan sayesinde hiç hissetmiyor baba!

Sadece bu kadar değil;

O kadar çok seni bilen, fotoğraflarından tanıyan ama seni görmemiş torunların var ki?

Adaşın bile var baba!

Onur'un oğlu.

Ziya Kaan!

Terminatör!

Birbirinizi tanısanız eminim onun yaşına döner neler yapardınız!

Deniz var mesela...

Leyloş var.

Can var İzmir'de...

Senin çocuk diye bıraktıklarının artık çocukları var baba!

Özlem var İzmir'de...

Çiğdem, zaman bulduğunda Rize'de...

Selma ve Adalet çok iyiler.

Selma yılın dörtte üçü yurt dışında.

Canay üniversiteyi bitirdi.

Önder üniversiteyi bitirdi, evlendi..

Burak ve Başar özgür takılıyorlar.

Başar Amerika'da.

Okuyor..

Onur Rusya'da...

Burak hem mimarlık ofisini yönetiyor hem de dr. mimar olarak üniversitede derse giriyor.

Sana emsal artık Hüsniye Yengemiz var.

Köye her gidişimde her gün her akşam seni, annemi, eski günleri konuşuyoruz.

Yengem ayaklı tarih.

Müthiş bir hafıza.

Maşallah ve Allah uzun ömür versin.

* Yazar

Dedim ya baba çocukların hepsi seni tanıyor!
Büyüyünce sevgilerini bu büyük ailenin varlık nedeni olan sana, anneme bayrağı bizden onlar alıp gösterecekler.
Böyleyiz baba.
Eksik ama sizlerin sevgisiyle dolu...
Eksik ama sizleri unutmayan...
Eksik ama sizlerle iftihar eden...
İyi ki ailemiz oldunuz!
Siz olmasaydınız bizler olmazdık!
Sizi sevmekten başka işimiz gücümüz de yok baba.
Güzel yanaklarından ve ellerinden öpüyorum..
Annem ve amcam sana emanet biliyorsun.

GEZİ / GEZGİN

ATINA'DA BİR AMERİKAN DÜĞÜNÜ

Tevfik KÜÇÜKÖMEROĞLU*

Mühendislik; insanlık yararına bir şeyler tasarlayıp, üretmeyi amaçlamaktadır. Tasarım, kişinin aldığı eğitim altyapısını kullanarak hayal gücünün sınırlarında belirlenen bir problemi çözmek veya bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, işlevsel ve teknik unsurları dikkate alarak, özgün bir ürün, sistem veya süreci ortaya koymak olarak tanımlanabilir. Ortaya konan bir tasarımın somut ürüne dönüştürülebilmesi ise sahip olunan (erişilebilecek) malzeme ile sınırlanır. Dolayısıyla, tasarımın başarısı gerekli özelliklere sahip malzeme ile mümkün olabilecektir.

Meslek lisesi eğitimim, akademik, hayatımdaki çalışmalarda daha somut düşünebilmemi sağlamıştır. Sahip olduğum bu alt yapı her zaman kendimi makine mühendisliğine karşı daha yakın hissettirmiştir. Amerika'da lisansüstü eğitimi almaya giden yeğenim, lisansüstü eğitimi sonrasında bir süre Amerika'da mühendis olarak çalıştı. Yeğenimin iş yerinde en iyi anlaştığı arkadaşlarından biri Amerikalı Douglas Durden'di. Douglas ile Amerika'ya yerleşmiş Taylandlı bir ailenin kızı olan Chansone ile evlenip Lauren ve Viktoria adlarında iki kız çocuğuna sahip olmuşlardı.

Yeğenim ile Douglas arasındaki arkadaşlık ilerledi ve aile seviyesinde çok yakın ilişkide oldular. Bu sıcak, samimi ilişki yeğenim Türkiye'ye döndükten sonra da devam etti. Türkiye'ye davet edildiklerinde hiç tereddüt etmeden kabul edip 2011 yılında kızlarıyla birlikte Trabzon'a geldiler.

Dört kişilik bu aileyi Trabzon'da evimizde bir hafta süreyle ağırladık. Türkiye'ye ilk kez geldiklerinden, Türk misafirperverliğimizi göstermek gerektiğini düşünerek, Antalya'da kısa bir tatil ve sonrasında İstanbul'da da bir süre birlikte gezip, zaman geçirdik. Bu kısa birlikteliğimizde Amerikalı aile hakkında ilginç birkaç deneyimimiz oldu. Bunlardan biri gerek Trabzon'da gerekse Antalya ve İstanbul'da rastladığımız tanıdıklarımı görünce (ki Türkiye ortalamasının oldukça altında) "Amerika'ya gelsen orada da benden daha çok insan tanırın" diye hayretini belirtti. Buradan, nedenini tam anlayamadığım şekilde, Amerika'da oldukça sınırlı bir sosyal çevreye sahip oldukları kanısına vardım.

*Prof. Dr. KTÜ Makina Mühendisliği Fakültesi

Bir diğerk gözlemim ise ülkelerine uğurlamak için havalimanına gittiğimizde gözlemlerim. Aile ve çocukların dönüş uçakları birbirlerinden farklı idi. Çocuklar, anne ve babalarından yaklaşık iki saat önce uçtular. Genel olarak Amerika gibi ülkelerdeki ailelerin çocuklarını sosyal ve ekonomik açıdan özgür yetiştirmek amacıyla aile ilişkilerini daha zayıf tuttukları gibi yanlış bir önyargı var. Havalimanında uçuş zamanını beklerken, farklı masalarda oturuyorken çocuklarımız serbestçe dolaşmaktaydı. İlgisiz gibi algılanan baba gözünü bir an olsun çocuklar üzerinden ayırmayıp, çocukları güvenli bölgede gözden kayboluncaya kadar, onları göz hapsinde tutmaktaydı.

Aile Türkiye'den ayrılmadan bizi Amerika'ya davet ettiler. Biz de iki yıl sonra, İngilizce tecrübesini artırması amacıyla, kızımızı 2013 yılında üç aylık bir dönemliğine Amerika-New York'a gönderdik. Florida'da yaşayan bu aile kızımızı New York'ta karşılayıp, bir hafta ağırladıktan sonra dil kursunun yurduna yerleştirdi. Bu karşılama bizim asla beklemediğimiz bir ilgi idi.

Geçen süre içerisinde ilişkimiz ailece devam etti. Ailenin büyük kızı Lauren Yunan asıllı bir delikanlı ile yaklaşık 14 yıl süren beraberliğinin sonunda 2024 yılı yazında evlenme kararı aldılar. Aile bu düğün töreninde bizi de aralarında görmek istediklerini belirttikleri davetlerine, biz de duyarlılık göstererek katıldık.

Evet, yaklaşık 350 yıl Osmanlı yönetiminde kalmış olması nedeniyle Atina'da oldukça fazla Türk izi olduğunu öğrendik. Bu izlerin çoğunun yıkılmış veya silinmiş olmasına rağmen bazılarının kısmen dönüşüme uğratılmış halleriyle günümüzde de tüm ihtişamlarıyla ayakta kalabildiklerini görebildik. Örneğin; günümüzde müze olarak kullanılmakta olan Mustafa Ağa Tzistarakis Camisi ile Fatih Camisi ve Rüzgâr Kuleleri Hamamı'dır. Şehirdeki bazı yapıların da Osmanlı izlerini taşımakta olduğu gözümüzden kaçmadı.

Şehirdeki trafik yapısı, ülkemizdekine tümüyle benzer olmakla birlikte, sürücü ve yayaların trafik kurallarına daha fazla dikkat ediyor olması da bizim için önemliydi.

Damadın 1. dereceden ailesi Amerika'da yaşamaktaydı. Ancak anavatanları olan Yunanistan ile bağlarını ve akrabalar ile ilişkilerini hiç koparmamışlar. Bu nedenle düğün için Atina'yı seçmişler. Gelin olan Lauren Amerika'da organizasyon işi yapmaktaydı. Bu konudaki bilgi birikimini kendi düğününde de tam olarak gösterdi. Düğün hazırlıkları için yıl içerisinde 4 kez New York'tan Atina'ya gelerek üç gün sürecek bu düğünü organize etmiş. Düğün törenindeki felsefe, Türkiye'deki düğün felsefesiyle oldukça benzerlikler taşımaktaydı. Düğüne Amerika'dan yaklaşık 100 kişi katıldı, Türkiye'den ise sadece biz ve Yunanistan'dan da damadın akrabaları katıldı. Toplam katılım 150-160 kişi kadardı.

üğün töreninin ilk gününde (Atina'ya gittiğimiz ilk gün) tüm davetlileri kapsayan bir tanışma yemeği verildi. Bu yemek için davetlileri şehir merkezinde toplayıp, otobüslerle şehrin yaklaşık 20-30 km dışındaki büyük bir at çiftliğine götürdüler. Bu çiftlikte, giriş bölümünden sonra gelinen, atların eğitildiği alanların arasında yer alan yaklaşık 3 dönümlük bir bahçede yerel müzik eşliğinde, davetlilerin tanışıp, kaynaşması için bir buçuk saat süren bir kokteyl verildi. Kokteylin ardından, kokteyl alanına 100 metre mesafeye, üzüm tarlalarının arasında bulunan zeytin ağaçları altında hazırlanmış oldukça uzun bir masaya yemek için götürüldük. Yemek masasında dikkat çekici ilk şey masanın dekorasyonuydu. Masa, Akdeniz ve Yunan esintileri taşıyan mavi renk ağırlıklı düzenlenmişti. Masadaki süslemeler, sebze, meyve, ekmek ve kurabiye türünden gerçek ürünler ile donatılmıştı. Sorduğumuzda, bu ürünlerin düğün için bir kısmının Yunanistan'dan alınmış olduğu, egzotik ürünlerden oluşan kısmının ise Tayland'dan getirilmiş olduğunu ifade ettiler. Masada sadece kuş sütü eksikti desek çok abartı olmayacaktır. Hazırlanan bu masanın yanında dans alanı olarak oldukça büyük bir platform kurulmuştu. Bu platformda çeşitli sunum stantlarının yanında kenar kısımlarda dinlenmek veya sahneyi seyredebilmek için bolca koltuk yerleştirilmişti. Yemek sırasında eğlencenin pik yaptığı bir sırada damat, tekerlekli sandalyede oturan babaannesini piste getirerek, gelin ve kendi kardeşi ile içten olduğu belirgin şekilde anlaşılan saygı ve sevgiyle, etrafında dans edip, oynadılar. Bu anlar düğün için Atina'nın seçilme sebebinin karakteristik göstergesiydi. Gece yarısından yaklaşık bir saat sonra bitirilen yemekten otellerimize götürmek için otobüslere binerken herkese ambalaj olarak eşarbin kullandığı yöresel kurabiye ve yiyecekler dağıtıldı.

Ertesi gün anne ve baba, bizi de dâhil ettikleri en yakın arkadaşları ile öğle yemeğine götürdü. Bu yemeğin ardından, tüm davetliler için tümüyle kiralanmış, Akropolis manzaralı bir açık hava sinemasında klasik bir aşk filmi izlettirdiler.

Üçüncü gün öğlenden sonra kilisedeki nikâh töreni ile başladı. Tören için Atina'nın en görkemli olduğunu sandığım kilisesinde (Turistlik gezilere kapalı idi) yapıldı. Tören tüm ruhani duyguları uyuracak şekilde ilahilerle başladı ve bu ilahiler eşliğinde her iki tarafın birinci dereceden yakınları ve arkadaşları kiliseye ayrı ayrı girerek yerlerini aldılar. Nikâh rahiplerin yönetiminde, ihtişamlı bir şekilde tamamlandı. Gelin ve damat kiliseyi terk edip merdiven basamaklarının önünde onları bekleyen 1965 model beyaz Mercedes gelin arabasına giderken, davetlilerin sevgi dolu alkışlarıyla, başlarına refah ve bereket için pirinç serptikleri hoş bir mizansen oluştu.

Kilisedeki bu törenin ardından tüm davetliler otobüsler ve özel arabalarla düğünün yapılacağı mekâna götürüldü. Düğün için gelinen mekânın bir gün önce, fırsat bulduğum kısa bir zaman dilimi içinde, müze olarak gezmeye çalıştığım, muhteşem görünümlü "Zappeion Megaron" binası olduğunu gördüm. Yemek masaları, binanın merkezinde yer alan oldukça büyük, üstü açık dairesel bir alana dairesel şekilde yerleştirilmişti. Yemekten önce bu alandan büyük bir kapı ile geçilen oldukça büyük bir bahçede kokteyl verildi. İlk günkü ve üçüncü günkü kokteyllerin her ikisi de oldukça gösterişliydi. Bu sırada dikkatimi çeken bir nokta, o mevsimde biz ülkemizde taze deniz ürünlerine erişmekte sıkıntı çekerken, onların her türlü deniz mahsulüne kolayca erişebilmekte olmalarıydı. Bu yargıya, kokteyl alanının bir köşesine yerleştirilmiş olan ve çok çeşitli midye ve istiridyeleri içeren bir masanın varlığıyla vardım. Bu masanın başındaki garson, isteyen davetlilere taze midye ve istiridyeleri hazırlayıp, ikram etmekteydi. İlk dakikalardan beri oldukça ilgi çeken bu masada ürünlerin uzun süre tükenmeden kaldığı ancak belirli bir süre sonra iri midye ve istiridyelerin tükenip, sadece daha küçük olanlarının kaldığını gözlemledim. Bu kokteyl de yaklaşık bir buçuk saat sürdü. Bu süre zarfında diğer davetlilerle daha iyi kaynaşma fırsatı bulduk. Rastlantı eseri damadın Yunanistan'daki aile büyüklerinin bir kaçı ile tanıştık ve özellikle görünüşlerinin yanında hal de tavır ve tepkileri de bize çok benzemekteydi. Genel olarak, Türk, Amerikalı, Yunanlı ve Tayland'lı misafirler arasında yetiştikleri bölgenin getirdiği farklılıkların dışında temel bir farkın olmadığını, tümünün çok candan insanlar olduğunu gözlemledik.

Bizim geleneğimizde düğünde hediye vermek, takı takmak adettir. Ancak Amerikalı aile bu düğünde takı takılmayacağını ve bizimde takmamamızı söyledi. Biz yine de bizim âdetimizde takılması gerektiğini ve takmaz isek kendimizi huzursuz hisseceğimizi belirterek takılarımızı taktık. Aksini söylemiş olmalarına rağmen bu davranışımızdan çok memnun olduklarını ifade ederek, teşekkür ettiler.

Düğüne Amerika'dan gelinin gerek annesinin gerekse babasının akraba ve arkadaşlarından oluşan yüz kişiden fazla katılımın olması ve 12 saatlik uçak yolculuğu yaparak gelmiş olduklarını ve bizim ise bir buçuk saatlik bir yolculukla gelmiş olduğumuzu belirtip, onlara daha fazla ilgi göstermelerini söyledik. Ancak bizim bu düğüne Türkiye'den gelmiş olmamızın daha değerli olduğunu söyleyip, aktivitelerin tümünde bizi en yakınlarında tuttular. Bu ifade ve davranış gururumuzu oldukça okşadı. Kokteylin ardından yan salonda düğün yemeğine geçildi.

Daire şeklindeki bu salonda masalar da yarım daire oluşturacak şekilde dizilmişti. Masalar bu salonun ancak dörtte birini kaplamaktaydı, geri kalan alan pist ve diğer aktiviteler için bırakılmışti. Yemekte servis yapan garsonların sayısı beklentilerimizin oldukça üzerindediydi. Serviste çok sayıdaki garsonların her biri iki tabak taşıyıp, eş zamanlı olarak senkronize şekilde servis yaptılar. Bu işlemi iki kez tekrarlayarak tüm misafirlerin yemeklerini toplam bir buçuk dakika içerisinde dağıtmış oldular.

Düğünden yaklaşık 15 gün önce herkesin yemek tercihlerini ve ayakkabı numaralarını sorup, öğrendiler. Düğün yemeğinde bu tercihler tümüyle dikkate alınmışti. Ayrıca bu tercihlerin dışında alternatif bir menü de sunuldu.

Gerçekleştirilen törenlerde görebildiğim üç adet fotoğrafçı çekim yaptı. Bunlardan biri gelin ve damadı izleyip, görüntülerken, bir diğeri aile büyüklerinin ve üçüncüsü ise diğere davetlilerin anlık tepkilerini görüntülemeye çalışmaktaydılar.

Düğünden önce ayakkabı numarasının istenmiş olmasının belirsizliği, düşün yemeğinin ilerleyen saatlerinde, davetlilerin rahat etmeleri için, bu numaralara göre elde hazırlanan özel kösele sandaletlerin (Bodrum sandaletine benzemekte) teker teker dağıtılmasıyla aydınlığa kavuştu. Yemeğin gece yarısını epey geçtiği bir sırada farklı bir mekânda "After Party" için araçların beklemekte olduğu duyurusu yapıldı. Ancak yeterince yorulmuş olduğumuzdan, mutluluklar dileklerimizi tekrarlayıp, izin isteyerek gruptan ayrıldık.

Yunanistan'da Amerikalı bir aile tarafından gerçekleştirilmiş olan bu töreni genel açılarından değerlendirdiğimizde, ilk günkü kokteylde Yunan tema ve ezgileri öne çıkarken, devamındaki aktivitelerin tümünde Amerikan kültürünün hâkim olduğunu gözlemledik. Düğün yemeği sırasında çiftin arkadaşlarının duygu ve düşüncelerini aktardıkları konuşmaları ile düzenledikleri küçük bir gösteri tümüyle Amerikan kültürünü yansıtmaktaydı.

eyahatimizin her aşamasında karşılaştığımız Yunanlıların tümü oldukça kibar davrandılar. Ancak Akdeniz ruhuna sahip olan bu bölgede de satıcılar ülkemizdeki davranış tarzını göstermekteydiler. Yunan halkı ile birebir iletişime geçildiğinde, genelde İstanbul'u gördüklerini veya görmek istediklerini belirtmelerinin yanında Trabzon'dan geldiğimizi anladıklarında yüz ifadelerini tatlı bir tebessümün kaplamasıyla, tavırları daha sevecen bir hal almaktaydı.

Gelinin ve damadın ailelerinin temelde uzun yıllardır Amerika'da yaşayan Amerikalı olmalarına rağmen köklerine bağlılığın ve özlemin karakteristik bir göstergesi olarak düğün törenini Yunanistan'da yapmayı tercih etmişlerdir. Ek olarak bu töreni tümüyle, maddi ve sosyal açıdan, gelinin organize etmiş olması, damat ile ailesine karşı sevgi ve saygısının bariz göstergesidir.

Daha önce birkaç kez Yunanistan'a gitmiş olmamıza rağmen böyle bir amaçla Yunanlı ailelerle etkileşime girmiş olmamız daha önce erişemediğimiz çok değerli tecrübeler kazanmamızı sağlamıştır.

Bizim için bu düğün töreni, değerlerimize sahip çıkmak adına önemli bir kılavuz oluşturmuştur.

parktrabzon@dedeman.com www.dedeman.com

Doğu Karadeniz'in incisiyle tanışın!

PARK DEDEMAN Trabzon'un uluslararası standartları ve deniz manzaralı sitleriyle rahat bir konaklamanın tadını çıkartın.

 **PARK
DEDEMAN**
TRABZON

On kişilik Sınıflarda Dil Öğrenmek ister misiniz?

Çocuk Grubu İngilizce
2-3-4-5-6-7.
Sınıflar

Yetişkin Grubu İngilizce

Sınav İngilizcesi

Genel İngilizce

TOEFL-IELTS-PTE
Konuşma Grupları
YDS-YÖKDİL
YKS DİL
Çocuk Grupları

Mesleki İngilizce

Online Gruplar
Konuşma ve Dinleme
Akademik Yazma
VIP Sınıflar
Birebir Dersler

Instagram

Sosyal Medya
Hesabımız için QR Kodu
Okutunuz!

Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd. Sabırlar İş Merkezi
B Blok Kat: 3/24 Yomra / TRABZON
+90 533 641 46 00

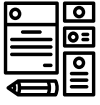
www.downtownshana.com

Weblife Adworks Reklam Ajansı / Advertising Agency

Çok yönlü, konusunda uzman ve güçlü bir ekibiz. Takım çalışmasında müşterimizi iyi dinler, ihtiyaçlarına en uygun cevabı verebilecek çözümler sunarız. Markayı ve reklam kampanyalarını istenilen hedef kitleye ulaştırır, başarılarımızı müşterimizle birlikte kutlarız. Bu başarılarımızın altında, iyi fikirler ve özgün tasarımlar yer alır.

Bize göre iyi fikir ve tasarım:

Tasarım düşünceyi aydınlatmak, açıklığa kavuşturmadır. Kitleleri ikna etmektir, değiştirmektir. Bir bakıma dramatize etmektir, hatta eğlendirmektir. Göze güzel görünen ifadelerin bütünüdür, fikre değer ve anlam verir. İletişimin yapısı olan fikri kuvvetlendirir. Elbette iyi bir fikir kötü tasarlanabilir, ama kötü bir fikir tasarımla kurtarılamaz.

LOGO ve KURUMSAL KİMLİK

Fark yaratan kurumsal kimlik tasarımlarına imza atıyor, firmanız ve markanız için en iyisini tasarlıyoruz.

AMBALAJ TASARIMI

Ambalaj ürününüzün kıyafetidir. Ona yakışacak tasarımlar bizden çıkar

KATALOG, BROŞÜR TASARIMI

Firmanızın ve ürününüzün doğru ve tam anlatımını, yenilikçi tasarımlarımızla ortaya koyuyoruz.

WEB TASARIM

Etkileyici ve çarpıcı arayüzleri ile müşteri beklentilerini karşılayan, tüm mobil cihazlara uyumluluk sağlayan bir web siteniz olsun.

SEO ÇALIŞMALARI

Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarını, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi artırıyoruz.

SOSYAL MEDYA YÖNETİMİ

Yarattığımız veya teslim aldığımız markaları inceliyor, rakip analizini yapıyoruz. Güven duygusunu oluşturup, stratejik süreci yönetiyoruz.

DRONE ÇEKİMLERİ

Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarını, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi artırıyoruz.

TANITIM FİLMİ

Bir işletmeyi, ürünü veya projeyi anlatmanın en etkili yolu, kreatif içerikli tanıtım filmine sahip olmaktan geçiyor. Profesyonel ekipmanlarımızla çekime hazırız

WEBLIFE REKLAM ORG. HİZ. İTH. İHR. VE TİC. SAN. LTD. ŞTİ.

TRABZON OFİS: Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd.
Sabırlar İş Merkezi B Blok Kat:3/20 Yomra - TRABZON

MERSİN OFİS: Limonluk Mh. 24104 Sk.
Moda Park Butik Kat: 6 / 27 Yenişehir - MERSİN

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

+90 532 442 33 61

2025

NE SAN - MAYIS - HAZİRAN

SAYI

10

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

[f](https://www.facebook.com/ruhungemisisanataka) [@](https://www.instagram.com/ruhungemisisanataka) [t](https://www.twitter.com/ruhungemisisanataka) /ruhungemisisanataka

